

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri, 21 august 1991

34 (82)

Aici, un loc unde
lumina doare

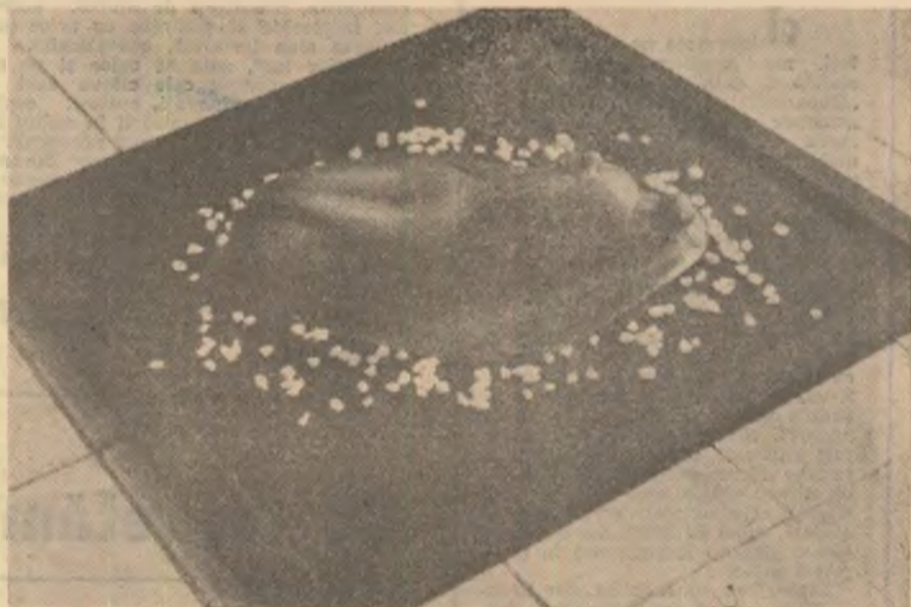
Nu, n-am ieșit încă din tunel,
Dar uite gândul, chipul
Umerii, lumina, fața
Îngerului răsărind din lacrima tăcerii
Unui mormint
Ca pasărea din ou ce își desface
Aripile încă inexistente, abia născându-se
Acum
Ca o părere
Deasupra riului

Un neam ieșind din noapte
Cu o rană
A timpului cit Dumnezeu pe cruce
Și ia cu el pământul suferinței
Înveșmîntat în rouă
Și îl duce
La Dumnezeu

Și încă nu s-a arătat lumina
Aici un loc unde lumina doare
Mai sunt atâtea ziduri și atâtea
Singularități și foșnete de fiare.
Semenul meu să nu mai mori în mine
Curind vom fi în ușa orbitoare
Încă un pas. E-n nevăzut
Un chip
Un gând, o cale-asemeni fulgerului
Și din teama
De a nu orbi
Să nu închidem ochii

Mină în mină, poate, la lumină
Să nu mai închidem niciodată ochii

Cezar Baltag

Cercuri și linii pe harta politică (III)

Este greu de crezut că la viitoarele alegeri parlamentare vreuna din formațiunile politice va putea să obțină o majoritate care să îngăduie formarea unui guvern monocolor. Vom avea, așadar, un guvern de coaliție. Variantele — în ce privește compoziția acestei coaliții — nu sînt prea multe. Poate semnatarii recentei Carte pentru reformă, adică F.S.N. + P.N.L. a.t. + M.E.R. + P.D.A.R., dar nu este exclus ca nici măcar împreună aceste partide să nu întrunească o majoritate parlamentară. Poate P.N.Ț.c.d. + P.N.L. + P.A.C., dar și acestea trei ar putea să nu facă, luate la un loc, sperata majoritate. Și într-un caz și în celălalt, coaliția va trebui lărgită cu una sau alta din eventualele formațiuni parlamentare fără veleități de guvernare, precum U.D.M.R. și P.U.N.R. (admițînd ipoteza că, în mod normal, P.S.M.-ul nu va fi reprezentat în parlament sau, dacă totuși va fi, nu va depăși un procent de 1,5—2%, deci nu va avea cum să conteze ca partener de coaliție guvernamentală).

După toate aparențele, cei patru ai Cartei vor încerca atingerea majorității prin atragerea P.U.N.R.-ului, pe cînd cei trei ai opoziției vor încerca același lucru prin atragerea U.D.M.R.-ului. Cu alte cuvinte e posibil, ba chiar probabil, ca în viitor să avem o coaliție guvernamentală de cel puțin 4 (patru) partide, ceea ce în afară de faptul că probează o reală democratizare a forului legislativ și, implicit, a executivului, nu-i de natură să permită prea mult optimism în legătură cu eficiența

unui guvern de tip Babel în care, oricît s-ar strădui să păstreze un număr comun în planul ideilor generale de guvernare, convivia se vor antrena inevitabil într-o dispută de amănunte pe cît de aprigă pe atît de ineficace socialmente. Într-un fel, un guvern multipartit (cu mai mult de trei coaliții) poate fi tot atît de dezavuabil ca unul monocolor, mai cu seamă într-o țară unde structurile economice și instituțiile statale sînt precare și incongruente.

Toate aceste considerații cu caracter de prognoză, ca și oricare sau oricîte altele s-ar mai putea face rămîn simplă vinare de vînt dacă premisa pe care s-au ridicat nu e valabilă. Premisa nu poate fi alta decît admiterea ca sigură a libertății (și democrației) electorale. Iar prilejul verificării valabilității ei nu-l constituie viitoarele (mai îndepărtate) alegeri parlamentare ci viitoarele (mai apropiate) alegeri administrative locale. Acestea din urmă sînt cel mai bun test pentru prognoza corectă a rezultatului celor dintîi. Cu o singură condiție: să se desfășoare, ele mai întîi, corect. Dar despre asta se cuvine să vorbim în chip special, pe de o parte pentru că alegerile locale bat, cum se spune, la ușa iar, pe de alta, pentru că problema desfășurării lor corecte e mai complicată decît am fi tentați să credem la o vedere grăbită. Ca să exploatăm titlul acestor însemnări am putea spune că ele sînt linia care tinde să devină cerc. Și va trebui să aflăm ce fel de cerc.

„L”

În acest număr:

DYLAN THOMAS
DAN GREENBURG

semn

Regula corbului

Disperarea ne-a cuprins pe toți, mă gindeam trecind ieri-alături prin spatele hotelului „București” în bătaia refrenului „cumpăr mărci și dolari”. Disperarea că nu vom ajunge nu știu unde, că nu vom ajunge și nu vom avea nu știu ce. O fi goana către o iluzorie bogăție. Căci dacă înainte degeaba te îmbogățeai pe căi ascunse și ilegale — tot venea până la urmă militia ori securitatea, seizate de un vecin binevoitor, și-ți luau aproape tot ce agonisiseși. În timp ce acum, parcă s-a auzit și pe la noi, și în traducere, clasicul enrichissez-vous. Pe toate căile și cu orice preț, numai îmbogățiți-vă. Iar alternativa nu pare a fi simpla viață decentă, ci șomajul, mizeria. Siguranța zilei de ieri a fost înlocuită, brusc, cu nesiguranța zilei de mâine. Și asta din cauză că sintem prima oară în fața unei situații care se poate schimba prin alegeri, după ce atâția ani fusesem într-o situație incremenită în propria-i prostie.

Disperarea vine astăzi din toate părțile, nu e o apă care curge într-un singur sens, încât să te poți feri din calea ei, luând-o pur și simplu la dreapta sau la stînga. Acum stăm în mijlocul unui vul-

can a cărui lavă și cenușă fierbinte sînt nici mai mult nici mai puțin și nimic altceva decît disperare. Vulcanii noștri, credeam, sînt stînși din ere de mult încheiate. Dar a izbucnit cel nou, iar erupția lui amenință să nu se mai termine. Cum nu se termină vestile proaste care ne vin: o nouă scumpire a cărnii, o nouă scumpire a piinii, o nouă scumpire a hirtiei. De aceste scumpiri atîrnăm noi, cei care nu cumpărăm, nici chiar din disperare, mărci și dolari. Iar cei care o fac nici nu se gîndesc că în spatele gestului lor stă rinjetul sinistru al disperării, masa aceasta irezistibilă care se revarsă, care se revarsă.

Formele aberante pe care le iau relațiile între oameni poate că, ele însele, vin tot din disperarea unora de către alții și reciproc. Toată această minciună generală care colcăie de la niveluri înalte pînă jos de tot și se răzbuună pe toți neînchinătorii spre ea, toată această corupție fantastică în care ne scufundăm ca-n niște nisipuri mișcătoare, ca-n niște noroaie dinclii, toate astea vin din disperare.

Însă disperarea nu poate fi o scuza pentru nimeni, în mod individual, deoarece și cel prejudiciat din cauza disperării celuilalt e pradă unei disperări compatibile cu aceea. Încît disperare cu disperare se anulează și disperare pe disperare ar trebui să scoată.

Fiind cu toții negri de disperare, niște corbi disperati, uităm totuși regula corbului. Pentru cine nu știe: corp la corp nu-și scoate ochii, într-o formă ușor adaptată.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

În căutarea dublurii

deschiși sufletește după Revoluție, sensibilizați la maximum, suntem mai mult ca oricînd parca în căutarea alterității, a dublurii, a ceea ce este închis și a rupturii! A rupturii de un trecut nedemn? Puterea politică de azi reușind, nesperat, să culpabilizeze nevinovații dintre noi, să-i închidă chiar în pușcării, nevinovați deschiși sufletește. Nevinovați protestatari, neapărați de soartă...

Nu degeaba revin și acum, aici, asupra cazului nefericitorilor protestatari pașnici din Piața Victoriei arestați la 18 februarie 1990, neeliberați din beclurile Poliției Capitalei de autoritățile abuzive, comuniste, provizorii de atunci, autorități interesate să păstreze cu orice preț Puterea abia instalată, convenabilă, „a oamenilor lor”, gata să calce și pe cadavre... Ce contau cele câteva zeci de manifestații nevinovați, curioși, capturați după spargerea intrării în sediul actual al Guvernului, spargere provocată de profesioniștii „forțelor obscure” din solda Puterii, pentru diversivne, capturați la întimplare, cînd spiritele se calmaseră și aruncați în pușcării în secret, tapi ispășitori, fără cercetări legale, fără judecată, pentru luni de zile la rînd? Numai

un noroc nebun eliberîndu-l: odată descoperiți, niște umbre, orbiți de lumina trecută a zilei, murdari, rupti, flămînzî, descoperiți din întimplare de „golani” Pieței Universității care asediaseră Poliția Capitalei în după-amiaza de 13 iunie 1990 în numele eliberării arestaților lor din dimineața acelei zile tragice, ridicăți cu forța din Zona Liberă de Neocomunism... După ce ei, manifestații pașnici anticomuniști arestați la 18 februarie 1990 acolo, chiar în sediul Guvernului provizoriu, au fost bătuți pînă la leșin, umpluți de sînge, violați! Încătușați mai apoi doi cite doi și depuși în celulele medievale, cu mușcali pe pereții umezi, hîrdău împuțit și șobolani, cu știința domnilor I. Iliescu și P. Roman, să le fie de învățămînte, cu lanțuri la miini și la picioare... „În căutarea dublurii”... Sper că nu vă închipuiți, scriind aceste rînduri, că fabulez. Voi reveni.

★

Mai departe trebuind să las loc și relatării neserioase serializate despre ce minuni au mai făcut cei doi „golani” ai mei, „foste personaje”, ce au hotărît, peste noapte, să le fiu eu naș religios. Doi foști „golani” pașnici ai Pieței Uni-

momos:

Ce regretăm ?

Că poporul român este un popor milos, lucrul acesta este indeobște destul de cunoscut. Mulți români l-au călînat pe Ceaușescu, atunci cînd s-au convins că a murit. Ziarele au publicat pozele cu mormintele celor doi și ele erau pline de flori. Oricum această milă nu este periculoasă, ea neputînd să-i învie pe cei doi. În ultima vreme, însă, s-au înmulțit vocile care au trecut de la milă la regret. Este regretat Ceaușescu dar și sistemul comunist pe care Ceaușescu l-a ilustrat în modul cel mai ticălos posibil. Întrebați ce găsesc de regretat la vechiul sistem, ei se grăbesc să-ți enumere cîteva din „realizările” comunistilor, pe primul loc aflîndu-se metroul, apoi uzinele, stabilitatea locului de muncă, locuințele ieftine și altele.

S-o luăm pe rînd! Metroul este consi-

derat a mare realizare a sistemului comunist. Că el a fost construit cu banii și cu munca noastră se uită. După cum se uită că și țările capitaliste și-au făcut și ele metroul lor mult mai devreme și de multe ori mai bun. Astfel în 1863 (1) se construiește metroul de la Londra, în 1868, cel de la New-York, în 1875 cel de la Istanbul (da, ați citit bine, cel de la Istanbul) iar în 1896 cel de la Budapesta. Orice comentariu mi se pare de prisos.

Comuniștii au construit uzine, dar ele erau de multe ori atît de depășite tehnologic încît ar fi putut fi închise și dărîmate chiar în ziua inaugurării. Se uită că „produsele” acestor uzine nu au nici o căutare și că orice român, chiar și cel care regretă comunismul, dacă ar fi pus să aleagă între un produs occidental și unul indigen, ar alege cu ochii închiși

versității arestați aberant în dimineața de 14 iunie 1990 pentru zeci de zile la rînd, arestați să ia cunoștință unul de celălalt abia în pușcării, ce aveau să se căsătorească legal în anul următor de Ziua Regilor României... Așadar, suntem tot în dimineața de duminică, 19 mai 1991: rugați, eu și soția, să le stăm de o parte și de alta în fața preotului „golan” („golan” și sfinția sa al Pieței Universității, azi membru al Alianței Civice, ce credeți?) care o să le pună verighetele... Eu, somnoros, duminică dormind pînă după ora 12 de obicei, să recuperez nopțile nedormite din urmă, nevenindu-mi să cred că pot face și un asemenea oficiu, „furat de viață”, habar neavînd de ceea ce am de făcut, de fapt, în postura de naș: bărbierit proaspăt, în blugi, boscorodind soția că a putut să fie de acord... În fine! Veniți cu flori acasă la mirii boemi, admirînd veșmintele lor de nuntă închiriate, stringînd mîinile invitaților „golani”, cum altfel, ieșim cu toții în stradă: cu Dumnezeu înainte!

Episodul X: ne învîrtim în Piața Unirii privind în zare spre Piața Națiunilor Unite, nu știu nici mirii exact așezarea bisericii unde suntem așteptați, parcă trebuie să o luăm pe acolo, ba nu, pe acolo... Ce facem? Ce să tot facem, gata, o să luăm taxiuri, plătim fiecare și o să mai întrebăm... Perfect, să luăm taxiuri: oprim cinci mașini inițial, se așteaptă unele pe altele, nu e așa de simplu, ne îngrămădim unii în brațele altora și pornim în coloană pe Bulevardul Neunilor (Victoria Socialismului!), ce naiba căutăm pe aici? Dăm cotul la dreapta, odată ajunși în fața Casei Popului, de acolo înainte, virînd tot la dreapta, rătăcindu-ne printre hîrtoape și străzi lăturalnice, prin șantiere părăsite, ascultînd intimidată înjurăturile șoferilor, că n-au mai pomenit așa nuntași...

Liviu Ioan Stoiciu

(Va urma)

pe cel occidental. În cazul acesta regretul pare să funcționeze invers.

Sînt regretate locurile de muncă stabile, uitîndu-se ce salarii primeau pentru munca prestată, salarii de 10—20 de ori mai mici decît ale unui muncitor occidental, și de 2—3 ori mai mici decît ajutorul de șomaj occidental. Se uie frigul, foamea, mizeria asistenței sociale, se uită păduchii, riia, securitatea, mîlția și atotputernicul secretar de partid. Se uită călușul care ne-a fost îndesat în gură timp de 45 de ani. Se uită cum trăiau cei aleși drept reprezentanți ai poporului.

Cei care regretă azi comunismul, o fac în comparație cu ceea ce ni se întîmplă azi. În loc să-și asume vina de a fi ales prost la 20 mai 1990, ei se întorc nostalgici spre trecut. Vor avea posibilitatea să aleagă din nou și dacă nu vor avea curaj să-și învingă frica, lașitatea și prostia, să nu se mire apoi că o vom duce din ce în ce mai prost.

Ștefan Agopian

P.S. — Regretăm dispariția suplimentului literar al ziarului „Dreptatea”. Sperăm că dispariția nu are nici-o legătură cu conducerea ziarului, improspătată cu dl. inginer dr. Șerban Săndulescu, unul din marii noștri oameni de cultură.

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

Motto: „Trăiască bordelul, Vitorul de aur al amorului românesc!” (PROSTITUȚIA)

COMITETUL DIRECTOR AL PARTIDULUI ROMÂNIA MARE: „...noi nu putem desfășura nici o activitate, pentru că nu avem unde”. ● DI. PETRE ROMAN, dialogînd cu dl. CRISTIAN TUDOR POPESCU: „— La Crans Montana ați declarat unor ziariști că, citez, «sînt gata să fac posibilă interzicerea revistelor raliste, șovine, naționaliste etc.» Așa să fie? — Chiar este. La ora asta, mai precis de o săptămînă încoace, avem o lege care ne permite s-o facem. — Deci «Europa», «România mare»? — Vor putea fi suspendate. (Adevărul) ● ADRIAN PĂUNESCU: „...cred că este o eroare gravă aventura domnului Roman, de a cere interzicerea revistelor «Europa» și «România Mare». (Totuși iubirea) ● ILIE NEACȘU: „Aurel Stoica — președintele executiv al rămășițelor F.S.N. — aripa Roman — s-a evidențiat în ultima vreme doar prin discursurile pro evreiești apărute în revista Culiului Mozaic și în singurul ziar care încă mai merge cu premerul — Azi”. (Europa) ● ALCIBI. ADE: „Dar cum Tei Aviv-ziunea noastră e condusă de dl. Zvi Mabel Theodorescu...”. (România Mare) ● 15 FEMEI DIN FOȘȘANI: „Ori de cite ori citim «România Mare» rămînem plăcut impresionate de rîndurile pe care le scrieți”; „Acești onaniști (gramatica, doamnelor!) care au năvălit ca muștele pe hoit, după Revoluția noastră, nu precupețesc nici un efort pentru a destabiliza, a distruge, într-un cuvînt a face rău”. (R.M.) ● Încă un fir care se adaugă buchetului de tran-

dafiri de la Moldova: MORĂRESCU ALEXANDRU (Bacău): „Formați un Guvern de oameni cinstiți: (Ion Minzatu V. Surdu, Radu Ceontea) și alții pe care Dvs. îi știți mai bine”. (Europa) Așa, așa, măi dragă! ● OCTAVIAN PALER: „...ziarul «Tineretului liber» aduce, zilnic, dovezi clare ce pun în lumină moravuri pe care le credeam imposibile (...) în impreviziunile actuale, după o revoluție și în plină criză”. (România liberă) ● De la CEZAR ANDREESCU adunate: „Tehnicianul Mihai Bădărău, ajuns încet-încet adevăratul dirigiu al cotidianului «Dreptatea», a izbutit să înlăture din preajma lui pe toți profesioniștii adevărați ai oficiului P.N.T.-c.d. Cu iaurt și gogoșele te făcuși vornic, mișele!”. (Cuvîntul) ● RADU LEVARDĂ: „Confedința de presă organizată de Sindicatul «Dreptatea» în legătură cu litigiul de muncă dintre salariații constituți în sindicat și proprietarii ziarului — P.N.T.-c.d. — s-a desfășurat într-un birou al Federației sindicatelor libere «Solidaritatea '90». Motivul? Conducerea ziarului «Dreptatea» a interzis accesul organizațiilor și al reprezentanților presei în biroul sindicatului...”; „De fapt, liderii sindicatului au atras atenția conducerii ziarului (...) asupra declinului publicației, al cărei tiraj a scăzut vertiginos (de la 330 000 ex. la 25 000 ex. în prezent) datorită incompetenței dlor Șerban Radulescu (corect: Săndulescu, n.n.) și Mihai Bădărău, secretar gen. de red.”. (Curierul național) ● V. NIȚELEA: „Ceaușescu nu a murit!”. (Adevărul) ● LIANA IONESCU: „...liderii sindicali ai ziarului «Dreptatea» au organizat joi, 8 august, o conferință de presă”; „Degradarea cali-

tății ziarului o poate constata oricine. Acest sens s-a arătat că în prezent l. mai funcționează în redacție nici măcar 25% din cei care elaborau ziarul în perioada lui bună, cînd la conducerea efectivă se afla domnul Eugen Mihăescu. Actuala situație se datorează, în opinia liderilor sindicatului, prezenței conducerii a ziarului, domnilor Șerban Săndulescu — redactor șef adj. — și Mihai Bădărău — secretar general de redacție”. (România liberă) ● N. DOBRIN: „Pe domnul Emanoil Valeriu crește pâr”. (Cațavencu) ● S. P. ACHIM: „Treii confrăți de la «Dreptatea» (...) în calitatea lor de lideri ai sindicatului de aici, au convocat ieri o conferință de presă la sediul propriu din Calea Victoriei 133”; „Gazetarii ce au dat curs invitației au avut surpriza să constate că nu le este îngădui accesul în sediul sindicatului, păzîți, după spusele gazdelor noastre, de «gorile» chemate din afara redacției”; „Dl. Șerban Popa a făcut o cronologie a conflictului de muncă”; „Pe parcurs s-a mai adăugat însă și o altă solicitare — și a nime înlăturarea din funcție a două cadre de conducere (Șerban Săndulescu și Mihai Bădărău, n.n.), socotite principalii artizani ai catastrofei scăderii a tirajului ziarului... (Adevărul) ● FLORICA MITROI: „Mare Ciciollina și politica asta!”. (Ceaușescu) ● ALEXANDRU STARK: „Of, Doamne, de ce nu se pot extinde paginile de ziar?”. (Vitorul românesc) ● A.S.: „Cercel furat de pe clitoris!”. (La Paris, n.n.) „Furtul cel mai picant al anului, în mod clar, nu-și va găsi o rezolvare rapidă...”. (Emmanuelle) ● „Ce-i cu tine, Georgică?”. (Națiunea) ● „LECTURA PREFERATA” a doamnei SULTAN, soția ambasadorului Irakului la București, rămîne «Libertatea». (Libertatea) ● F.I.: „Manualul micului analfabet”. (Cotidianul) ● ILIE COSTACHE: „Domnule senator de Consanța, Georgehe Dumitrașcu, păzea, vine Șerban Săndulescu!”. (Dreptatea nouă) ● „Cui aparține textul?”. (Alianța Civică) ● FLORIN IARU: „Comunismul nu s-a prăbușit în Est pentru că era mizerabil ci pentru că nu a reușit să răspundă la nici o întrebare”. (Cotidianul)

Petre Stoica

Spre o presă cibernetică ?

Se vorbește, firesc, tot mai des, tot mai mult despre schimbările ce se produc sau sînt așteptate să se petreacă în domeniul mass-mediei. Și e un lucru normal, nu numai ca inevitabilă meditație asupra propriului domeniu, ci pur și simplu pentru că viața de zi cu zi este din ce în ce mai mult mediatizată și informaționalizată. În ultimele decenii, — punînd-o, desigur, în paranteză pe cea din țările comuniste unde se reducea în cea mai mare parte la o destrăbălată propagandă — presa s-a văzut concuroasă de răspîndirea radioului și mai ales a televiziunii. Totuși, continuă să apară ziare, unele dintre ele în tiraje enorme, pentru că pur și simplu continuă să se cumpere. Chiar dacă, cu fiecare deceniu, presa occidentală și-a pierdut o parte crescîndă din audiență (lucru greu de înțeles la noi și la vecinii noștri unde, după orbirea supremilor cenzori, explozia presei a fost ceva cu totul normal) ziarele s-au descurcat destul de bine adaptîndu-se, adică lăsînd, în mare parte, știrile în seama mediilor audiovizuale și profilîndu-se, tot mai mult, pe comentarii și analize integrate, care oferă perspectivă asupra evenimentelor. Și-au pierdut astfel, e drept, o parte din cititorii prea grăbiți, prea ocupați sau prea puțin atrași de o modalitate în definitiv eseistică și, vrînd-nevrînd, suficient de personalizată asupra fenomenelor (de aici poate și credibilitatea scăzută de care are parte presa oriunde în lume).

Nivelul zero al știrii (ca pretinsă obiectivitate, ca absența a deformărilor subiective) aparține, zice-se, ritmului de percutor al buletinelor de știri televizate, care beneficiază de altfel și de avantajul deloc neglijabil al seducției imaginii sau de acela al impresiei de priză directă la real. Înșelătoare prejudecăți, căci știrea televizată devine din ce în ce mai puțin informație (în beneficiul spectaculozității) iar aura de obiectivitate e cam șifonată în ultimul timp de scurt-circuite tot mai frecvente, de mistificări (involuntare) care îi pun la îndoială pretențiile de credibili-

tate totală. (Întîmplător, tocmai realitatea românească este cea care a contribuit decisiv la această de-mitizare, atît prin știrea celor „60 000 de morți ai revoluției în direct” cit și, după cîteva luni, prin grosolana eroare cu privire la naționalitatea celui bătut sălbatic pe străzile din Tirgu Mureș). Înșelătoare prejudecăți mai ales pentru că, renunțînd la comentarii și sinteze (din dorința de a nu deforma) informația televizată ajunge inevitabil la o fragmentare, la o gravă lipsă de perspectivă. Omul din fața televizorului ar trebui să aibă o capacitate enormă de stocare și analiză a informațiilor pentru a integra singur (corect și eficient) orice nouă informație, din orice domeniu. În fond, nu e decît un simplu defect al instrumentului respectiv, nespecific, iată, doar televiziunii române. Lipsă majoră însă, de care poate încă să profite, cu succes, presa.

N-am citit ultima carte a lui Alvin Toffler („Noile puteri”). Presupun că, potrivit obiceiurilor casei, investighează tocmai mutațiile profunde care se vor produce odată cu instalarea definitivă a „erei informaționale” și a celui mai important produs al acesteia: calculatorul personal. Noi, aici la marginea centrifugii, avem o imagine mult prea vagă despre ceea ce poate să însemne existența cotidiană într-un mediu în mare parte informatizat așa că ceea ce putem gîndi nu este produsul sintetic al analizei factorilor și tendințelor observabile, ci numai o simplă inferență imaginară, un construct ficționar. E limpede însă că toate transformările imaginabile pleacă de la răspîndirea computerelor personale. Computerizarea coșnicei, a agendei de lucru, a corespondenței (din SUA, Canada, Noua Zeelandă și chiar Austria scrisorile sosesc scrise la calculator, nu însă și din Franța, Belgia și Marea Britanie) nu sînt decît aspecte superficiale ale folosirii home-computerului. Adevăratele, marile mutații încă nu s-au produs. Nimic nu ne împiedică însă să ne imaginăm care vor fi, după un răgaz mai mare de timp, consecințele

așupra domeniului care ne interesează aici, acela al presei.

E destul de ușor de imaginat că o „presă cibernetică” va înlocui, mai devreme sau mai tîrziu (dar nu foarte tîrziu), actuala presă scrisă; la început vor coexista, la concurență una cu cealaltă (și amîndouă cu televiziunea) dar pînă la urmă avantajele (pentru beneficiar) sînt prea mari pentru ca această să nu se impună. Iar avantajul cel mai mare va fi un grad relativ înalt de personalizare a recepției: din succesiunea de știri oferite la cerere (adică atunci cînd are chef individul cu pricina), acesta poate să selecteze doar anumite știri-evenimente pentru o informare detaliată. Să mă explic. Presa cibernetică va fi un fel de bancă de informații adusă permanent la zi (la oră, la minut dacă vrei); inclusiv vizuale. Din start, avantajul enorm al acesteia va consta în organizarea pe paliere cu un grad de complexitate din ce în ce mai mare. La cerere, computerul personal va afișa (exclusiv grafic, să zicem) un rezumat al principalelor știri din ultimele 24 de ore (actualizat permanent) sau chiar, dacă îi cu tot dinadinsul, pentru un interval mai mare de timp. Palierele următor pot consta pur și simplu în comanda de a fi furnizate și știrile mai puțin importante. Să zicem însă că te interesează o anumită știre și că dorești date suplimentare, sau imagini. Cu o presă funcționînd ca o bancă de informații actualizabile la cerere și se poate furniza prompt informația lărgită (la zi) despre modul cum s-a ajuns la un anumit eveniment: 1) un reportaj complet despre evenimentul respectiv și 2) o analiză, un comentariu care să cuprîndă și modul cum s-a ajuns, în timp, acolo, la care se pot adăuga, de ce nu, și previziuni.

Și nu e, încă, decît primul grad de complexitate căci, pe paliere succesive, se poate merge, în definitiv, pînă la analize „totale”, enciclopedice.

Sau, dacă vrei, să luăm un exemplu concret, din domeniul culturalului. Rezumatul știrilor nu va consemna decît, să zicem, știrea simplă că Pavarotti a dat, în seara precedentă, un concert în aer liber la Londra, în fața a o sută de mii de spectatori și că încasările servesc în scopuri de binefacere. Următoarea treaptă poate consta în multiplicarea informațiilor despre eveniment, însoțită și de exemplificări audio-vizuale. O treaptă de complexitate și mai mare se poate obține prin cererea de a viziona întreg concertul sau numai anumite părți ale programului. Evident, se pot obține și conexiuni laterale, cum ar fi informații complete despre cariera lui Pavarotti sau posibilitatea de a urmări o anumită arie cu un alt interpret, spre comparație. Etc, etc.

Transformările vor fi spectaculoase, chiar dacă nu vor atinge într-un mod substanțial caracteristicile meseriei de ziarist: actuala presă va fi, probabil, înlocuită de gigantice trusturi informaționale, dar reporterii vor rămîne reporterii iar comentarii vor rămîne comentarii. Doar pentru palierele generale (integrate sau de conexare) o să apară, în mod necesar, o meserie nouă de programatori-enciclopediști. O să dispară spectaculozitatea (cedată, definitiv, televiziunii) în avantajul profesionalismului și acest soi ciudat de „presă” se va de-personaliza în mare măsură (nu va mai avea, adică, cine știe ce importanță cine anume semnează cutare reportaj sau comentariu). Într-un fel, personalizarea se va transfera, am mai spus-o, la celălalt capăt al lanțului: îi va aparține beneficiarului să decidă cînd, cum și mai ales cît vrea să afle.

Va mai rămîne vreo urmă din cuvîntul tipărit? Va dispărea televiziunea? Nici una, nici alta, destulă vreme de aici înainte. Doar că se vor specializa. Televiziunea se va centra aproape total pe componenta spectacolului și spectaculosului, iar ziarele (dincolo de concurență, fără nici o șansă pe termen lung, pe care vor încerca să o facă „ciberpresei”) se vor mărgini la domenii precise: fotbalul, grădinaritul, poate chiar politica. N-au însă cum să dispară nici cele care vor găzdui informația neclasificabilă, de la parapsihologie și, nu-i așa, poezie, pînă la cordialele șopîre ale acestor locuri comune. Pînă atunci, dragilor, noi să stăm cu ochii zgîlți la televiziunea noastră ultra-obiectivă și sentimentală (paradoxul nu e al meu) și să ne mîzgălim comentariile binevoitoare pe manșetele cămășilor vechi.

Mihail Oprea

minimax

Spuma României

Un popor liber crează întotdeauna un eliberator; un popor subjugat găsește totdeauna un alt asupritor.

(Charles-Louis de Secondat, baron de La Brède et de Montesquieu).

Sînt foarte fericit că-am văzut așa o adunare mare de foști membri ai partidului vechi și membri ai partidului nou, oameni cinstiți, spuma României, care au construit o țară ca o floare.

(Cuvîntător-femelă la congresul I al P.S.M.)

Îa urma urmelor, toată țărășenia ar putea fi de un haz nebun. Să rizi pînă te sufoci, nu alta. Nu trașezi!, că murim noi de moarte bună, rizînd. Substitut funcțional: dacă și fiindcă n-au apărut cabarete politice s-a petrecut jumătate conferință călare pe jumătate congres P.S.M. Președinte de onoare, a fost ales cu unanimitate aplaudătoare to'arășu' Constantin Pîrvulescu, unul dintre eroii neamului. Același Constantin Pîrvulescu care nu se uită niciodată la TVR (înțelepciune de om bătrîn!) fiindcă știe tot ce trebuie să știe de la Radio Moscova; același Radio Moscova de unde în timpul războiului nedrept (sic!) dus de România împotriva Marii Uniuni Sovietice le vorbea românilor, de la Moscova le vorbea, to'arășul ofițer Valter Roman. Ce vorbea nu e prea greu de închipuit. Apoi a venit să ne elibereze. Morții cu morții, viii cu viii. Aroganți, cinici, neschimbați, acum că tot sîntem în campanie, nu agricolă ci elec-

torală, to'arășii au ieșit la atac. (O vorbă bătrîneasă zice că șarpelui cînd i se face de botă iese la drum; dar nu toate vorbele astea bătrînești sînt înțelepte.) Martorii oculari au zis că arătau și se mișcau de parcă doar mortu' mai lipsea. Mortul și moarta. Dar Moartea nu lipsea. Cu siguranță n-a lipsit pentru că, de fapt, M din sigla acestui partid semnifică și anunță moartea. P.S. al Morții.

Aparent nimic nou, original. În diferite variante „fenomenul Nina Andreieva” bîntuie prin tot Gulagul. Comuniștii de ieri, socialiștii de azi. Ba nu, Comuniștii de ieri, comuniștii de azi. Ce va fi mine? Dumnezeu cu mila!

Va să zică to'arășii s-au apucat serios de treabă. Iar ei nu glumesc fiindcă nici n-au cum. Mancurtizarea include și atrofierea simțului umorului. S-au apucat de treabă știînd ei ce știu. Cuvîntul de ordine: organizarea. Infestarea întregului organism social. Celula de partid va fi reactivată. Fiecare bloc cu to'arășul său. Sfîntul Kafka rînjește șugubăț. Costumații și tovarășele lor de viață cu conci au ieșit să se plimbe țanțoși pe corso. În spatele lor sînt niște băieți simpatiei cu privirea de sticlă acționînd teleghidați potrivit principiului care pe care. Massa, dezmiertată popor, trebuie să muncească pentru, vezi Doamne, propășirea patriei. Democratic! Să muncească și să aplaudă de sărbători. Iar mai nou poa' să-și facă și cruce. Că nu strică „Revoluție, ăăă?! O să vedeți voi, bă golanilor, o revoluție de-o să vă iasă pe nas!” Ce-o să iasă pe nas se știe. Borșu'.

Deși încălcînd, jocul e destul de simplu. La Moscova se vinde pe parale bune o Matrioșca cu chelie și pată roșie în frunte avînd în burta toată gama, pînă la micuțul Lenin. La București, Matrioșca are două capete, unul cu gîtul mai scurt și amîndouă zîmbesc. De-subțutul zîmbetelor au avut însă loc tot timpul lupte intestinale care acum ies la suprafață. Deocamdată, „aripa tînră” a nomenclaturii comuniste controlează în bună măsură aparatul de stat. Numai că nu total! Pragmatici, „tinerii” s-au debarasat fără șovăire de vechile zorzoane ideologice dar sînt încă în așezare. Noua elită politică este încă în formare. O parte din vechii to'arășii s-au răspopit și au fost coopțați, o parte au fost îndepărtați permițîndu-le să-și mînină în tîhnă pensiile sau să se apuce de afaceri. S-a părut că, gata, conturile sînt încheiate. Cîțiva ani de pușcărie, dați acolo, la numai vreo cîțiva din virful fostei ierarhii, după tot prăpădul făcut de vechii to'arășii, părea să fie un scenariu onorabil pentru toată lumea — inclusiv pentru cîștigarea încrederei și bunăvoinței Occidentului. Adică pentru toată lumea lor, a to'arășilor, restul putînd să fiarbă bine merci în suc propriu atîta vreme cît gălușca din decembrie '89 a fost înghițită și la 20 mai '90 s-a votat cum s-a votat. Paciența n-a ieșit însă, cu toate că noua cîrmuire a făcut tot ceea ce era omenește posibil (comuniștii de omenie!) ca trecerea să se facă fără dureri. Dezorientați în primul moment, vechii to'arășii și-au revenit trecînd la contraatac. Concomitent, în chiar sînul „aripiîi tînră” a avut loc o continuă luptă pentru putere, ereticii (erezia ereziei) fiind îndepărtați și, firesc, devenind dușmani. Grupuscul domnului (sau to'arășului) Velicu Rădină nu avea cum să lipsească de la jumătate conferință călare pe jumătate congres P.S.M.

Consecințele? În prezent, F.S.N., mai exact, toți cei în subordinea d-lui Petre Roman (căci asta e, bineînțeles, „aripa tînră” a P.C.R.), par a fi mai amenințați de foștii camarazi și dascăli.

Pe fondul dezastrului economic, originala „politică Roman”: liberalizarea economică împotmolită + comunism democratizat ca să sune a social-democrație, a cam tăiat punțile și la dreapta și la stînga, în timp ce mizeria generează apolitism, nostalg'ia după o sărăcie raționalizată și delicvență. Și totuși, principalul pericol se arată dinspre PSM & Comp., F.S.N. încă atacă indeosebi opoziția democrată. Azi n-a pomenit nici un cuvîntel măcar despre P.S.M., nici simbătă 10 august, cînd s-a adunat „spuma României”, nici în numărul următor de marți. Tehnica struțului? Puțin probabil. Se încearcă în schimb, îndeosebi prin intermediul televiziunii, atît cît poate fi ea manipulată de guvern, se încearcă o manevră cu dublă bătaie, serialul anunțat despre pușcăriile comuniste românești fiind semnificativ. Un atac propagandistic, desigur bine dozat, al comunismului, ar prelua și anihila o parte din propaganda anticomunistă a opoziției simultan contracarîndu-se ceva din cîștigul de adeziune al to'arășilor lui Verdeț. Că nu va fi decît un fel de proces al comunismului e și previzibil și de înțeles, dată fiind componența și proveniența actualii Puteri. Răul va persista în societatea românească. Ar urma, în mod normal să hotărască electoratul. Întîi la toamnă, iar apoi, decisiv, în primăvara sau vara următoare. În mod normal, într-o logică politică democratică, pentru care, deocamdată, nu există însă nici un fel de garanții reale. Dacă s-a întîmplat mineriada, orice se poate întîmpla. Ori poate că există asemenea garanții dar nu sînt vizibile. Vizibilă fiind în schimb o spumă ca o mîzgă.

13 august 1991

Șerban Lănescu

Al. Busuioceanu și mitul dacic (II)

Prima tinerețe a lui Alexandru Busuioceanu este marcată de ambiții literare proteice, alături de versurile și chiar de fragmentele de proză risipite prin revistele timpului apărind semne ale unei vocații critice indiscutabile: cronicile dramatice, articole de atitudine intelectuală și morală, eseuri despre autori străini și români, de la Hasdeu și Caragiale la Blaga (e unul din primii care îi salută marele talent), Crainic sau M. Sorbul; citeva din aceste eseuri pot fi regăsite în volumul **Figuri și cărți**, din 1925, care închide această etapă nehotărâtă, a debuturilor. După această dată, după anii de specializare la Viena și cei ai școlii române de la Roma, unde își pregătește teza de doctorat despre „Un ciclu de fresce din sec. al XI-lea: San Urbano alla Caffarella”, trecută — magna cum laude — în același an 1925, în fața unei comisii prezidate de Pârvan, studiile de istorie a artei și critica plastică curentă îi acaparează aproape în întregime preocupările. Studiile sale despre tablourile marilor maeștri din galeria regală de pictură (în special cel despre tablourile lui El Greco, apărut la Paris-Bruxelles și bine primit de critica internațională), despre pictura italiană înainte de Cimabue sau despre portretul francez, alături de cele despre plastica românească din toate timpurile, de la icoanele pe sticlă și vechea artă creștină la modernistii Iser și Marcel Iancu, conturează o arie de cuprindere extrem de largă, o disponibilitate cu adevărat rară pentru epoci și timpuri dintre cele mai diferite; nu este vorba de eclecticismul amatorului sau de ușurința cronicarului, care trece egal peste diferențe fără să le înțeleagă, ci de darul înnăscut dublat de cel cultivat al specialistului care judecă particularul din perspectiva întregului, al teoreticianului care vede sistemul în spatele detaliilor sale. Căci Busuioceanu a avut o marcată apetență pentru aspectele teoretice ale disciplinei sale, rară între colegii de breaslă, vizibilă nu numai în comentariile sale despre estetica lui Tudor Vianu sau reflecțiile despre artă, obiect, artist, ci și în cercetările de istoriografie a artei românești, despre **Odobescu arheolog și istoric de artă**, despre George Balș,

Iorga ca istoric al artei românești ș.a.m.d. Cele mai multe dintre acestea pot fi regăsite în volumul cuprinzător de **Scrieri despre artă** publicat în 1980 de fiica scriitorului împreună cu doi prestigioși istorici de artă, Theodor Enescu și Victor Ieronim Stoichiță, și cu prefața regretatului Ion Frunzetti, care-și mărturisește abia aici dilema și „trădarea”: de a-i fi preferat luminosului și vitalului Busuioceanu pe pragmaticul și tiranicul G. Oprescu.

Însă după exil, odată cu revenirea la prima dragoste a poeziei și dezvoltând o vină de istoric vizibilă de altfel și în studiile sale de artă (s-a ocupat de Negulici, de Preziosi, de Venier), Busuioceanu s-a întors în câteva rânduri asupra trecutului nostru. Și dacă într-o altă ocazie el s-a limitat să revină doar asupra unei istorii din secolul trecut, într-un studiu asupra unui episod romantic hispano-român (**Una historia romantica: Don Juan Valera y Lucia Palade**, 1952, pe care n-o cunoaștem decît din cele câteva rînduri consacrate de Al. Ciorănescu în studiul **Alejandro Busuioceanu en España**, din 1966), într-o altă cercetare el s-a întors cu mult mai mult înapoi și rezultatele au fost, cel puțin dintr-un punct de vedere, cu mult mai interesante. Ele se află în volumul postum **Zamolxis sau mitul dacic în istoria și legendele spaniole**, apărut în 1985 prin grija clasicistului Dan Slușanschi, datorită împrejurării fericite că arhiva scriitorului a fost adusă în țară după moartea sa*.

Început în primii ani după încheierea războiului, studiul urmarea inițial să descopere în documentele istorice și literare hispanice urme ale cuceririi Daciei de către Traian. Surpriza de a nu le găsi, căci memoria împăratului prigonitor al creștinilor este foarte slabă în aceste documente, a fost întrecută de surpriza descoperirii unei alte nebanuite relații: mitul originii dacice (getice) a Spaniei moderne. Avîndu-și rădăcina într-un vers al poetului latin Lucan (sec. I), interpretat ca o profecție de către episcopul Isidor de Sevilla, din sec. VII, aceea că dacii, identificați cu goții, vor cuceri Spania și vor regenera țara („Hinc Dacus premat...”), mitul a găsit un teren favorabil și s-a dezvoltat pînă tîrziu, în cro-

nicile medievale spaniole, lăsîndu-ne moștenire o adevărată tradiție. Bazată pe o confuzie comună în istoriografia medievală între goți și geți, această tradiție face ca în memoria mitică a spaniolilor să locuiască personaje ale istoriei dacice: Zamolxis, Deceneu, Decebal ș.a. Începută cu versurile lui Lucan și continuată cu referințe din tragediile lui Seneca și din tratatul său **Naturales Quaestiones**, imaginea dacilor războinici și iubitori ai onoarei mai presus de orice se răspîndește în scrierile latine ale vremii, mai ales la Martial, panegiristul lui Domitian, care continuă imaginea țării geroase de la Dunăre, acoperită de neguri, protejată de păduri de nepătruns și populată de războinici misterioși și implacabili. Cel mai bine informat despre Dacia este însă, în acest prim secol al erei noastre, geograful Pomponius Mela; el descrie, după Herodot și Strabo, țărmul getic al Pontului Euxin (numele, ne avertizează editorul într-una din notele erudite cu care întovărășește textul, vine din iranicul *axsaena*, care înseamnă „întunecat”) riurile și orașele lui, popoarele și moravurile, credințele și obiceiurile care li se atribuie. Prin **Istoriile** lui Paulus Orosius din sec. V, care marchează confuzia amintită (Dacia, ubi et Gothia), prin Martin din Dumio și Niketas din Remesiana, mitul ajunge la sfîntul Isidor, care poate fi considerat ca autor al „teoriei getice” privind originile Spaniei moderne: geții, alungați de nava barbarilor, ar fi trecut Dunărea și „s-au supus romanilor. Dar neputînd supora nedreptățile acestora, mînioși își aleg un rege din neamul lor, năvălesc în Tracia, pustiesc Italia, se îndreaptă asupra Galiei și trecînd fără împotrivire Munții Pirinei, ajung pînă în Spania, unde și-au așezat sălașul vieții și al imperiului lor”.

Locul unde istoria fabuloasă se transformă în mit este „istoria gotică” a arhiepiscopului toledan Rodrigo Jiménez de Rada, din sec. XIII. Pe lingă alte noutăți ale cronicii sale care au fost preluate de imitatori, Jiménez de Rada împinge cercetarea istoriei pînă în epoca originilor „ajungînd la legende și mituri. El este primul cronicar spaniol

care culege și sistematizează aceste date risipite la scriitorii antichității, introducîndu-le în preistoria Spaniei nu din naivitate (el dovedește spirit critic în alte privințe), ci ca rezultat al unui anumit „concept de cultură și de moralizare asupra istoriei, caracteristic epocii în care își scrie opera”. Amestecul de legendă și istorie privind originea goților ocupă mare parte din cartea înfi a scrierii sale; cel mai remarcabil lucru aici este probabil „mitul înțelepciunii și al buneii cîrmuirii” care se referă la Deceneu sau „înțeleptul goților” căci, nefăcînd deosebire între goți și geți, autorul introduce în istoria primilor referiri la mitul lui Zamolxis. Figura legendară a lui Deceneu apare ca un filosof erudit și îndrumător al neamului său, care i-a învățat „filosofia, fizica, teoria, practica, logica și rînduiala celor 12 semne, și cursul planetelor... i-a făcut oameni și filosofi” etc. Între urmașii lui, Jiménez de Rada îl pomenește pe Diurpaneus, adică Decebal. Așa se ajunge la conștiința strînsei relații care ar exista între cele două popoare, căci în a patra și ultima ei întemeiere, în sec. al V-lea, Spania modernă se naște în urma invaziei goților, adică a „geților” de la Dunăre. Mitul înțeleptului Deceneu este preluat de Alfonso el Sabio, la sfîrșitul acestui secol, care își face din figura sa un model și din învățăturile sale un program. Nu este de mirare că în stema regilor catolici, alcătuită în sec. XV, apare „jugul” și „săgețile” dacice. Intrarea în heraldică a mitului originii dacice a Spaniei moderne consfințește o legendă uimitoare, plină de învățăminte, așa cum o aprecia și Mircea Eliade în scrisoarea pomentă la începutul foiletonului nostru. Din păcate, apărută într-un moment greu, în 1985, cartea neterminată a marelui nostru hispanist, n-a trezit ecurile pe care le merita.

Mircea Anghelescu

* Alexandru Busuioceanu, **Zamolxis sau mitul dacic în istoria și legendele spaniole**, ediție îngrijită de Dan Slușanschi, evocare de Eugenia Battisti, Ed. Meridiane, București, 1985.

povestea vorbeli

Ars combinatoria

În lupta cu clișeele, articolele teoretice, explicațiile lingvistice și indignările profesionale își au, probabil, utilitatea lor: limitată, totuși — în comparație cu aceea a unui mijloc practic, care are avantajul de a acționa din interior, în procesul direct și mereu reiterat al comunicării: „deconstrucția” clișeului și parodierea lui prin noi variante de recombinație.

Temele unora dintre variațiunile sînt oferite de discursul puterii: e vorba fie de formule care au șocat prin conținut și presupoziii (să ne amintim de „democrație originală” sau „despot luminat”), fie de enunțuri încărcate de implicații politice („de tip legionar”), fie de clișee propriu-zise, care au atras atenția doar prin repetare („o anumită parte a presei”). În cazurile de mai sus, se pare că ecurile parodice au avut un rol benefic, împiedicînd, cel puțin în parte, proliferarea automată a formulelor. Efectul de „deconstrucție” este produs de acumularea transformărilor în urma cărora nici un element nu se

dovedește imuabil, nesuprimabil, din formula „o anumită parte a presei” se obțin, în modul cel mai simplu, infinite variante bazate pe individualizarea unui grup: „o anumită parte a cozii, manifestînd rea credință...” („Expres”, nr. 13, 1991, 14); „Adolf Hitler tună și fulgeră împotriva unei anumite părți a Europei” („Ceaușescul”, nr. 9, 1991, 7); o anumită atrage automat complementul și opusul său: se vorbește astfel de „ziaristii acreditați de cealaltă parte a presei” („Cațavencu”, nr. 29, 1991, 2) — și, într-o formulare care lasă la vedere mecanismul recombinației, de „unii (o parte a presei, cealaltă)” (ib., nr. 20, 8). S-ar părea că o parte e elementul stabil al formulei: punctul de la care, chiar cînd e cuprins într-o cu totul altă expresie, pornește automat falsa reconstituire a celei d-nții („M-am hotărît și eu să zîmbesc. Cam într-o parte. Într-o anumită parte a presei” — ib., nr. 19, 4); poate totuși să dispară și parte — ca în exemplul de mai jos, a cărui construcție ar părea absurdă în lipsa raportării la sursa parodiei și la referenții foarte preclisi ai turnurilor confuze: „numeroși anumiți reprezentanți ai breslei, precum și puțini dintre ceilalți” („Cațavencu internațional”, nr. 20, 1991, 3).

Performanța exprimării imposibile ar putea fi tocmai aceea de a duce la absurd inițială evitare a preciziei din formula prezidențială.

Alte surse de variații sînt cele câteva sintagme tipice momentului istoric actual din Estul Europei — foarte productive prin natura lor metaforică — **comunism cu față umană**, **revoluție de catifea**, **limbă de lemn** — sau prin deschiderea către calambur — **economie de piață**. Se pot înregistra faze diferite ale descompunerii sintagmei — pînă la extreme în care s-a mai păstrat doar cite un cuvînt-stimul și a crescut rolul lămuritor al contextului; am înțilnit așadar și „poliția cu față umană” („Opus”, nr. 34, 1990, 4), „patricienii cu față umană” („Dreptatea”, nr. 192, 1990, 1) — dar și „executivul nostru fesenit cu față liberală” („Phoenix”, nr. 32, 1990, 7) sau — și mai departat de sursă — „colțurile gurii sale rotund umane” (id., 37, 3). În alte cazuri, sintagma nu e polifuncțională, unul dintre termenii săi fiind obligatoriu pentru recunoaștere, deci neomisibil: sintagma **revoluție de catifea** își pierde definitiv identitatea pierzînd determinantul „de catifea”; variațiile sînt deci limitate într-una din direcții, producînd doar „restaurația de catifea” („Expres magazin”, nr. 17, 1990, 1), „opoziția noastră de catifea” („Opinia studentescă”, nr. 40, 1990, 3) ș.a.m.d.; același lucru se întîmplă și cu **economia de piață** — din care poate deriva, de exemplu, o „justiție de piață” (id., 42, 1990, 1). Mult mai productivă e sintagma **limbă de lemn**; citeva din parafrazele formulei le-am enumerat deja („Luceafărul”, nr. 1, 1991); de atunci, lista a crescut substanțial, alături de **limba P.F.L. / de tablă / de esențe rare / chewing-gum**, **limbaj de lemn de trandafir**, **retorica de celuloză** (transpunere lexicală completă) apărînd

limbajul de rumeguș („Cotidianul”, nr. 44, 1991, 2), limbajele de plastic („România literară”, nr. 26, 1991, 7), limbajul forestier („Expres magazin”, nr. 10, 1991, 2), limba de deșeuri (ib., 14, 2), limba inlemnită și limba de lemn în ambalaj de tablă („Agora”, nr. 1, 1990, 7), limbajul de ghips („Opinia studentescă”, nr. 44, 1990, 3), limba de tînchea ș.a. E vorba fie de simple transpuneri echivalente, urmărînd să anuleze monotonia clișeului (P.F.L., forestier, inlemnit trimis destul de direct la lemn), fie de încercări de a modela prin numire o realitate diferită: a limbajului totalitarist în faza postcentralizată, fărîmîtată (metafora rumegușului), a rigidității kitsch, găunoase (plastic, deșeuri, ghips) etc. Pe de altă parte, sintagma își poate pierde termenul prim, substituit de unul particularizant (**engleza de lemn** — „Expres”, nr. 39, 1990, 2) sau, mai des, de unul prin care metafora se extinde de la limbaj la mentalități și comportament: **creiere de lemn**, **idei de lemn** („Expres magazin”, nr. 17, 1991, 7), **obrazul de lemn** („Cotidianul”, nr. 23, 1991, 2).

Între alte multe exemple de productivitate combinatorie, e cel puțin unul care trebuie menționat: deși de aparență neutră, inocentă, sintagma **purtător de cuvînt** s-a dovedit extrem de stimulator pentru imaginație — modificările, de la cele mărunte (pluralul în loc de singular: **purtător de cuvînte**) pînă la cele mai spectaculoase (**purtător de riposte**, **purtători de serci**, **colonelul purtător** — exemple din „Cațavencu”, nr. 22 și 24, 1991, p. 8, respectiv 3, 8) resematizînd și remotivînd compusul. Dezvoltată într-un microscenariu narativ, imaginea e emblematică: „nu și-a făcut decît datoria: a purtat cuvintele, pînă le-a obosit”.

Rodica Zafiu

Fratele mai mare

Ștefan J. Fay, SOKRATEION,
Editura Humanitas, București, 1991

Mircea Vulcănescu se naște la 19 februarie 1904. La 17 ani termină liceul și se înscrie concomitent la Facultatea de Litere și Filozofie și la Facultatea de Drept — terminându-le la 21 de ani. La 24 de ani se află în plină desfășurare a activității lui profesionale — de economist și profesor. Apreciaț de Dimitrie Gusti, este numit asistent la Catedra de Sociologie, Etică și Politică a Facultății de Litere și Filozofie, precum și profesor de Economie și Științe Juridice la Școala Superioară de Asistență Socială. La 25 de ani este cooptat referent la Oficiul de Studii al Ministerului de Finanțe. La 26 de ani e numit asistent la catedra de Etică a Facultății de Litere și Filozofie și profesor de Statistică morală la Școala Superioară de Statistică. La 31 de ani e Director al Direcției Vămilor. La 33 de ani, Director al Datoriilor Publice. La 37 de ani, Subsecretar de Stat în Departamentul Ministerului de Finanțe — până în 1944, când se întoarce la postul de Director al Datoriilor Publice, unde funcționează până în 1946 — când activitatea sa de profesor și de funcționar superior de stat încetează. Aceasta e, pe scurt, biografia unuia dintre cei mai proeminenți reprezentanți ai grupului „*Criterion*”, așa cum a întocmit-o recent pictorul Ștefan Fay, în paginile de amintiri din *Sokrateion*. Viața lui Mircea Vulcănescu s-a încheiat tragic, în închisorile comuniste, înainte ca omul să-și fi putut aduna toate forțele pentru a da opera pe care personalitatea sa cu totul ieșită din comun o înunța.

Au rămas de la el, răspândite prin publicațiile vremii, „146 lucrări din care 54 titluri economice, statistice etc., legate de profesiunea sa de economist, și 79 de titluri de lucrări de filozofie românească și universală, teologie ortodoxă comparată, etică, istorie și istorie militară, arte, probleme de generație.” O ediție pregătită de Marin Diaconu și de Zaharia Balinca, pentru Editura „Eminescu”, ar urma să le readucă pe toate în actualitate și să permită o evaluare mai exactă a semnificației lor, după ce, cu mare dificultate, Caietele critice ale lui Gelu

Ionescu au reușit să republice în 1983 „*Dimensiunea românească a existenței*”, iar în *Revista de istorie și teorie literară* a putut să reapară, în 1986, un studiu mai vechi despre Creangă, în 1935 („*Ion Creangă văzut de generația actuală*”).

Până la reeditarea scrierilor sale, Ștefan Fay, pentru care Mircea Vulcănescu a ținut locul de tată adoptiv sau (cu o formulă mai potrivită întregului fel de a fi al omului) de frate mai mare, ne oferă un număr de date indispensabile, în continuarea celor lăsate de Emil Cioran, de Mircea Eliade sau, mai recent, de Constantin Noica (în *Almanahul literar* din 1984).

Formula aleasă e a unor lungi scrisori date 1983—1984 și adresate fiicelor lui Mircea Vulcănescu, Măriuca și Sandra de Hillerin, care i-au cerut în 1980 lui Ștefan Fay să le comunice în scris amintirile pe care acesta le-a păstrat în legătură cu tatăl lor.

Pentru a înțelege mai bine omul, Ștefan Fay începe, ca în romanele lui Balzac, cu locuința lui Mircea Vulcănescu, din Popa Soare 16. Asta și pentru că majoritatea lucrurilor de aici au dispărut, după ce și casa soției sale Margrita, de lângă Piața Victoriei, a fost distrusă de bombardamentul din august 1944.

În salonul de la primul etaj, Mircea Vulcănescu obișnuia să interpreteze la pian piese scurte sau fragmente de Bach, de cele mai multe ori înainte de a pleca la birou. Era, se vede, un pasionat al acestui instrument, de vreme ce Noica își amintea la rândul său că „odată, la Cella Delavrancea, după ce ea cântase la pian o Gavotă de Bach și se ridicase spunând: «Eu nu pricep această bucată!». Mircea a început s-o cînte și el, apoi s-o danseze, făcând gesturi prin care interpreta deopotrivă atât pe Bach, cât și sensul filozofic al piesei, zicînd că piesa seamănă cu Nae Ionescu!” Pe pereții salonului sînt tablouri de Sabin Pop și de Camil Ressu („un peisaj cu o moară de apă”). Pe cămin, o sculptură de Mihaela Petrașcu („un basoreliev în marmură violacee: Pegas”), iar în bibliotecă de peste 3.000 de cărți, un alt tablou de Sabin Pop („autoportret”), împreună cu o Dana-

dă (marmură) și o Circe (bronz) de Mac Constantinescu, prietenul familiei.

Dar se pare că pentru Mircea Vulcănescu, mai importantă decît toate aceste opere de artă e fotografia unui țaran, care îl fixa de pe birou: „Baciul Vasile din Bârsana Maramureșului — la care Mircea stătuse în gazdă pe timpul concentrării”. Fotografia aceasta, invocată și la procesul din 1947, a fost mutată mai tîrziu pe masa de lucru de la Ministerul de Finanțe, iar atunci „cînd se afla în cumpănă cu vreo treabă de Stat și căuta soluția cea mai potrivită, privea chipul Baciului Vasile și-l întreba: «Ce ți-e ție Baciule de toate astea?»”.

Pe lângă bibliotecă, Mircea Vulcănescu își mai amenajase un mic refugiu într-o cameră minusculă, pe ușa căreia se putea citi: „Distileria de quintesențe metafizice — intrarea oprită cui nu este metafizician”. Acest spațiu de lucru e supravegheat de fotografia lui Vasile Pârvan și de un portret al lui Nae Ionescu, desenat chiar de Mircea Vulcănescu și dăruit mai tîrziu de soția acestuia lui Șerban Cioculescu.

În sufrageria casei din Popa Soare (pe unde au trecut Mircea Eliade, Ionel Gherea, Petru Comarnescu, Dan Botta), Ștefan Fay a putut să asiste la interminabilele discuții purtate „prin 1940” de Mircea Vulcănescu și de Noica, „pe cînd se pregătea de tipar textul cursului de ISTORIA LOGICII, al profesorului Nae Ionescu.” În timpul acestor discuții, Mircea Vulcănescu strălucea pur și simplu, „explosiv și scintilător”, capabil să-și sporească parcă la nesfîrșit argumentația printr-un nou „Pe de altă parte...”, adică prin deschiderea unei perspective noi. Tipul acesta de inteligență este examinat și de Constantin Noica, în amintirile sale din *Almanahul literar*, unde „*Prodrom pentru o metafizică a oglinzii — ca răspuns la eseul lui Al. Dragomir*” e considerat o piesă de referință pentru toți cei care ar vrea să descifreze geniul speculativ al lui Mir-

cea Vulcănescu. După Noica, inteligența aceasta a fost una de tip reactiv, îndrăgind adică problemele altora și vădînd un tip de creativitate indirectă, mai puternică decît creația propriuzisă.

Luînd ca pretext cărțile din bibliotecă, Ștefan Fay se oprește pe larg asupra preferințelor literare ale lui Mircea Vulcănescu și, în continuare, asupra încercărilor sale de traducător. La capitolul preferințe, primele locuri sînt ocupate de Dan Botta, de Mateiu Caragiale sau de Ion Barbu, din care Mircea Vulcănescu analizează „năucitor” poezia *Joc secund*, după ce tînrul său prieten declarase (ca altă dată Cella Delavrancea) că nu înțelege nimic. De altfel, după Ștefan Fay dezinvoltura, îndrăzneala și disponibilitatea cu care Mircea Vulcănescu rezolva orice problemă ar exprima cel mai bine direcția principală a spiritului său. Poeziile lui Mircea Vulcănescu (*Trei, Alean, Rochiile, Litanii pentru trei stări* — publicate recent de Ștefan Fay în nr. 2 al revistei *Memoria*) fac și ele dovada unei adevărate vocații pentru jocul serios, amintînd în același timp de propriile preferințe literare. Sînt poezii de factură simbolistă, cu încrustații instrumentaliste (ca în cele două versuri salvate din *Balada pentru Rommel*), dar și cu ceva din virtuozitatea asociativă a muzicii lui Bach.

Cînd traduce, Mircea Vulcănescu se oprește mai ales la Villon (versul „*Da-unde-i neaua de mai an?*”) l-a entuziasmat pe Dan Botta) sau la Rilke (*Cartea a treia despre sărăcie și despre moarte*). Un vers din Rilke revine obsedant pe mai multe din fișele lui Mircea Vulcănescu: „*Dă fiecărui, Doamne, moartea lui.*”

Ultima parte a amintirilor lui Ștefan Fay e consacrată omului prins în capcana Istoriei. E partea cea mai dramatică a vieții lui Mircea Vulcănescu, trăită și încheiată în chip exemplar. O dovedesc performanțele tehnice obținute de „subsecretarul de stat” în timpul războiului („a dus o politică de negocieri de mare abilitate, care să-i oblige pe germani să achite datoriile în aur”) și apărarea de patru ore, rostită la procesul din 1948, intentat membrilor guvernului Antonescu (textul acestei apărări a fost publicat de Virgil Ierunca în revista *Ethos*, nr. 4/1983). Și o mai dovedesc amintirile celor care l-au cunoscut pe Mircea Vulcănescu în închisoare, unde s-a comportat ca un adevărat martir. Între aceste amintiri sînt cîteva care par scoase din viețile sfinților, cu adevărat legendare. Unui coleg de detenție bolnav, i-a confecționat o pereche de mănuși de lînă din proprii ciorapi, pe care i-a desfăcut ochi după ochi, în așa fel încît să poată reinventa împletitul, cu ajutorul unor bețe de chibrit.

În volumul I din *Enciclopedia României*, apărut în 1938, Mircea Vulcănescu redacta un capitol de peste 50 de pagini despre „*Războiul pentru întregirea neamului*”. Putea el să bănuiască în acel moment dezastrul care ni se pregătea după încheierea celui de-al doilea război mondial?

Florin Manolescu

dictionarul amorului

Pentru femeii, piciorul bărbatului este indiferent

În romanul *Adela*, Garabet Ibrăileanu are despre obsesiile feminine cuvinte nu tocmai măgulitoare: „Pentru femeii, piciorul bărbatului este indiferent. Pentru ele, a spus-o un auz maestru, nu există tentația și tortura imaginilor”. Neîntînd o ispită prin înfățișarea sa, bărbatul trebuie să fie puțin mai frumos decît dracul, au spus alții. Cu toate acestea, corpul masculin, a fost, pentru sculptorii vechi mai cu seamă, un model de armonie, de eleganță a contururilor, de echilibru al formelor. În mitologie, Adonis era, pentru greci, întru chiparea frumuseții. O frumusețe aproape incestuoasă, cum chiar nașterea sa a fost rodul iubirii inovate dintre Cimir, regele Ciprului, și fiica sa, Mirra, preschimbată mai apoi de zei într-un mirt, în semn de pedeapsă. Cum se știe, Adonis a fost ucis de un mistreț, aștit împotriva lui de Ares și condamnat, la intervenția lui Zeus, să trăiască, pe rînd, cu Afrodită și Persefona. Ideea că frumusețea fizică a bărbatului ar fi indiferentă femeii e infirmată însă de mitologie și chiar de literatură. Romeo e un caz tipic de frumusețe fascinantă, sfîrșită în sinucidere romanțioasă. O frumusețe pe

care, de regulă, realitatea o respinge ca neverosimilă.

Există, totuși, această prejudecată, că un bărbat frumos e o ființă limfatică, fără vigoare, asexuată, de o virilitate îndoielnică și cam puțină la simțire. În timp ce grația și frumusețea femeii sînt considerate virtuți ale naturii umane, trăsăturile de efeb ale bărbatului sînt privite cu îndoială și judecate ca forme de vlăguire. Frumusețea e o marcă a feminității. Bărbatul frumos e suspect de a avea comportament de femeieșcă.

Femeile înseși nu-și prea doresc aceea fizionomie de manechin. Ochiul lor caută imaginea expresivă, nișel colțuroasă, robustă, de stîncă biciuită de furtuni. Masculinitatea nu trebuie contemplată, ci simțită. Femeia o percepe nu ca pe o imagine, ci ca pe un flux magnetic, un șuvoi misterios care tulbură simțurile întocmai cum trupul avenit al femeii încețoșează mintea bărbatului. Nu înseamnă numaidecît că femeia n-are percepția frumuseții. Sînt detalii în fizionomia unui bărbat care produc fascinații teribile. Femeia iubește detaliul, amănuntul, pentru care face pasiuni tulburătoare. Iubirea ei

este holomerică. Se poate îndrăgosti pentru un simplu gest, pentru o privire, în care descoperă întreaga ființă a celuilalt. Bărbatul gîndește integralist, judecă imaginea în articularea tuturor amănuntelor. Trece cu ușurință peste detalii, fiind orbit de armonia întregului. Ambii fiind capabili de mari pasiuni, nu e mai puțin adevărat că structurile lor sînt diferite. Bărbatul are structură *donjuanescă*, femeia una *casanovistă*. Inapetența pentru misterul interior al frumuseții îl face pe bărbat dezangajat adesea, eliberat de magnetismul acela tulbure, liber în căutare. Pasionalitatea femeii, deși echivocă de cele mai multe ori, are înfierbîntări de

dorință violentă. Infidelitățile sale sînt rareori întîmplătoare. Femeia n-are gustul decadent al iubiților grațioși. Se poate dărui cu plenitudine ori cu cinism, însă niciodată de dragă experienței. Există la femeie o anumită morală a angajării erotice, care la bărbat se dizolvă în ceremonial, în curtoazie. Disponibilitățile femeii sînt infinite. Tocmai de aceea infidelitatea femeii are un sens moral, în timp ce a bărbatului poate avea unul udic. Nu e mai puțin adevărat că amîndoi își pot asuma foarte bine duplicitatea, cu perfidii din cele mai fine. Totuși, abdicările bărbatului sînt în genze mai transparente, mai cinice. Duplicitatea femeii poate merge pînă la viciu. Tocmai fiindcă își întemeiază actul erotic pe o puternică motivație morală, femeia, ea se explică în termeni etici, nu în raționamente sofisticate, cînd e prinsă în legături primejdioase. Orice asocieri ori separații femeia o pune în seama participării ori, dimpotrivă, a lipsei de participare.

Torturat de imagini, bărbatul e în dragoste mai degrabă o natură estetică, în timp ce femeia este una etică. Amîndoi pot fi seduși însă de virtuțile celuilalt. În discursul îndrăgostit, bărbatului, în scenariile lui fanteziste, femeia își regăsește acel spațiu utopic și paradisiac la care visează inconștient mereu.

Tot astfel cum în voința de identificare a femeii cu partenerul, bărbatul simte pulsînd marile ardori mistice.

Radu G. Teșosu

daniel pișcu

Oglinzi

Erau patru oglinzi
și eu treceam de la una la alta
aruncându-le rotocoale de fum
erau așezate câte două
față în față
ca niște ciini ținuți în lanțuri
gata să se năspucească oricând
unul asupra celuilalt
eu vroiam să-mi cunosc fața
și mai ales spatele
dar nici una nu putea vorbi
mi-am zis :
pe de o parte e rău :
aș fi putut fi
caracterizat obiectiv
pe de altă parte e bine :
s-ar fi putut produce
cine știe ce operație
în trupul și sufletul meu
și oglinda mea din buzunar
dădu din cap
în semn de aprobare
apoi se sparse...

Azi

Azi nu mi-am luat prietenul
cel mai bun cu mine.
Azi am fost lăudat
și nu am fost mulțumit.
Azi am cumpărat o carte.
Azi am cumpărat aceeași carte
de patru ori
și pentru prietenii mei.

Azi cred că doi din patru
m-ai înțeles.
Azi pentru că a plouat
am înșelat un chelner.
Azi l-am rănit pe vărul meu
(cu vorba)

Azi am fost sincer cu portărcasa de
la B.C.U.

care mi-a permis să urc
la împrumut
deși era ora închiderii.

Azi „Patronul” mi-a dat „Naționale”
(l-am făcut să fie sociabil).

Azi m-am simțit poem.

Numai Azi nu te-am înșelat, iubito !...

Strigăt

— Florentina !

și copila fuși spre numele ei..

O să stau
unde vreți voi

O să stau unde vreți voi
dar lăsați-mă în pace
cu plinsul vostru fals
lăsați-mă în pace
cu risul vostru fad
și mai lăsați-mă în pace
cu valsul vostru care nu-i vals
o să stau unde vreți voi
și-o să vedeți că nu cad.

Simt nevoia
unui înțelept

Simt nevoia unui înțelept.
Eroarea vine din ezitare.
Unde ești, mamă, acum ?

Poemul acesta

Poemul acesta îl scriu
despre moarte.
În secunda asta e liniște
dar cu puțin timp înainte
am trăit altfel !

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

A. I. Brumaru
FIINȚĂ ȘI LOC
Ed. Dacia

O culegere de articole de interpretări critice din perspectivă filozofică, obiectul interpretării constituindu-l fie literatura fie plastica. Prima secțiune a cărții (**Forme filozofice în lumea românească**) e dedicată în mare parte poeziei eminesciene, în structurile căreia eseistul brașovean (de origine maramureșeană) caută și găsește semnele „locului” — în accepțiunea lui Constantin Noica — precum și „chipul” ființei așa cum îl propune un poem ca „Luceafărul”. Secțiunea secundă e în întregime consacrată sculpturii brâncușiene, „citată” din aceeași perspectivă filozofică dominată, cel puțin terminologic, de gândirea lui Noica. Remarcabil în totul, acest studiu brâncușian cu aspect de exegeză parțială este deopotrivă original și pătrunzător. A. I. Brumaru, făcând dovada unui spirit speculativ, acomodat prin formație cu tehnica discursului hermeneutic. O „addenda” de câteva pagini clarifică poziția reflexivă a autorului, considerarea

„logosului” ca temei : „Există un loc și există o locuire — ne spune înțelepciunea satului românesc, ea și cu împrumuturile pe care le-a făcut din acel mare sat ce fusesem cîndva în această hărăzită parte a Europei : loc și locuire ce sunt — ca să ne întoarcem la cuvintele poetului invocat — în săgeata și în înălțurul săgeții cu care se țintește către cel așezat : logosul și temeiul celor ce sunt, ale celor ce, apoi, nici nu sunt încă”. Deși aparent eclectică, **Ființă și loc** e o carte unitară prin păstrarea de-a lungul diversității eseurilor ce-o compun a aceluiași unghi de perspectivă.

George L. Nimigeanu
FOTOGRAF DE OCAZIE
Ed. Transilvania

Dacă nu mă înșel, aceasta e prima carte a unui poet al cărui nume l-am întâlnit de mai mulți ani prin publicațiile literare, un poet ce se prezintă editorial la maturitate, cu o experiență a scrisului care-l scutește de ezitățile și stîngăciile începătorului, cu o voce lirică de-acum formată, chiar dacă timbrul personal rămîne încă un deziderat. Ce se remarcă e fluența rostirii, preferința pentru metaforă și o atitudine ușor ironică față de întâmplările sentimentale pe care le tratează în spiritul ștrengăresc al unor Țârnea și Azap : „Te-am întrebat tu te-ai făcut. că ploaie / și pîn' la pielea ploaia m-a udat / la focul indoielii m-am uscat / și te-am iertat cu o-nțebare nouă / / Cu-n ochi străin și viclean m-ai cercetat / Cu celălalt m-ai strecurat prin rouă / am dat cu tine viața pe din două / și de doi lei speranțe-am cîștigat / / Clipa-și schimbă-n părul meu culoarea / tu-n propria mea rană te-ai ascuns / să-n-

treb și prin reul să-mi fiu răspuns / tu după gust îmi ești piperul sarea / / Și nu știu rege în ce țări m-ai uns / că de o eră și ceva încoace / zezi binișor — îmi spui — și nu-mi da pace / și stai în fața mea de nepătruns”. Nu mă îndoiesc că, de-și va apleca urechea la sunetele cu adevărat contemporane din poezia de azi, George L. Nimigeanu va izbuti să elimine din scrisul său notele de vetuste stilistice din versurile de acum, cu toate că, așa cum sînt, nu le lipsește un anume parfum. De altfel în ciclul **Alb-negru** există destule probe notabile ale unei atari schimbări de frazare.

Adrian Popescu
SPUMA ȘI STÎNCA
Ed. Dacia

Cunoscutul poet clujean șaptezecist, din prima echipă a „Echinoxului”, selectează în **Spuma și stîncea** o seamă din comentariile, pe care, de-a lungul anilor, le-a făcut pe marginea unor cărți, fie autohtone fie traduceri, conform unei ispite curente a scriitorului român de a acoperi cît mai multe genuri literare, ispită a totalității ilustrată de mai toți marii noștri oameni de litere de la Eminescu la Nichita Stănescu. Fatalmente impresionistă, critica lui Adrian Popescu, este, în ciuda tonului obiectiv și impersonal, una profund subiectivă, o critică de poet, așa zice, intuitivă și sentimentală, nu însă și metaforică, evitînd în bună măsură poncifurile profesiștilor lecturii, și cultivînd — ce-i drept fără ostentație ci ca pe un lucru firesc și la îndemînă — imprevizibilul. Evident, preferințele și ierarhizările poetului-critic trebuie luate cum grano salis întrucît ele sînt determinate în primul rînd pe cale afec-

tivă și nu-și revendică ieșirea de sub autoritatea gustului personal. Cum nu tot ceea ce ne place în literatură e și bun și nici ceea ce nu ne place e numai de rău, opțiunile critice ale lui Adrian Popescu nu se vor exclusive și, cu atît mai puțin, infailibile. De la această premisă plecînd, eseurile din **Spuma și stîncea** se citesc cu plăcere, deopotrivă pentru observațiile, adesea pătrunzătoare, conținute și pentru maniera protocolară în care sînt scrise. În genere, comentariile lui Adrian Popescu sînt ale unui om de gust, cu mare respect pentru obiectul numit carte și o la fel de mare prețuire pentru cantitatea de existență încorporată în paginile ei.

Mircea Moga

Existența araldică

Lirica erotică a lui Eminescu stă sub semnul posibilității de transcendere, unicitatea și plenitudinea dragostei fiind chemate să ostiască setea de infinit. Iubirea este considerată ca o posibilă cădere, dar și ca o salvare, reiterând, desigur, mitologia creștină, nuanțată și ea după actul divizat originar al omului primordial. După romantici, păcatul originar poate fi răscumpărat tot prin iubire, de unde amploarea libertății umane în univers. Inițiala coloratură biblică a reținut ca mit poezia și s-a încadrat viziunii romantice tentată a intui posibilitatea sugestiei infinitului moral, provocată de polaritatea cădere / salvare prin iubire. Dacă problematica morții se definea ca integrare în Tot, era pentru că eroul romantic își găsea împlinirea sufletească în iluzia infinitului cu care învăluia lumea, sentimentul iubirii jucând rolul plenar. Eminescu voiește să străbată un arhetip prin potențarea frumuseții fizice, conștient că singura cale a mitului deschisă către arhetip este aceea a frumosului. Din metafora drumului zadarnic spre iubire, deducem imposibilitatea aflării arhetipului în lume, ultima cale fiind experiența thanatică. Moartea iubitei semnifică în poemul *Strigoii* o recompunere a ei din datele extincției, care transcende realitatea condiției umane, visul acesta configurează o mitologie a morții care suscită valorile arhetipale. Dar poetul nu poate transcende experiența morții și astfel drumul său se întoarce într-o bifurcare, o dată ducând spre simbolica ieșire din arhetipal pentru a intra în circuitul uman, și altă dată sugerând, printr-o apropiere în suflet, posibilitatea integrării în ritmurile cosmice.

Arald aspiră să-și apropie Sinele prin iubire chiar dincolo de hotarele Ființei, să-și găsească un centru unificator în măsură să îngăduie realizarea sintezei dinamice a virtualităților sale. Numai prin iubire adevărul Sinelui se relevă și îi împlinesc sensul. Ființa iubită definește prin reflectare ființa celui alt și capătă aspectul recunoașterii sinelui deoarece posedă virtuțile unui spațiu oglindă. Resuscitată, Maria nu are nimic comun cu aparițiile terifiante ale spectrelor („O dulce intrare de omăt”); tărîmul hierofaniei este pentru Arald unul al cunoașterii magice și al dublei inițieri. Neîmplinirea inițierii erotice în timpul profan este însoțită în lumea visului de inițierea în experiența thanatică prin magie. Ambivalența probelor inițiatice, supradeterminate de cratofania magului, desfășurătoare a unei fabuloase cinetice, pare a conduce la ideea că moartea este deplină inițiere în viața nemuritoare. O inițiere simbolică parcurge și Maria, în spațiul oniric plămuit de „viață”, care se conturează din dorința sufletului lui Arald. Semnul timpului nu mai urmează o devenire **întru negativ** deoarece, urmînd „sistola și diastola” spațiului nocturn, el se supune voinței de crisalidă, mișcării de înfășurare în spirale, adică devenirii curbe, în circularitate.

Sinele deplin al lui Arald se scindează deoarece entitățile cuplului, ale tipurilor de sacralitate participă la etape diferite ale inițierii, iar calea de revenire a eului către Sine nu se poate identifica uitării: „De zile trei își spune povestea vieții-ntrege”. Arald își spune povestea cu glasul neauzit al gândului întors în amintire, în încercarea de a salva iubirea de la uitare, ca o condiție a regăsirii ei. Moartea iubitei deviază regizarea timpului în sens invers și îi preschimbă viața în poveste. Aparenta narare nu este o re-dare a paradigmei originare a „subiectului”, nici absența ei, prin amnezie — ceea ce ar constitui o formă paradoxală prin potențarea a prezenței memoriei. Reluarea aparentei narative nu înseamnă așadar re-povestirea, ci re-povestirea: simulacru originar nu reproduce

ce un arhetip, ci se reproduce văduvit de modelul originar. Efectul de repetiție pe traiectul unui cerc fără centru nu simulează o origine, ci originaritatea însăși, nu este al originii, ci de origine. Pierderea simetriei punctuale neagă punctul însuși ca simulacru al originii, care pentru Arald este clipa aurorală a iubirii. Circumferința acențată a narării anulează, deopotrivă, punctul ivit din încrucișarea axelor și centrul care generează și resoarbe în sine circumferința. În „nararea” lui Arald nimic nu începe, totul continuă, astfel încît putem afirma că povestea este spusă pentru că nu poate fi spusă și este continuată pentru că nu poate începe; ea se încheagă din însurirea condițiilor ei de nerealizare.

Melancolia și discursul ei oblic („Arald se primblă singur, rîzînd, vorbind sălbatec”) sînt produsul conștiinței care, fără să-și amintească originea și să redobîndească, astfel, înțelesul ei, își reamintește uitarea ei și destrămarea produsă de această amnezie. Existența degradată în faticitate își amintește, însă, uitarea acestui sens uitat la care propria ființare participă fără a-l epuiza în manifestarea-i existențială. În distincția dintre „viața” lui Arald și povestirea ei, Eminescu a intuit știința psihismului omogen între un „eu imaginar” și un „subiect simbolic”, așa cum va fi formulată mai târziu de S. Freud și J. Lacan.

Doma din poem, centru al lumii umbrelor, are pereții căptușiți cu marmură neagră șlefuită pînă la oglindire. Sufletele se pot reflecta în ea narcisic, dar nu se pot refracta, nu pot evada din această lume. Oglînzile negre ale murilor din cavitatea hipogee adîncesc astfel volumele, reflectînd totodată scena ritualului propriu-zis și flacăra din mina inițiatului, miez luminos în tenebrele subteranei: „O candelă bătrînul aprinde — para lungă, / Se nalță-n sus albastră, de flacăre o dungă, / Lucesc în juru-i ziduri ca tuciul lustruiți”. Magul este autorul hierofaniei erotizant-necrofile, ochiul orb fiind al unui Narcis insumator, capabil de a stăpîni toate elementele și de a primi dimensiunea sonoră a universului prin periplul în oglinzi. Corul funebru dezlănțuit la semnul său permite pătrunderea în doma afundă a mormîntului, drum deschis de privirea în oglinda neagră: „În zid de marmur negru se uită crunt și drept”. Fulgerul care despică biserica și dezvăluie mormîntul, produce o fabuloasă amplificare a oglinzii, iar simultaneitatea imposibilă ființă vie — ființă moartă din viața succesiunii se înfăptuiește. Maria are o consubstanțiere vampirică, părul ei este hrănit de singele supt („În părul de aur, rubine-nflăcărare /... Dar buzele ei roșii păreau că-singerate”). Narcisismul este asimilat cu complexul vampiric, numai că această armonie a cuplului regăsit prin „proiecția” în oglindă înseamnă intrarea în „pata neagră” pe care o poartă Arald în piept și pierderea în centrul unificator de care vorbeam la început. Viața și moartea sînt echivalente ca prezență în sufletul celor doi înainte de strigoizarea lui Arald. Maria, deși moartă, mai trăiește încă în viața lui Arald prin „povestea” pe care acesta și-o spune, iar, în ordinea internă a erocosmogoniei eminesciene, semnul strigoizării ireversibile (sărutul dat de strigoii), transgresează viziunea terifiantă, fiind o condiție necesară a erosului supradeterminat. Paradigmatic, strigoii iubit este contiguu cu „mortul frumos”, această recurență ilustrînd un tip de existențialitate oximoronică specific eminesciană, ale cărei atribute sînt, în sintagma poetice, „dorul de moarte”, „suferința dureros de dulce”, „volutatea morții”.

Magul recheamă noaptea ca să împiedice chtonla solară, pentru că „viața-iubire” nu mai poate supraviețui ordonat de legile formei pe care le impune regimul diurn. Moartea este marcată de „roșul zilei”, aceeași culoare a

singelui care săvîrșește acum disoluția definitivă în fuziunea microcosmosului cu macrocosmosul, al unui prin singe a centrului microcosmic (inimă) cu marele centru al fuziunii esențiale prin amestecarea stihilor. Visul strigoilor este „legat”: soarele care ucide nu mai permite nici măcar menținerea antagonismului cu spațiul „negru”, nictomorf. Chiar dacă magul ar fi reușit, dincolo de legile Firii, să mențină un regim clar-obscur, acesta n-ar fi dus decît la o adîncire a melancoliei, a alterității lui Arald, nemaivorbind de o înstrăinare definitivă a animei.

După pierderea condiției edenice, omul pierde capacitatea de a transcende contrariile și „de a-și asuma la modul paradisiac” (Grupul u *Retorica generală*, trad. rom., București, Ed. Univers, 1974, pag. 178) starea de scindare, încercînd să regăsească identitatea pierdută. Admițînd că realitatea absolută este anterioară distincției lumină/obscuritate, discursul despre această realitate nu admite decît două modalități corelative și reversibile (disjuncția negativă și mișcarea de *Aufhebung* a dublei postulari oximoronice) îngemănate în sintagma *soare negru*. Discursul despre lumină este oximoronic doar în măsura în care lumina însăși constituie oximoronul ontic fundamental luminos / obscur, material / spectral (în poem, umbra se bucură, din perspectivă stilistică, de quasi-materialitate, pe cînd moartea în sine ar fi rămas o simplă abstracțiune). Oximoronul care marchează discursul apofatic despre Geneză desemnează „alteritatea” absolută a Principiului, referitoare la conștiința dominată de „rațiunea senzitivă” (ceea ce în fenomenologia lui Rudolf Otto se numește „das Ganz Andere”). J. Derrida interpretează alteritatea într-un veritabil limbaj apofatic, ea fiind „unitatea de nebănuit dintre lumină și noapte” (*L'écriture et la différence*, Paris, Seuil, 1967, pag. 190).

Participant la o altă ordine decît aceea a realului, Arald are conturat un portret dramatic de ființă care și-a pierdut unitatea și este dominată de *soarele negru* al melancoliei, care nu strălucește pe un cer vizibil, ci radiază mohorit în noaptea lăuntrică a sufletului deznădăjduit. Melancolia se colorează cu tenebrele morții, așa cum sugerează tot cîmpul semantic al experienței thanatice prezente în poem. Magul, apostat simbolic al credințelor în puterile ascuse ale Firii, apare ca un „dublu” al ființei lui Arald, ca o conștiință de sine a demonului iubirii, avînd puterea de a „învia” ca strigoii chipul iubitei moarte. Prin puterea magiei, el reprezintă o forță a iubirii cosmice în ființa interioară, năzuință a Absolutului prin sentimentul unității lumii.

Despărțirea de Maria este percepută de Arald ca scindare, anulare a comuniunii marcate de absența lacrimilor, care denotă limita impasului existențial: „El ar răni ca lei, dar vai! nu poate plînge”. Izvor al inimii, lacrima simbolizează harul divin și totodată dovada apartenenței acvatice a omului. Spațiul motrice al ochiului înecat (nutrit) de plîns, lacrima este un **dat** infrasufletesc, efect al concentrării energiei, al purificării și conștientizării, interioare. Reflex al văzului, mai mult decît al ochilor, ea este o dezvăluire a Sinelui, ca efect al unui proces lăuntric; recordarea ei la cuvînt clarifică noima plînsului eminescian, care este una a desăvîrșirii Ființei, denotînd o complexă alchimie interioară. Dacă lacrima exprimă paradoxala condiție de semn acvatic al arderii interioare a lui Arald, plînsul devine un sublimaj ce permite eludarea stării logocentrice. Plînsul lui Arald și lacrimile Mariei sînt transubstanțieri acvatice ale eului ca individualitate, ale existenței concepute ca expresie a voinței de acțiune, în sens schopenhauerian. Cuceririle sînt acțiuni creatoare de formă, iar iubirea, ca pierdere a acestei individualități și fuziune într-un neindividuat, este „uitare” a visului de cucerire, dar în primul rînd uitare a lumii, a universului ca formă, supuse gîndirii regale zămislitoare de formă: „Pe plaiuri dunărene poporu-și opri mersul / Arald, copilul rege, uitat-a universul”.

Agonia conștiinței lui Arald în experiența Erosului este întreținută de ajungerea la paroximul a tensiunii din dialectica melancoliei, în care termenii antinomici ce coexistă atît de paradoxal —angoasă, ca expresie a alterității, și voluptatea, ca efect al plenitudinii sufletești — ating pragul lor suprem. Ajunsa la un stadiu maxim de exacerbare, melancolia se convertește în reprezentarea simbolică, între simbol și starea melancolică fiind o continuitate directă, cu o diferență doar de natura proporției. Melancolia araldică, ambivalență a sentimentului provocată de perceperea concomitentă a relativului și absolutului, ne duce cu gîndul la non-dualitate ca androginie, aceasta din urmă nefiind decît una dintre extrapolarile simbolice prin care melanco-

lia aspiră să regăsească absolutul. Chemarea erotică a androginului este chemarea morții în sensul transcendent inițiatice, de ipostază ultimă a conștiinței și nu ca un sfîrșit absolut al unei desfășurări strict biologice. Mai mult chiar, simbolul androginiei, ca transcendență a individualului prin Eros, devine o paradigmă a oricărei stări de transcendentalizare prin suprimarea contrariilor; de unde și funcția acestui simbol de a exprima o realitate precosmogonică, starea de unitate a Ființei. Regele avarilor este „copilul Arald”, „un sfiicios copil”, ceea ce susține credința potrivit căreia regii se trag din zei. Noțiunea de copil vizează la Eminescu o valoare arhetipală, căci pe rînd el va fi văzut cînd în ipostaza de rege, cînd în ipostaza de zeu, copilul-rege nedezmîntîndu-și obirșia. Prin urmarea logodnicei în mormînt, iubirea lui se prelungește în moarte; nu mai era decît o treaptă pentru a face din copil o zeităte, spiritualitatea dragostei realizată prin suferință, căpătînd-o doar Kamadeva. Dragostea nu se înobilează doar prin lacrimi, ci cu mintuirea sufletului însuși printr-o terapie rigida ce constă în supunerea unei predestinări a iubirii.

Androginizarea ca mit al unității originare și al unei zeități pierdute nu poate fi abordată fără sugestile alchimiei despre *animus* și *anima*, poemul *Strigoii* deslușindu-și arhetipul androginic din perspectiva acestor două noțiuni. Versurile lui Eminescu subliniază durerea de a nu afla în unitatea-i sufletească știrbită prezența animei întregitoare. Toată poezia eminesciană nu exprimă o regăsire a animei, ci a pierderii, a așteptării sau a definitivei lipse de speranță. În crochiul mitic, ca suport al poemului *Strigoii*, nostalgia androginului, dedusă din propensiunea sufletească a lui Arald pentru integrarea animei, ne conduce către o interpretare arhetipală. Nostalgia androginului se corelează astfel cu problema salvării, care constă în a da vigoare acestui sentiment, a converti nostalgia într-o realitate a împlinirii sufletești. Atracției formei spre spațiul său originar și spre anularea în latență primordială prin „uitare” îi corespunde atracția popoarelor nordice conduse de Arald spre Roma, cetate-centru care joacă rolul spațiului primordial, germinal și thanatic, face posibilă disoluția formelor individuale și reunește într-un **axis mundi** toate nivelurile existenței cosmice. Imagine, la un alt nivel, al femininului erotic dizolvant al eurilor (Roma-Amor) și re-creatoare, într-o altă ordine, a existenței, ea nu este, dintr-un alt unghi de vedere, decît imaginea te-restră a domei — centru al lumii, loc al contopirii esențiale, al nașterii universului și al morții atît la nivel macrocosmic cît și la nivel microcosmic. Drumul spre Roma mijlocește comuniunea celor doi, transmiterea în plan microcosmic a „curgerii” popoarelor spre cetatea eternă. „Curgerea” semnițiilor barbare spre Roma este drum inițiativ spre centru, loc al trăirii esențiale, după cum drum spre centul făgăduit al comuniunii celor separați prin moarte, este și drumul lui Arald spre magul stăpînitor al „domului de marmur negru”. Inițierea într-o moarte a lui Arald se impune ca singura posibilitate de salvare pentru că, mitologic vorbind, Erosul nu mai putea străluci decît în umbra întunecatului Thanatos: cuplul dispare în devenirea eternă și în uitare (căci el reprezintă în mintea magului „o poveste uitată”). Nemaiputînd exista decît în apropierea lui Thanatos, Eros sfîrșește prin a se contopi cu el în tragica și veșnica nuntire.

Eminescu ni se impune și în *Strigoii* prin forța geniului de a opera cu desfășurări de anvergură cosmică ale spațiului și timpului, imbinînd spațiile tensionale pozitive cu cele negative, dimensiunile temporale ale vieții, opuse neantului, cu timpul metareal. Erosul, ca principiu al aspirației împlinirii idealului de fericire prin iubire, ca speranță a salvării prin contemplarea artistică a „eternului feminin”, dar și ca eventuală cădere prin adîncirea în voința individuală, constituie substanța filozofică a viziunii. „Mitologia” lui Eminescu disociază sufletul, nucleu divin, deci etern, de trup, formă limitat-vremelnică, servind drept suport al arhetipului. Din această perspectivă duală poetul abordează motivul strigoii, logodindu-l cu ipostaza narcisică și cu ideea salvării prin iubire, ca reflex al nostalgiei androginice și, deci, arhetipale.

Vasile Spiridon

* Premiul I pentru critică (al Uniunii Scriitorilor) la festivalul-concurs „Poni luceafărul...” — Botoșani 1991.

PROCESIUNEA DE PĂPUȘI

Pe strada pietruită în cercuri concentrice, mergeam golită de mine însămi. Simțeam că undeva pe aproape se petrece un fapt esențial, rămas necunoscut conștiinței mele. Dar existența lui era evidentă în orice unduire din aer, în orice reflex incandescent al luminii. Mergeam urmărind pietrele caldarimului și umbra mea căpăta nuanțe roșiatică. Deodată am avut senzația stranie că mă urmărește cineva, că mă paște o primejdie. Acest sentiment deveni atât de puternic, încât mă paraliză. De parcă ar fi trebuit să mă deplasez printr-o imensă și monstruasă pinză de păianjen. M-am întors lent, prevăzător, mi-am rotit ochii în jur, dar n-am văzut nimic. Până și lumina e uneori ipocrită? Știam sigur că trebuie să existe ceva, așa că scrutam cu atenție depărtările. Casele construite în stil medieval, aranjate concentric, păreau liniștite și patriarhale, străzile circulare, concentrice nu puteau adăposti pe nimeni îndărătul lor, arborii uriași, dispuși în cercuri, nu erau mișcați de nici o pală de vânt, eu însămi stăteam nemișcată și pașnică, deci nici măcar pe mine nu mă puteam bănui ca fiind cauza neliniștii mele.

Tocmai vroiam să mă-ntorc, când am simțit ceva atingându-mi gleznele. Am sărit în lături. Dar spaima mi-a trecut văzînd că „obiectul” ei nu era decît o înofensivă pereche de mînuși. Erau niște mînuși mari, foarte mari, bărbătești și pline de importanță. Vroiam să le ridic, dar mi-a atras atenția o anumită ciudățenie la perechea aceea de

mînuși: păreau vii. Aveau un fel de moliciune, un fel de detașare, de absență. Și tocmai prin indolența lor atât de umană, reușeau să tensioneze atmosfera.

Mi s-a făcut teamă. Niște mînuși: arată astfel numai cînd sînt trase pe mîinile unui om. Și ce căutau mînușile acestea aici? În drumul meu? Ale cui mîini încercau să le ascundă? (Da, viaținea aceea a mii de mîini înmănușate, și nici una liberă, și nici una vie). Am simțit nevoia să fug, să scap.

Am alergat citva timp, urmărîtă de imaginea acelor blestemate mînuși, apoi m-am oprit. Simțeam o sîrșeală de moarte. Trebuia neapărat să mă așez undeva. Picioarele îmi tremurau și mîinile și capul, ca ale unui bătrîn nepuțințios și singur. Uitîndu-mă în jur, ce-mi văd ochii? Perechea de mînuși se afla lingă mine! O spaimă îngrozitoare m-a încremenit. Lumina îmi era ostilă. (De unde atîta dușmănie? Și atîta forță în a uri?) Mînușile stăteau la fel de nepăsătoare și leneșe, legîndu-se parcă, abia perceptibil, în tihna lor. Sudori reci am simțit pe temple. Deodată, în spatele meu izbucni un glas strident. Scoase mai întîi un sunet de o ascuțime nemaipomenită și apoi întrebarea:

— N-ați văzut cumva o pereche de mînuși?

Ca mînată de un resort, m-am întors spre ceea ce credeam a fi o primejdie și mai mare. Într-adevăr. Ceea ce vedeam nu putea fi real. Un fel de paiată de circ, cu fața trapezoidală, enormă și foarte albă, cu plete castanii acope-

rindu-i fruntea diformă și cu un suris prea suav, nepotrivit de suav pentru arătarea aceea. De unde ar fi putut să apară? Poate pămîntul să scoată la suprafață asemenea minuni? Doar orașul părea aproape pustiu! (Spun „aproape” țînînd cont de prezența mea acolo.) Și era om vietatea aceea?

În timp ce eu încercam să-nțeleg, paiata se aplecă și-și luă mînușile, dispărînd. Felul cum s-a aplecat mi-a atras atenția atât de mult, încît n-am putut să observ unde și cum s-a dus. Încovoierea paiatei era de o inconsistență dureroasă, crispată, ca a unei fantasme ce știe că va muri. Și, curios, deși s-a aplecat pînă cînd pletele au atins caldarimul, ochii mari, deosebit de expresivi, au rămas deasupra. Erau niște ochi mai mult decît umani, tulburători și triști, de un căprui așezat în cercuri concentrice, tot mai adînci. O încovoiere de umbre cînd nimic nu se-ncovoie în jur.

Eram de-a dreptul buimăcită. Trăiam poate cea mai stranie zi din viața mea. Luminile violente din aer îmi răneau trupul, deși soarele ar fi trebuit să apună de mult. Aveam o acută senzație de sufocare amplificată, cred, de circularitatea străzilor, caselor, arborilor. M-am așezat pe un trunchi de copac. În aer plutea o liniște tristă. Aproape mistică. Aproape de neîndurat. Frunzele înalte, multicolore, fremătau fără zgomot, străzile arătau albicioase de atîta lumină. Aș fi vrut să strig. Dar numai la gîndul acesta aerul a început să se crispeze, de parcă mi l-ar fi ghicit. Pentru că împrejurimile arătau ca niște

perdele suprapuse de sticlă, care s fi spart, clinchetitoare, la reverberați strigătului meu.

Și totuși nu. Și totuși ar fi rezis Pentru că, deodată și fără nimic p gătitor, am auzit un trîmbițat prelu dureros, ca al unei vînători eșuate, apoi liniște. M-am uitat în jurul meu aviditate, cu un fel de bucurie n voasă, aproape degenerată în ris. N-văzut, bineînțeles, nimic. Un singur cru mi-a atras atenția: soarele, p atunci uitat la locul său pe cer, a ceput să coboare brusc, cu o viteză raculoasă, incredibilă, de parcă trîm țatul acela ar fi fost semnalul pe cai aștepta să dispară.

Se făcu o întuneric aproape de prin care nu mai puteam spera să v nimic. Stăteam liniștită, neștiind ce fac, neștiind încotro s-o apuc, cînd, f să fi putut bănui nimic, au început se audă surle și trîmbițe și țîmbale, parcă s-ar fi apropiat un alai regal. Cînd puhoiul de sunete se apropie deajuns, am început să zăresc, la o tanță considerabilă încă, niște mici mini, ca de lanternă. Erau raze de mină de toate culorile, întretîindu împletindu-se, alcătuiind romburi cercuri și tot felul de figuri geometri proiectîndu-se în aer, pe străzile ciulare, pe zidurile rotunde, pe cerul tunecat. Da. Ceea ce vedeam era spectacol unic pentru ochii mei matori. Aglomerarea aceea de ființe apropiindu-se, am înțeles că nu mă șelasem. Ceea ce se desfășura în jur meu era o PROCESIUNEA DE PĂPUȘI. O groază de păpuși și marionete și iațe și manechine, toate de o frumusețe mai mult decît omenească, mai mult decît frumusețe. Stigmatizantă. Am înțeles imediat că toată viața va trebui port povara viziunii acelei frumuseți.

În primul rînd am remarcat m mea neobișnuită a ochilor. Toate pășile acelea aveau niște ochi atît mari, încît acopereau mai mult de mătate din față. Această ciudățenie diminua frumusețea lor, ci, dimpotrivă, o amplifică nemăsurat. Ochii aceia r terioși păreau să absoarbă cu încl lucrurile din jur, să le dilueze ese culoarea, forma, ca-ntr-un fel de m nepermisă, ca-ntr-un cînt senzual eternității. Și (culmea!). Abia mult tîrziu am observat că toți ochii ac privirii cărora am reușit să rezist, av colțurile mult lăsate în jos, exag lăsate în jos, ca și cum un pictor ne

mihail grănescu

PELERINA

Pelerina aceasta am cumpărat-o de ocazie, de pe Covaci. Treceam într-o zi pe acolo. O femeie stătea cu ea în brațe. Nici n-am remarcat persoana, nici n-am stat să mă uit mai bine la obiect, dar am simțit nevoia să o cumpăr, mai ales că nu costa cîte ceva — cîteva sute, iar eu aveam bani la mine să-mi iau o salopetă matlasată. „N-am să suflu o vorbă, nimănu-i — nici lu' bărbatu-meu nu-i spun nimic și mi-o cumpăr”; n-am stat pe gînduri nici un moment, nici nu am pierdut vremea s-o controlez dacă e-n stare bună: nu ar fi avut sens fiindcă tot aș fi luat-o, oricum ar fi fost — chiar descusută, sau ruptă, sau destrămată — aș fi luat-o ca pe un dar, ca pe un obiect de... inutilitate practică, și n-aveam de unde să știu pe-atunci că o pelerină nu se ia ca să fie aruncată-n șifonier, printre alte boarfe, ci că o pelerină, dacă-ai pus-o, n-o mai dai jos — o pelerină se îmbracă pe vecl — o pelerină este, dintr-un anumit punct de vedere, o uniformă, un semn, o cale pe care calci, fără întoarcere — îmi spune femeia, trăgîndu-și gluga peste bucele blonde încrețite cu fierul.

Este o femeie foarte frumoasă, cu trăsături nobile, o regină, aș putea

spune, o prințesă!: regina pelerinelor (apropos, cunoști bancul cu „gluga spaniolă”? — m-am procopsit cu ea cum te procopsești cu o dermatoză, sau cu o excursie prin O.N.T. în urma cîștigului la loz-in-plic: tu tragi un bileț în care te aștepti la douăscinci de lei, ceva, și, cînd colo, ești „fericitul beneficiar” al unei excursii de douășpe zile pînă nu-știu-unde, ceea ce nu înseamnă că nu ai putea să și refuzi — nu! doar că nu-ș ce drac te-mpinge să accepți, deși n-ai nici un ban pus deoparte și chiar și o excursie „prin loz-in-plic” reprezintă o cheltuială — n-ai costum, n-ai pantofi, și chiar dacă e vorba de o țară mediteraneeană, nu te poți prezenta pe-acolo (ai auzit de niște temple grozave — n-au trecut nici șapte sute de ani de cînd europeanul „civilizat” — sau chiar „civilizator” — mai vizita locurile astea cu stolurile eît lumea făcînd tîmbălău cu zornăit de arme, tropot de cai și horcăituri de muribunzi — ce mai una altă — dădeau, la propriu, hunii și goții!) și tu, cu pantalonii tăi lustruiți în fund și cu încălțările vechi mirosînd urît cînd le scoți din picioare — de! nu mai sîntem ca la 1100 să vină lumea în hagealic ca mucenicii numai în zdrențe și în picioarele goale — azi hagealicul costă scump — cine n-are ce-i trebuie poșește într-un H = hotel (azil sau spital) — după posibilitățile fiecăruia — peste tot sînt instituite bazele unei „excursii” globale — numai înima să te tragă și slujitorii templului îți deschid porțile — orice pelerină este

binevenită printre noi, doar îmbracă-o, doar renunță la toate lanțurile astea care te mai leagă, grele, de pămînt și ia-ți zborul! și ai să vezi cum vadul de trupuri, podul de trupuri se va deschide sub picioarele tale prin deșerturi, orașe și sate — un pod viu, ospitalier, către un sfînt-ceva: pămînt, mormînt, piatră, oraș — oricine are ceva sfînt pe lume, măcar un sfînt-phallus sau o groță sfîntă, o sfîntă cupolă de biserică — sin spre cer al Mamei Noastre, a tuturor, Sfînta Biserică, sfînta Patrie, sfînta Cale de trupuri și oseminte și suflete pe care calci ca Oaspete — covor desfășurat sub pași întru binevenirea unei mult-așteptate Prezențe...

Bărbatul, Oaspetele, îi întindea femeii un pahar plin cu singele ursului (este vin roșu, nu-i poți spune „lacrima mielului” — și apoi, lacrima mielului se varsă pe altă cale, nu trece pe aici, pe la noi, drumul stropit cu lacrimi — pe la noi trece drumul Rozei și al Speranței, drumul Muntelui, cu urși, riși și alte fiare). Și femeia ride, întinde mîna să ia cupa și pelerina i se desface, lăsînd indecentă vederii un deal de piept și o colină de pîntece de lapte.

Ne-am petrecut împreună o noapte întregă — spune bărbatul — o noapte cît o viață, sau o viață cît o noapte la Hanul ăsta dintre drumuri — am fost amîndoi prea săraci ca să ne urmăm mai departe calea mîntuirii și am poposit în hașul care ne-a dat ocrotire gratuită — am înnoptat aici o zi cît lumea și mîine ne vom trezi — dar

nu mi-ai spus încă dacă m-ai renoaște cînd ne vom întîlni iar, sau c am fost un simplu client — poate intra în atribuțiile tale de serviciu primești bine oaspetele ăsta sărman.

— Sărman? exclamă pelerina extaz. De ce sărman? Ești un oaspete deosebit, ești, am putea spune. Oaspetele Multașteptatul — fiecare din clienții instituției noastre este Multașteptatul — nu se fac nici un fel de servicii preferențiale — pentru fiecare există o diligență (un „tren” pe fiecare — în termeni mai moderni în funcție de disponibilități și posibilități și investiții, dar pe calea aceea se va deschide o poartă și celui riper — e loc pentru toată lumea, e dacă ar fi să poposim la această nascentistă serbare cîmpenească **nînd călare pe un cal** (sau asin) s niu, **alb**, ondulîndu-și tăcut spinare vreme ce pîntenii tăi, cavalerie, **rălesc pînă la singe în țesutul fragil** vei ajunge! vom ajunge cu toții trăim Purima cea mai amplă a Istoriei — sîrbătoarea tuturor corturilor: cine a răzbit pînă în grădina mea fi binevenit să-și întindă aici cortu fie în pădurea de lingă munte, fie malul lacului, la buna alegere, nu să nu te plîngi că apa-i tulbură ce-ai făcut să fie albastră? Dacă nemulțumiri, pune deși mîna și fă află deja în Templum, urci treptele venirii acestei Case deschise tuturor celor care s-au lepădat de sine, regădu-se în mine...

— În tine? Datu cine mama... e:

— Ai spus foarte bine: eu sînt ma. Prin mine trece Mama. Mama pelerina aceasta pe care am îmbrăcat cîndva — o pelerină ca oricare dintre nenumăratele pelerine ale Marelui de Pietate al acestui Pieta n morean ce nu poate fi ciobit de nimină criminală. Din momentul care-am îmbrăcat-o am pătruns în lume extrem de adîncă, într-o oglindă în a cărei captușeală se aflau țesutele stelelor cerului, și stelele eghileților; stelele muzicii, și oare — toate stelele se întreplesc aici într-o singură lămpă — fie și pentru o singură dată-n viață — fiindcă din această Baie se ridică printrînsa se purifică să se înalte pe lume lumina din întunericul unui mator (magus) — pelerină cumpărată de mine cu cîteva sute de pe Covaci, loc să-mi iau o salopetă matlasată

put și-ar fi greșit, din grabă, opera. —ncă ceva. Abia acum, când povestesc, mă-ncearcă bănuiala că, de fapt, ochii mei nu erau reali, nu erau înzestrați cu calitatea de a vedea, de a transmite pagini creierului, ci erau pur și simplu pictați. Da. Pictați. Cred că păpuși, înainte de a se orîndui în procesiunea lor, și-au pictat ochii reciproc.

Dar dacă totul a fost închipuire? Ușor-lumina se izbește de capetele oamenilor precum o cirtă oarbă, bolnavă. Lumina spărgîndu-se, sfărîmîndu-se, și ortul meu de a nu clipi, de a nu mișca, pentru a o menține vie.

Ei, bine, procesiunea aceea ca un ritual tăcut, resemnat, de parcă fiecare ăpușă ar purta cîte un mort sub unte. Sau toți morții familiei. Și atîta mină crudă, străină.

Soarele ar fi trebuit să apună de mult. Înzația mea de neliniște și de gol era amplificată de circularitatea străzilor, a scelor, arborilor. În aer plutea o liniște istă. Aproape mistică. Aproape de îndurată. Mi-am prins capul în miini. Odată cu el, strigătul. 'Procesiunea păpuși a trecut ieri. Sau nu era ieri. 'a azi, Era acum.

Trezindu-se din toropeala aceea de oarte, ochii mei îndurerați de lumină au rotit împrejur. O aberantă tristețe cepuse să plouă peste noi. Asfaltul rea să se contorsioneze, să se macine, borii să se retragă în trunchiurile lor. Și vrut să strig. Dar numai la gîndul asta aerul și-a trimis spre mine aratele lui defuncte, fantasmale lui mușoare. Nu, disperările mele sînt nimic. Nu înțeles că numai o deznădejde ușă poate mîna înainte păpușile, procesiunea.

Dar dacă nu erau reale? Dacă nu au vii? Acum, cînd povestesc, încep să-ntrevăd existența unor persoane —ăine alaiului, asemănătoare păpușilor u chiar identice lor. În obscuritatea de pătruns trebuie să fi existat niste mei de o frumusețe transcendentă, căror chip se proiecta pe chipul de cel fad al marionetelor. Probabil că nite sfori nevăzute conduceau procesiunea. Și apoi, un amănunt incredibil: petele păpușilor au început să crească zînd cu ochii, ca un aluat drăcesc pe re îl lași cu indiferență într-un vas și să fîi umple masa și camera și iese a-ă pe ferestre. Nu erau reale. Erau ate proiecția închipuirii femeilor care

le conduceau prin noapte.

Casele, străzile, arborii păreau atît de singuri. Procesiunea de păpuși trecea printre casele ce-și ascundeau ușile, geamurile, străbătea străzile circulare, concentrice, rotîndu-se în jurul a ceea ce eu credeam a fi noaptea, bucuria. Păpușile aveau aerul că înțeleg totul. Că simt totul. Nu numai sentimentele umane, ci și sentimentele de lemn ale păpușilor. Și capetele lor creșteau, bălăngănîndu-se deasupra umerilor! O clipă mi-a trecut prin minte întrebarea ce s-ar întimpla dacă și-ar pierde capetele, toate deodată? Alaiul și-ar continua mersul? Aș asista la procesiunea unor păpuși decapitate? Și încotro s-ar duce? Pentru ce? Dar așa, încotro se duc?

Capetele crescînd, ochii se măreau și ei, devenind atotevăzători, fantastici. Aș fi vrut să strig. Dar numai la gîndul acesta, lumina și-a trimis spre mine regii săi negri, plutitori. Am închis ochii, fulgerată de înțelegerea faptului că privirea mea exercită un magnetism asupra alaiului, făcîndu-l să se rotească mereu. Eu eram centrul lor. Eu eram noaptea. Eu eram bucuria. Păpușile se roteau avînd aerul că nu știu nimic despre mine. Ochii fosforescenți priveau înainte, nu-și puteau mișca pupilele, nu puteau întoarce capul. Străzile circulare, concentrice deveneau primejdioase, arborii uriași, dispuși în cercuri se inclinau amenințatori, casele înalte, singuratic și-au deschis brusc corolele de plante carnivore.

Păpușile semănau cu niște paiate. În fiecare dintre ele era ascuns un mort, cu zîmbetul răstîgnit pe figură. M-am strîns în mine, încercînd să ocup cît mai puțin spațiu. Trupul meu să nu le trimită semnale. Ochii mei să nu le atragă prin unde. Să le las să treacă. Să le las.

Cercul acela blestemat, despre a cărui existență nu știu nimic, păpușile acelea, care nu erau vii. Sau erau vii. Dar în nici un caz nu erau reale. Sau erau reale. Femeile care se ascuseră în păpuși, unde erau deja ascunși morții, alaiuri întregi, fiecare cu trecutul lor. Pe care îl uitaseră. Și acum învățau din nou să treacă. Și din nou să uite. Lumina, liniștea. Trîmbițatul prelung din depărtări. Circularitatea caselor, străzilor, arborilor. PROCESIUNEA DE PĂPUȘI. Liniștea și mai adîncă de după.

e femeie, întorcîndu-și din profil o-uzul ca piersica.

Femeia să tot aibă douăscinci, hai izeci, existînd uneori momente cînd e mult mai tînără și doar după creștile de la coada ochilor, cînd zîmbeștii dai seama că-i mai purie și că țții regulați reprezintă recondiționari întreținere, asigurate probabil de mă, fiindcă atunci cînd zîmbește larg i se zărește gingia, vînată sub al mat, artificial, al dinților de față întărită pe dedesubt cu metal negrit de oxidare, pe alocurea chiar verzit.

Te-am cîștigat la o tombolă riscantă — îi spune bărbatul, fără cuvinte, —am luat acum douăzeci de ani, cu rturi — te-am cîștigat și m-am bu- at de tine cu naivitatea juneții — atunci cînd te-am obținut, prin tă cavalerescă, EU PE TINE, sau PE MINE ai încălecat, conform ui plan diavolesc — deși, care din- noi era pentru celălalt calul-dracu- (în fond, nu pot spune, nici eu nu m și n-am fost niciodată ușă-de-bi- ică) — dar CARE DINTRE NOI A ST UȘĂ DE BISERICĂ PENTRU LĂLALT? și care calul-dracului? urătoarea stranie, cu aripi multicolor- n soare. Te-am cîștigat de două'j de și nu te cunosc, femeia mea, dată să cavaleresc întru tine într-o pe- nă-cavalcadă pînă la sfîntul descă- at — și nici nu știu incalte dacă car atunci cînd oficiul, Sfîntul Ofi- , ne desparte în activități și misi- distincte, dacă acestea nu-s cumva it prilej de întocmire tainică a ra- urtelor și dacă în clipele absențelor stre iubirea ta nu se transformă în mulări seci de acuzații oficiale, așa n poate că și eu, parcă fără să-mi i seama, te vînd, ca o Iudă bună — e deosebire de vinzătorii răi, care vîndut lumina întunericului — noi tem buni vinzători, că vindem întu- icul luminii, numărînd partea fe- ie și bărbat a turmei, ostași ai lu- iei numărînd și comandînd în ter- ni exacti — dar oare o fi voie să alcăm interdicția bătrînelui păstor ise, și nu deșteptăm prin aceasta iathanul? închinîndu-ne și lui nnezeu și lui Mamona? — dar sin- i vinzători întru lumină! ine cumpără întuneric? Cine are oie de hălciile de întuneric comer- izate de noi la Marile Focuri?

Stăm adunați pe vine împrejurul alta- relor, cu glugile pelerinelor trase pe ochi și tîrguim întunericul, ultimele ciozvirte hărtănite de pe coastele chi- tului acestuia în care trăim tot mai luminați — balena de întuneric s-a destupat complet! Lasă-mă să-ți ridic gluga de pe figură, pelerină! Vreau să te văd o dată așa cum ești în soarele arzător al amiezii sahariene dintre coastele burții chitului de întuneric devorat de lumina numărătorii!

Femeia își ferește într-o parte capul rotund de focă, trăgîndu-și bordura glugii peste ochii adînci, de sticlă fu- murie și pare supărată de agresiunea indiscretă: — s-o lămurim, băiatu! pe calea asta, din momentul în care ai călcat, ai renunțat la tot și la toate, po- sesiunea s-a stîns, n-ai nici un drept asupra mea, așa cum nici eu asupră-ți! Ai priceput?

Și sînt din nou doi străini lîngă un foc de bivouac, două umbre în inserare, doi turiști pîrecîndu-și împreună în- tîmplător o noapte într-un motel, pen- tru ca, a doua zi să-și continue, fie- care, pe cont propriu, drumul spre iz- băvire.

fevronia novac

Poezie dedicată mie

Cel mai civilizat este totuși să-ți încropești o grădină cu lac cu lotuși și sicomorți în care să-ți aduni toate trăsăturile mai speciale nervii tăi isteriile tale ca pe niste păsări pesti și flori E cel mai indicat să stai la malul unui lac psihic-cobal gîndind că cineva aruncă înăuntru firimituri de piine printre care crapul tău încă în viață pentru milioane de guri care va înota imediat la suprafață după un incilcîit itinerariu fericit că cineva sus coborînd momeala l-a gîndit și pe el ca un posibil ornament în acvariu Cel mai confortabil e să se adăpostească pe sine în borcanul înalt, cu măslina și să stea liniștit ca pestii sentimentali strînși ciorchine în conservele din vitrine. Așa e cel mai bine

Grădina franceză

parfumul rotit presărat în pudră cizmele pînă peste genunchi usoare din piele de mînuși păstrate în colecția ascunsă a bijuteriului, de păpuși cerceii din plante exotice brătara tintată ceasul cu lant în buzunarul de la vesta recent împrumutată din prăvălia melomanului mirosul rămas în ambalajul salamului zaharicalele cutiile cu farduri crema de ghete odoarele patofonul stricat numai de-o zi cumpărat televizoarele peretii colorati scrijelii sau acoperiti cu fotografii culoarele duc toate în grădina pătrată de un nebun bondoc decupată cu flori aliniat ca soldatii de ciocolată absorbînd la un loc soarele.

Rătăcire

mai bine singur decît rău însoțit — își zise Popce din ce în ce mai neliniștit pentru gitul care îi juca în aer — frigul i-a culcat devreme pe noctambuli fumez ca un sarpe de cînd m-a lăsat călăuza mă misc greoi suflu cu putere pe alee împrăștiu puful din pădii în curînd las în spate pădurea lui Macbeth cu pinii pitici unde m-as fi așteptat să dau peste pigmeii cu stropitori colorate în miini înălțînd de slavă imnuri străvezii către norii mici alburii nu zăresc decît vulturii spîni și flăminzi vînetai cu plîsurile ascunse între aripi Ingrămădiți unul în altul deasupra culoarului de vegetație sălbatică îmi tremură ritul de panică altfel, vrăjitoarele somnambule cu fellnare la git scîntilante mi-ar putea fi călăuzele cele mai bune pe cărările întortocheate ar tine cu plăcere de urît arătării mele în miez de noapte la focul cel mare as priza tutun as scoate flăcări tot mai subtiri pe nare spre stupefacția și incîntarea groasă a doamnelor vrăjitoare m-as strecura ușor în lumea lor insinuînd masca mea generoasă în Cortegiul Strimbăturilor

Dragă Laurențiu Ulci,

Paris, 28 iulie 1991

Multe din schițele și nuvelele pe care le-am scris cît am trăit în România au rămas nepublicate, respinse de reviste ori de edituri, adică de Cenzură. Unele s-au pierdut ori le-am crezut pierdute. Revenind anul acesta în România pentru o lună, am găsit timpul necesar să scotocesc în podul soacră-mii unde am dat peste o ladă plină cu manuscrise. Printre ele, citeva inedite. Iar printre acestea, un text scris la Mogoșoaia, în mai 1970, după o noapte de discuții cu Fănuș Neagu. De la el, printre altele, am aflat povestea tragică a unui țăran care a refuzat colectivizarea și a preferat să se sinucidă în văzul satului. Recitind acum acest text, îmi dau seama că e, împreună cu Maria de la Școala medie, printre primele care, cu mult înaintea „textualiștilor”, permite autorului să se pună în scenă: faimoasa „autoreferențialitate” (termenul e impropriu!) despre care s-a scris atîta la noi, prin anii '80. Evident că numele meu nu putea fi pomenit...

Dacă nu-ți displac aceste câteva pagini scrise cu 20 de ani în urmă, te rog publică-le; eventual împreună cu rîndurile de mai sus.
Cu stimă și prietenie,

CIORILE

Lui Fănuș Neagu

„Căci moartea ne va dezrobi miine, iar numai adevărul încă de astăzi”.

Georges Bernanos

Mă uit pe fereastră; o cioară s-a lăsat pe trotuar să ciugulească printre frunzele veștede, galbene. Mi-e frig. Trebuia să mai rămîn acolo, la circiumă. Era bine, era cald, zgomot, fum de țigară, oameni care vorbeau agîtîndu-și brațele, închipuindu-și că are vreo importanță că vorbesc, că injură și lovesc cu pumnul în masă.

Lovea cu pumnul în masa acoperită de pinză roșie și poate chiar era convins că vorbele lui îi lămuresc pe oameni, îi fac să înțeleagă... Ce să înțeleagă? De fapt asta n-are nici o importanță. Sînt acum două ciori pe trotuar, ciugulesc ca vrăbiile. Nu trebuia să plec, deși nu era ușor de suportat, transpirase, probabil că așa transpiră totdeauna cînd vorbește despre asta. Vroia să-i dau eu dreptate?

Dă-te jos, măi copile, dă-te jos, mă țică!

Veniseră cu motociclete, cu jeepuri, cu tot ce trebuia. Erau și uniforme albastre printre ei.

Copilul trăgea mai departe clopotele, să dea de veste, femeile și începuseră să alunge din spate boii, să-i biciuiască în vrăjmașie, cu codiriștea, nu cu șfichiul. Fugiți, mă!

Atît de mare avea pumnul că bufniturile se auzeau pînă în camera unde așteptau ceilalți să le vină rîndul. Să-i lămurească. Era frate cu celălalt?

Dă-te jos! și pumnul era o măciucă

de carne, dă-te jos cînd îți spun... Copilul se agățase de frîngii și rîdea țîpînd că el nu se dă, că el e Vasile Roaită, și clopotele dăgăneau ca la foc, iar boii alergau pe ulițele satului, goniți spre baltă. Nu-i putea opri nici pumnul a amenințat pentru ultima oară, apoi a urmat o injură și un ordin, copilul tot se mai bălăngănea cu miinile încleștate pe frîngie cînd cămașa începu să i se coloreze în roșu.

Fusese frizer înainte, frizer prost căci avea miinile prea mari, bune pentru plug nu pentru brici sau foarfecă. Așa că se întorsese la plug, dar cu briciul în mînă... Rîdea satisfăcut, ca de o glumă, să mor dacă te mint. Transpira. Se frămînta în scaun și-mi povestea mai departe, probabil credea că eu trăisem în lună pînă atunci. Oricum, îmi plăcea să-l ascult. Dar cum să fac, Doamne, cum să fac să impac și capra și varza?

De ce nu vrei, Vodă? De ce nu vrei să te înscrii?

Chiar așa îl chema?

La început fusese de fapt doar o poreclă, că se ținea semeț, conducea caii stînd numai în picioare. La o parte că trece Vodă, mă! Era și puțin țicnit. Oamenii l-au poreclit Vodă.

Pumnul a lovit în masa acoperită de pinză roșie și de pete și mai roșii, mai închise adică, de molan, scrumiera a sărit cît colo, probabil Vodă a zis ceva, colțos cum era și slobod la gură, iar pumnul l-a izbit în pîntece de l-a îndoit.

Acum sînt trei ciori și nu mai ciugulesc. Stau nemișcate printre frunzele neliniștite de vînt. Poate că nici nu sînt ciori... Strada e pustie. Mi-e și mai frig.

Mă uitam la el cum asudă vorbind. Fruntea i se încrețise. La țimplă, o vîna mai groasă, mai albastră. Și părea frumos acolo, în fumul de țigară, cum dădea din miini, și-și țîrșia tălpile pantofilor de podea și vorbea și scuipa și trăgea din chiștocul stîns de mult. Era cald, Din cauza căldurii am plecat.

Bătrîne, Vodă a zis nu. Înțelegi? Nu mai era vorba de un principiu sau mai știu eu ce rahat, erau acolo doi oameni care se înfruntau. Și unul a zis nu.

Cum nu? Dumnezeii și anafura! Iar pumnul a mai izbit o dată: mai tare ca ieri seară.

Copilul se juca, adică era într-un rol, ca la serbarea școlară care urma să aibă loc la isprăvirea campaniei. Era Vasile Roaită... Și Vodă, la urma urmei, se juca. Și celălalt.

De-a ce?

Îmi vorbea de parcă vroia să mă lămurească.

Bine, bine, și pe urmă? Ce vrei să spui cu asta? Groaznic e că s-ar putea să avem amîndoi dreptate...

Ciorile stau nemișcate și se uită spre fereastra mea. Și atunci înseamnă că nu mai e nici o scăpare... M-am ridicat și-am plecat. Străzile sînt parcă din ce în ce mai întunecate. Haine se țîrșesc pe lingă ziduri. Era mai bine în circiumă, acolo oamenii vorbeau, sporovăiau, dădeau din miini, loveau cu pumnul în masă. Mi-e frig. Merg zgribulit, cu miinile în buzunarele pardesiului, capul tras între umeri, ca și ceilalți. Cineva mă oprește să-mi ceară foc. N-am, ridic din umeri, încerc să zîmbesc. Celălalt mă privește neîncredător, apoi mirat de grimasele mele de amabilitate forțată. Pleacă, își vede de drum. Amîndoi avem dreptate și tocmai pentru asta n-are nici un rost să mai discutăm. Ochii lui mă priveau puțin mirați. Pe urmă, brusc, păru istovît, lăsă capul în jos. Ciorile sînt tot acolo. Sînt iar numai două. Ar trebui să mă întorc la circiumă și să-l rog să mă erte, să-l spun cît de mult țîn la el, la miinile lui care se agită, mari și butucănoase, miini de fapt la fel de neputincioase ca și ale mele, știe și el...

Și atunci?

Atunci Vodă s-a dus acasă. Era o dimineață albastră. A pus caii la căruță, s-a suit mîndru de caii și căruța lui și, conducînd din picioare, a străbătut tot satul, a chiuit în fața primăriei, a sfatului, și pumnul s-a ivit o clipă la fereastră: mai mult nedumerit decît amenințător. Și s-a dus Vodă spre baltă. Nu s-a oprit, nu s-a aplecat din șale cînd a simțit apa rece urcîndu-i-se pînă la briu, pînă la umeri, pînă la gură, pînă la frunte, pînă dincolo de frunte...

Și voi? Nu-i vedeam nici gura nici ochii, era obosit, își ascundea fața în palme. M-am ridicat și-am plecat. De asta am plecat, pentru că el nu putea să-mi răspundă, iar eu nu aveam dreptul să-l întreb numai pe el, trebuia să mă întreb și pe mine deși nu fusesem acolo. Pe străzi se aprind felinarele. Abia îmi țîrșesc picioarele. Dintr-un gang se ivește o mogildeață, o babă. Merge în aceeași direcție cu mine. În-

toarce capul și-i văd chipul, nasul ca un cioc de pasăre, gingiile goale: îmi zîmbește. Mă uit drept înainte, mă stăpînesc, dar o simt mergînd alături de mine. Grăbesc pasă, Degeaba, căci știu că e tot acolo, în stînga mea. În dreapta, e zidul de cărămidă roșie, murdar. Abia mă mai pot stăpîni să n-o iau la fugă. Și simt nevoia să mă uit la babă, la chipul ei de pasăre. Mi-e frică de zîmbetul ei. Și totuși mă opresc. Mă întorc spre zid să urinez, s-o las să treacă. O aud chicotînd încetșor. Nu întorc capul. Mă deschii la prohab, închid ochii, dincolo de zid se aud pocnete și zbrînituri, e o fabrică de sifoane. Baba e în spate, știu. Nu pot urina. Simt un corp lipindu-se de mine, nu-i corpul unei ființe umane, dar e cald și fișie ca mătasea. Mă răsucesc și-l înlănțui cu brațele. Un cioc îmi atinge obrazul, urechea, e mai rece ca nasul unei femei, dar și mai neted, aproape catifelat. String în brațe pasărea și e bine, ciocul ei îmi atinge buzele, aripile se desfac, negre, ocrotitoare, mă acoperă, și e bine, mă lipesc strîns de corpul primitiv și, parcă în extaz, deschid gura să las să pătrundă ciocul tare și iscusit, cît mai adînc, cît mai înăuntru...

Nu poți să termini așa. Sînt două chestii care se bat cap în cap. Dacă ții la ultima parte, n-ai decît s-o refaci, s-o scrii din nou separat.

Așa e. Dar eu țîn și la prima parte, țîn la amîndouă părțile. Trebuie să spun o dată și-o dată, să urlu, dacă nu înțelegi, că țîn la amîndouă părțile: și la partea de sus și la partea de jos, și la partea din stînga și la partea din dreapta. La amîndouă. Nu sînt eu de vină că lucrurile sînt făcute din două părți... Chiar dacă nu merg împreună — și atunci ce să fac? — chiar dacă pînă la urmă tot trebuie să mă rup în două, să-mi scot un ochi, să-mi smulg o mînă, un picior, o ureche. Să mă creadă lumea într-o ureche. Dar în care?

Cele două ciori ciugulesc ca niște vrăbii frunzele moarte.
Mogoșoaia, mai 1970.

sever iuliu utan

Maramureș

Doi brazil la poarta Izel împung în cer vecia. Iar stele mor în ape, în lacrimi preacurate sfiintite de Maria. Acolo-i România...

M-a zămislit mămuca în dor și patimi sacre — din ochii lui tătuca ea aduna carate. Iar cetera-i cînta: daina, daina, daina.

Pămîntul ăsta reavăn din care m-am născut, prea bine nu știu încă puțin mi-a dat sau mult — pînă veni-va ziua cînd fi-voi larăși lut.

Iar munții mei mă cheamă de unde n-am plecat. Vin din Bogdan de Cuhea, eu nu m-am strămutat. Acolo sînt la mine ca el la Rădăuți: unde l-au îngropat.

Chiar Ștefan Sfînt și Mare român a-ngenuncheat —

pe lespede de piatră în care l-a săpat în stemă, n pomenire: un bour ne-nfricat ca și strămoșul-i dac.

23 februarie 1991

Porți maramureșene

țăranului Gheorghe Borodî

Porțile cu draniță din Maramureș sînt crug luminos în Soare — tăietură în chip de funie care innoadă milenii toarse prin istoria la vale.

Prin porți sporește, trăiește răsufarea țăranilor hodinînd cu neveste — înțelepți și tăcuți în semeție: dintotdeauna țăranii suie în vecie.

Cînd se varsă-n Tisa plînge Iza după cerul care lunecă-napoi spre Bucovina; sub acest coviltir pruncii cei buni ajung tot meșteri de maramureșene porți în care cioplesc doruri —

Speranțe încă neimplinite ca în Balada lui Ciprian Porumbescu.
Iunie 1968

E sublim sacrificiul îndrăznelii lor, Inedit de fiecare dată...

Chiar dacă fizic curînd n-am să mai fiu urma poate că îmi va rămîine: în gîndul nerostit, nelzbutit să-l scriu, într-o brazdă de plug trasă miine.

Dumnezeu mă va ierta atunci regăsindu-și chipul în boabele din spovedania păcătoșului.

februarie 1991

Spovedanie de învins

În miezul soarelui lesne nu se va ajunge, mult mai curînd furnica va ocoli lumea.

Așa-i și omul speră în fericire, la ziua cînd substantivele ură și război vor deveni relieve arheologice.

De mumia luptei de clasă nici un muzeu de pe Terra nu va avea trebuință — pentru că nu vor mai exista cohorte care să scandeze cu însemnul puterii în mină, cu bita ridicată și securea la sold: „NOI MUNCIM NU GÎNDIM!”

Pentru că spun toate acestea vina mea este mare: vreau să mor OM cîntîț! Chiar dacă la crepusculul vieții nu mai am lacrimi aduse din izvoarele Izel.

● TRANZIȚIA POLITICĂ ACTUALĂ ●

Metamorfoza unui sistem de semnificații

XIX CAPCANA (I)

Este uimitor cât de simple sînt capcanele. Ființa umană dispune de un spirit creator, încorporează în sine infinitul, aduce în lume, vizibil, chipul și asemănarea inconfundabilă a unei Ființe Supreme, a singurului Dumnezeu, dar cade în capcane pe care un animal puțin inteligent, sau un robot dintr-o categorie relativ primitivă, le-ar evita fără dificultăți sau ezitări. Totuși, animalele, de asemenea, își întind unele altora capcane aproape invariabil eficiente și la fel de rudimentare ca acelea cu ajutorul cărora oamenii acționează asupra oamenilor. Este, desigur, nevoie de o specială potrivire între acela care întinde capcana și celălalt, care conde să fie prins în ea. Este vorba de un gen de comunicare și, aproape, de un acord. Dar comunicarea implică echilibrul și reciprocitatea pe cînd capcanele sînt capcane pentru că așează de o singură parte tot avantajul, lăsînd, de cealaltă parte, tot dezavantajul, poate chiar anihilarea. De ce se încheie un asemenea act de comunicare? De ce se acceptă de către unii dintre protagoniști consecințe atât de grave pentru ei însuși? Explicația banală este ignoranța și naivitatea celui care cade în cursă; așa cum am spus însă mai sus capcana are, mereu, în ea, ceva atât de trivial încît victima nu are cum să fie înșelată decît printr-o participare activă a sa la propria-i înșelare. Rămîne o singură posibilitate: cel care înșală utilizează ceva anume din cel care este înșelat, utilizează un principiu autodestructor, principiul numit cîndva, de Sigmund Freud, instinctul tanatic. Panta pe care omul alunecă în autonegarea tanatică este, simplu și evident, anxietatea.

La Canne, în 216 în. Crist, romanii sufereau — ne amintim — în fața lui Hannibal, cea mai dezastruoasă înfrîngere din istoria lor, pentru că luptau cu o armată deosebit de eficientă, pentru că această armată reușise deja să îi complexeze și să îi angoaseze, și, aparent, pentru că marele Hannibal recurgea la o stratagemă care, cu siguranță, nu era nouă. Respectiva stratagemă avea să facă, în continuare, o carieră neoprită; ea s-a dovedit atunci, precum aproape mereu, deosebit de productivă. Comandantul cartaginez organizează un front cu un centru situat înapoi și, intenționat, mai slab. Aripile sînt puternice, gata să înainteze — de îndată ce se retrage, tactic, centrul — spre a se închide, încercînd o armată suficient de încrezătoare, înaintînd în zona centrală, atrasă de speranța absurdă a unei victorii ușoare. Coaliția greacă, în războaiele medice, deci cu cîteva sute de ani înainte, proceda la fel, planînd în aripi detașamentele cele mai bune, deci acelea spartane și ateniene (cu excepția Platteei, armata spartană era placată la limita dreaptă, ateniienii fiind obligați să accepte poziția, mai puțin onorantă dar egală tactic, din frontul stîng). Cum a fost posibil ca o armată cu o astfel de experiență, precum armata romană, să cadă într-o capcană atât de banală? Foarte simplu: a intrat în joc angoasa. Romanii nu au atacat acolo unde și așa cum trebuiau să atace; au atacat în locul în care se pierdea totul sub raport tactic, obținîndu-se o minimă și foarte trecătoare consolare în planul orgoliului, un minim și trecător avantaj psihic. Temîndu-se să atace flancurile cartagineze puternice, romanii au preferat să se facă a nu ști că merg la moarte dacă îndrăznesc să urmărească forțele adverse din centru, intrate într-o retragere înșelătoare. Avantajul real, chiar și dubitabil, era sacrificat pentru un fals avantaj de moment... Era sacrificată fie și cea mai mică speranță, ca preț al evitării unei confruntări autentice și angoasante. Acesta este tipicul comportament de eșec; aceasta este secvența fatală anxietate — opțiune inconștientă tanatică. În eseu „Excepțiile” Freud afirmă, întrucîtva implicit dar clar, că problema centrală a comportamentului uman constă în a da prioritate avantajelor mai tîrzii,

însă durabile și nu celor imediate dar instabile și cu proaste consecințe în timp. Boala psihică sau eșecul istoric nu sînt decît rezultatul opțiunii inverse. Această opțiune inversă este explicația capcanei, a eficienței destructive a înșelăciunilor și trucurilor simple, nu rareori prostești.

A întinde o capcană — sau a o evita — este problema unei gândiri simple, reducționiste. Este nevoie aici de aritmetică și nu de teorii — matematice sau nematematice complexe. În general politica trebuie văzută din punct de vedere a două modalități diferite ale gândirii, a două spirite, este preferabil să se spună. Este vorba de spiritul de finețe și de spiritul de geometrie, spre a păstra terminologia lui Blaise Pascal. S-ar putea crede că doar spiritul de finețe ar fi potrivit politicii, implicit diplomației. Acest spirit de finețe a fost propriu interrelațiilor cetăților grecești, acțiunii principatelor unei Italii în plină Renaștere sau diplomației Principatelor Române sub domnia cea mari. În asemenea epoci, funcționează desigur, înșelătorii, rafinamentul extrem al agresivității, dar nu în primul rînd simpla capcană, cu judecată binară pe care aceasta o solicită (să fac sau să nu fac un lucru?). Spiritul de geometrie funcționează în cazul marilor state. Finețea sălășluiește în relațiile interindividuale, rigiditatea — sau rigooarea — geometrică își află sensul în zona marilor numere (chiar și un segment de dreaptă este un infinit de puncte). Imperiile sînt subiecte ale spiritului de geometrie; la fel și armatele. Într-o discuție diplomatică frazele au sinuozitate și durată. În fața mulțimilor se aud doar frazele scurte, conținînd prin ritm și prin cuprinderea, în puține concepte, a elementelor comune tuturor voințelor intrunite. Politica numerelor mari și, implicit, politica spiritului de geometrie se numește strategie. Există multe feluri de strategie dar conceptul strategiei se află la locul lui în spațiul în care a apărut, și anume în spațiul armelor. Am spus cîndva că superputerile sînt acele puteri care nu au probleme politice — au doar probleme strategice. Se poate înțelege, acum, și de ce: prin dimensiunile ansamblurilor implicate marile state și marile structuri de forță nu pot funcționa decît statistic, simplificator, la antipodul fineții. Capcana este simplă pentru că operează în zona anxietății și a instinctului tanatic, ambele nivelante, depersonalizante. Prin comunitatea întru reducționism spațiul capcanei este strategia, așa cum spațiul strategiei este interacțiunea marilor puteri. Să nu uităm însă: dincolo de capcană, neafectat, nu treci decît prin anti-angoasă. Am discutat, desigur, în cele de mai sus despre capcanele vieții publice, politice, istorice. Nu putem uita că în existența privată, intimă chiar, cîdem în capcane ca urmare a funcționării — împotriva noastră — a acelorași mecanisme, un brusc reducționism (situațiile fiind neașteptat simplificate, lansat de

cel care ne întinde cursa și temerea noastră), spaima că am putea intra într-o dificultate mai mare dacă nu pășim pe calea pe care ne-o oferă cel care ne înșală. Unde se plasează însă capcana? Simplă în raport cu infinitul de posibilități și de acte ale vieții, capcana complică puțin — numai puțin — o situație strategică, politică, istorică, încă și mai simplă. Desigur, totul trebuie să fie echivoc în jurul unei capcane. Capcana este plasată acolo unde totul pare prea evident. Locul capcanei mai trebuie să întrunească o caracteristică: să fie pregătit prin acțiuni spontane, naturale, în spiritul dorințelor unei populații care trăiește în respectiv spațiu geografic.

Yalta a creat o situație deosebit de simplă. S-a scris enorm despre tot ceea ce s-a convenit acolo. Eu însumi am căutat să analizez cu o vreme în urmă nu doar problema generală a teritoriilor tampon, dar și modul în care, în timp, existența unor astfel de teritorii corodează autoritatea statului care și le atribuie și care, provizoriu, le domină. Toate aceste aspecte sînt importante, dar mai ales devin importante acum. Spre sfîrșitul războiului se relevau însă cu claritate două lucruri: mai întîi apărea neîndoiește faptul că, în caz de victorie, aliații vor ocupa militar Germania. Decizia ocupației derivă logic din obligația venind din inițiativa Rooseveltiană a încheierii războiului prin capitularea necondiționată a agresorului. Esențial este că au fost decise zone de ocupație pentru marile puteri. Cele patru principale armate ale coaliției antihitleriste aveau să se afle în contact pe teritoriul german. Aici intră în joc al doilea element decisiv: intrarea în contact a armatelor nu însemna decît intrarea într-un alt ciclu istoric. Încă înainte de declanșarea ultimului război mondial Bertrand Russel declara că nimeni nu trebuie să se angajeze într-o acțiune militară de distrugere dar conceptul strategiei se află la locul lui în spațiul în care a apărut, și anume în spațiul armelor. Am spus cîndva că superputerile sînt acele puteri care nu au probleme politice — au doar probleme strategice. Se poate înțelege, acum, și de ce: prin dimensiunile ansamblurilor implicate marile state și marile structuri de forță nu pot funcționa decît statistic, simplificator, la antipodul fineții. Capcana este simplă pentru că operează în zona anxietății și a instinctului tanatic, ambele nivelante, depersonalizante. Prin comunitatea întru reducționism spațiul capcanei este strategia, așa cum spațiul strategiei este interacțiunea marilor puteri. Să nu uităm însă: dincolo de capcană, neafectat, nu treci decît prin anti-angoasă. Am discutat, desigur, în cele de mai sus despre capcanele vieții publice, politice, istorice. Nu putem uita că în existența privată, intimă chiar, cîdem în capcane ca urmare a funcționării — împotriva noastră — a acelorași mecanisme, un brusc reducționism (situațiile fiind neașteptat simplificate, lansat de

baze printr-un atac venind din Germania răsăriteană. Războiul rece a fost realmente un război. Hărțile Europei au fost hărți militare, strategice, în sensul de a fi fost hotărîte pe principii legate de posibilitatea izbucnirii oricînd, a unui război fierbinte. Din fericire, acel coșmar pare trecut și, poate, pentru totdeauna.

După similare principii de strategie a procedat Germania în aranjamentele stabilite la München, ori în cadrul pactului Ribbentrop-Molotov. Totuși avem motive să ne întrebăm: intervenția teritorială asupra României, în baza ultimului pact, ori aceea determinată la Belvedere, Viena, erau esențiale marelui joc strategic al puterilor acelei vremi? Va trebui să fim, desigur, prudenți în interpretările noastre. Odată un aranjament stabilit nu înseamnă că el este stabilit — ori lăsat să rămînă — la limita minimă de complexitate. De ce s-ar complica lucrurile intenționat? Pentru că, denivelîndu-le puțin, se poate acționa mai ușor asupra lor. O Românie intactă ar fi căutat în 1940 și 1941 să se mențină neutră. O Românie neutră, într-un conflict est-vest, este însă un lucru tot atât de imposibil pe cît o Belgie neutră în cadrul unui război franco-german. O Românie căreia i s-au luat teritorii în Est cît și în centru-Nord-Vest este o țară a cărei armată poate fi ușor lansată atît înspre Est cît și înspre Nord-Vest ceea ce s-a și întîmplat. Realitatea cu privire la orice opoziție de nivel continental sau cu privire la orice conflict amplu este următoarea: părțile, de fapt puterile mari, nu au niciodată de ce să stingă complet înfruntările, de ce să soluționeze toate problemele. Invariabil se tinde a se lăsa undeva, eventual a se crea undeva, o oarecare problemă, nu enormă, dar, oricum semnificativă. De ce? Pentru a se crea un canal mai avantajos — și cunoscut, convenit — de descărcare a tensiunilor, pentru a dirija înspre o zonă strategic preferabilă confruntarea dureroasă, dacă ea va izbucni totuși. Germania a știut bine ce face admițînd să fie aduse de către sovietici grave dezavantaje României, Finlandei și Țărilor Baltice. Aripile frontului antisovietic erau puternic întărite politic. Nici contribuția militară a acestor state nu a fost neglijabilă în război. Dictatul de la Viena avea să motiveze însă invers pe militarii români în acțiunile de după august 1944. În fapt, constatăm că România este o piesă într-un joc strategic, cel puțin din 1940 și pînă în 1989 — cu statutul juridic, asemni celui propriu tuturor statelor estice pînă la dizolvarea, anul acesta, a tratatului de la Varșovia. Polonia și Finlanda au purtat cîte un război de apărare a teritoriului național atunci cînd au fost puse în fața unor ultimatumuri, în acest interval de o jumătate de secol. Noi am luptat, cu îndrăjire și spirit de sacrificiu, însă abia după ce fluxul istoriei începea să dea șanse acțiunii noastre. A fost firesc așa? Nu a fost? Nicolae Bălcescu cita testamentul lui Ștefan: „Dacă dușmanul vostru va cere legăminte rușinoase de la voi, atunci mai bine muriți prin sabia lui, decît să fiți privitorii împilării și ticăloșiei țării voastre. Domnul părinților noștri se va îndura de lacrimile slugilor sale și va ridica dintre voi pe cineva carele va așeza iarăși pe urmașii voștri în voinicia și puterea de mai înainte”. Desigur — alte vremi, alți oameni. Politic, este evident că existența în această arie estic și centro-europeană a unor state favorabile Germaniei a stimulat acceptarea de către occidentali a necesității trupelor de ocupație sovietică în Germania, a făcut aberantă ideea unei debarcări anglo-americane în Peninsula Balcanică și, desigur, a justificat, măcar în parte, atitudinile și rațiunea Yaltei.

Caius Dragomir

Celula și Agora

Teama de „invazie”, de tăvălugul ce s-ar putea năpusti de la Răsărit, ori de o catastrofă iminentă, s-a mai atenuat. Într-un mod de-a dreptul inexplicabil. Poate că iarna, parcă mai infernală ca oricând, a fost de vină în privința agravării stării aceleia de spaimă patologică.

Primăvara, însă, n-a ameliorat nici ea prea mult lucrurile. Mai ales după cele întâmplate în seara de 22 aprilie. În Piața Universității. Neputința de-a mai scrie critică literară, de-a mai citi, adică, volume pe care altădată le parcuream în viteză, se menține, de neclintit, și se accentuează. Pustul interior ciștigă teren. N-am cum să mă opun, n-am ce să-i opun. În schimb, probabil printr-un fenomen compensatoriu, alunec tot mai mult spre comentariul evenimential, în paralel cu un impuls irepresibil spre comunicarea directă. Proza autobiografic-eseistică a căpătat o valoare, de la un timp, ce nu încetează să eclipseze comentariul eseistic literar, ce-și pierde necontenit din importanța de altădată.

Așadar, moartea criticii — în ce mă privește. Nici măcar ce am scris înainte de Decembrie 1989 nu izbuteste să se materializeze — volumul de eseuri continuă să zacă în editură, din lipsă de „spațiu tipografic”. Consolările, venite din toate părțile, ce poartă pecetea aceluiași leit-motiv — „cine mai scrie astăzi în România?” — nu reușesc să mă liniștească. Iar articolele de pur comentariu evenimential nu reușesc să umple vidul pe care îl percep peste tot, înăuntrul și în afara mea. Înăuntrul, deoarece venit din afara mea. Vidul dinaintea lui Decembrie 1989 era un cimp înghețat — citi vedeai cu ochii. Puteai spera — o speram cu toții, cred — că, străbătându-l până dincolo de linia orizontului, vei ajunge într-un alt spațiu mai propice. Cu condiția să rezisti înghețului și drumului lung, nesfârșit. Și fiecare rezista cum putea — sau nu rezista. Eram relativ singuri, oricum, firește.

Acum, lucrurile se prezintă mult mai rău. Fiindcă am reușit să atingem, pentru citeva clipe, cu toții, spațiul acela rivnit ani de-a rândul, însoțit și primitor. Am fost convinși că, odată ajunși, vom rămâne pentru totdeauna acolo. În scurt timp — și, ceea ce e mai grav — aproape fără să ne dăm seama, el s-a transformat, dintr-o oază, într-un nou infern. Ne-am trezit, dintr-un pustiu glaciilor, într-un deșert arzător, în care liniștea și imobilitatea din care abia evadasem erau înlocuite cu vacarmul nebuniei dezlănțuite. Nebunia dezlănțuită: furia — a celor care au realizat că au fost furati în cel mai mirșav mod, furia celor infricosati — motivat sau nemotivat — de eventualitatea ducerii până la capăt a evoluției amorțate în Decembrie 1989, ambele dominate de determinarea rece și necruțătoare a celor care izbutiseră, prin abilitate și forță, să înșfăce pîrghiile motrice ale întregului mecanism social, dar care, o vreme încă nesiguri că le pot menține sub comandă, au dus o luptă nemiloasă, epuizând întregul arsenal, împotriva celor păgubiți și dispersați. Nenorocirea noastră este că infernul astfel creat se perpetuează, din pricina sciziunii care se menține neschimbată și că se va perpetua pe un timp nedefinit, atita vreme cit fractura dintre uzurpatori și înșelați va continua să existe. Iar în privința asta, este sigur că o asemenea fractură nu se poate suda niciodată. Cît timp va exista ea, ceea ce ne va domina zilele și nopțile, una după alta, va fi neodihna.

Pe fondul acesta, un alt element și

accentuează prezența. Singurătatea — singurătatea flecăruia dintre noi și singurătatea noastră, a tuturor — a căpătat alte dimensiuni, diferite de cele avute înainte. Eram și atunci singuri, dar ne simțeam, chiar dacă la modul mutual, complice și „ilegal” — solidari. „Uniți prin ură” — s-a spus. Prin ură — ce ținea un singur om, ajuns la rang de simbol. Acum, aceeași ură ne dezbină. Exr. ț-

înșirate mai sus. (Unii sînt de acord cu actualii conducători, apărîndu-i cu sau fără fanatism, alții îi contestă, declarîndu-i trădători și incompetenți și propun o alternativă: alții nu sînt de acord cu actualii conducători, îi contestă dar nici nu vor vreo alternativă, sau nu le acceptă pe cele propuse. Peste toți, se întinde umbra oboselii, disperării, zădărniceii; toate la un loc frinează, opresc din mers și paralizază din start majoritatea intențiilor și eforturilor ce se încearcă, totuși, să se facă în continuare).

Așadar, acum, sîntem singuri de mai multe ori: sîntem singuri în grupuri. Solidaritatea nu funcționează decit limitat, forța ei nu poate să adune laolaltă și să închege decit fracțiuni ale societății. Nici măcar fracționarea pe categorii ori pături sociale nu prea mai este de actualitate: nu atît muncitorii sînt izolați — ca mentalitate — de intelectualii ori studenții, ci muncitorii sînt scindați ei înșiși, după cum intelectualii au suferit citeva procese, destul de semnificative, de dezbinare. Singurii care par să fi rămas grupați sînt studenții și poate, prin extindere, tinerii în majoritatea lor. Tinerii: primii sacrificați dintotdeauna ai războaielor, primii sacrificați ai revoluțiilor, martirizați pentru obstinația în refuzul de-a simți frica. Sacrificați pentru a plăti lașitatea vîrstnicilor, uciși de însăși lașitatea vîrstnicilor. Neverosimili pină la sublim în maturitatea lor, lină care înțelepciunea tremurîndă, „de-o viață”, a părinților nu-și mai poate ascunde micimea și apare în toată mizeria ei.

Așadar, singurătatea copiilor în fața părinților. Copii care și-au renegat părinții, părinții care și-au renegat copiii. Am avut o satisfacție deosebită — re-vașardă, sau poate chiar perversă, mi-ar spune unii — cînd pentru coperta numărului 16 al 22-ului, în care se aniversa un an de la înființarea „Golaniei”, s-a ales, în redacție, dintre multe fotografii, cea pe care figura panoul cu acel ingrozitor text, pe care nu-l poți citi fără să te întreb, „unde am ajuns?” „Părinți, ne-ați vindut comunismului”. Nu poți să nu te întreb, izbit de adevărul cuprins în întrebare, ce s-a întîmplat cu noi, am înnebunit și dacă da, de ce, totuși?

Probabil că nebunia, intrarea în anormal, ciștigă teren. Colegi de redacție îmi spuneau că se simt mai în siguranță pe stradă, afară, decit în casă, înăuntru. Din cauza — precizez, totuși, chiar dacă e inutil — a unei virtuale agresioni, ob-sedante. Mai e nevoie să spun din partea cui? Eu însumi am ajuns să fiu obsedat, de luni de zile, de necesitatea de-a avea o armă. O armă de foc, preferabil. Nevoia de ripostă sigură și promptă s-a înstăpînit definitiv în mine, m-a acaparat. Mai ales după agresiunea din Piața Universității, din seara de 22 aprilie. Atunci am realizat disproporția penibilă dintre noi și ei: dintre manifestanții dezarmați, cu miinile goale, și „trupele speciale ale poliției”, dotate cu scuturi, căști și bastoane. Invulnerabili la piatra pe care am aruncat-o, ridicol și jalnic, într-un moment de nebunie, în ei, și capabili să ne împingă ca pe niște obiecte, cu scuturile și să ne rupă oasele,

În bastonul orbului și-a făcut cuib un greiere...

Constantin Abăluță

cu bastoanele și bocancii lor. Să ne dea la o parte așa cum măturătorii împing gunoaietele, cu mătura, în rigole. Piatra aceea azvirlită m-a făcut, cu brutalitate, să realizez mai multe lucruri, știute pină atunci exclusiv teoretic: disproporția mizerabilă a forțelor, umilînța posturii repetate de victime predestinate loviturilor (de un an și ceva, aceiași oameni sînt bătuti, spunea Marian Munteanu), necesitatea ripostei. Așa cum s-a întîmplat la Timișoara, așa cum s-a întîmplat la București în Decembrie 1989. Am înțeles că nu se mai poate așa. Și am mai înțeles ceva, extrem de grav, extrem de periculos și foarte deprimant: prezența progresivă a urii, instalate în raporturile dintre noi, cei din stradă, și guvernânții care, după ce ne aduc la disperare ignominioasă, se întrebările, își trimit zdrahonii să ne snopească în bătaie atunci cînd, într-un elan ultim al desna-dejdii, „bloacă circulația” în Piața Universității. Despre mirșavia gestului de-a ne fi atras în capcană pe noi, detestații reporteri, spunîndu-ne să stăm grupați, pentru a fi, chipurile, ocoliți de șarja brutelor aflate în subordinea lor, pentru ca apoi să le ordone să ne prindă ca într-o menhină — nu o mai calific: se autocalifică. Numai că urmările unor astfel de gesturi pot fi incalculabile, fie și în timp. Ura trezită nu se stinge prea ușor: ajungi să-ți dorești un război civil, ca la Timișoara, în Decembrie 1989, fără să-ți mai pese că Bucureștiul a mai fost „belrutizat” deja de două ori. Ajungi să nu mai vizezi decit revanșa, posibilitatea de-a putea riposta. Cu orice preț. Și asta e un sentiment periculos, la care ministrul de Interne nu știu dacă l-a luat în calcul.

Agora a ajuns, de multă vreme deja, un loc urit în cel mai înalt grad de conducătorii instalați prin furtisag la Putere. Dacă în primăvara anului trecut, înainte de a-și legitima complet statutul de ocirnuitori, i-au tolerat 52 de zile prezența, mulțumindu-se să deverseze hîrdale de infamii asupra ei — la un an de la „deschiderea” sa, nu au mai tolerat decit vreo patru ore. E adevărat, a existat și atunci o tentativă de lichidare în fașă, printr-un atac în zorii zilei, tipic celor cu conștiința tulbură: de data aceasta, agresivitatea s-a produs la o asemenea scară, încît nu puțini au apropiat-o de aceea din noaptea de 21 decembrie 1989, minus blindatele și trasoarele. Fără scăderea, însă, a vinătorii de oameni, care au fost prinși din urmă și bătuti bestial în Piața Rosetti ca și în fața Ambasadei americane. Agora nu mai este permisă, deși ea se încăpățînează să ființeze. Ea există: de cite ori am trecut, toamna trecută și primăvara aceasta, prin scuarul din fața Arhitecturii, nu s-a întîmplat o dată să nu văd multime de oameni adunați în jurul havuzului și discutînd: „Piața există”, era ultimul comentariu din film, aparținînd liderului ei. Golania, spulberată fizic după o campanie furibundă și mirșavă de calomnie, ființează, continuă să ființeze: ea s-a transformat într-o Agora, într-un loc în care oamenii se adună, nu ca să-și expună păreri politice în public, deocamdată, ci ca să discute. Să se întîlnească, adică, mai intii, și să dialogheze. Să nu se mai simtă singuri, izolați și infricosati. E un succes la care recunosc că nu m-am așteptat, nu m-aș fi așteptat după dezastrul din 13—15 iunie 1990, și a cărei înfăptuire mi se pare concretizarea unui vis. Al unei utopii.

Dar guvernânților nu le convine această. Principiul lor a fost, de la început, divide et impera. Ei știu că n-ar fi putut face față unei unități-monolit a maselor: poți împărăștia citeva mii de demonstranți, dar cînd numărul lor urcă la o sută de mii sau mai mult, șansele de

reușită ale acțiunii scad simțitor. Poți „rezolva” greva unei întreprinderi, lichidînd presiunea unui sindicat, dar e infinit mai greu să înfrunți presiunea citorva zeci sau sute, simultan. Faptul că oamenii se adună într-o Piață în care a fost înfruntat, intii oară după trei decenii și ceva (prima sfidare producîndu-se la 4 noiembrie 1956) sistemul totalitar și aparatul său de reprimare ieșit la iveală, nu le poate conveni. Dar atita vreme cit priza de conștiință a cetățenilor are loc într-un perimetru ce nu perturbă traficul rutier, ei nu au nici un pretext pentru a interveni întru dispersarea ei, deoarece acesta ar fi simptomul îndubitabil al (re) instaurării dictaturii. Agățătoarea fragilă de care încearcă sistematic și inlasabil — dar cu tot mai multă furie — să se prindă este blocarea Pieței. Ca și cum pe 21 decembrie, ea nu ar fi fost, și atunci, blocată. Ca și cum pe 21 decembrie forțele de intervenție ale Securității și ale Armatei ar fi apărut din senin exclusiv pentru a reda traficul artera din centrul Capitalei. Adevărul este că, probabil uzurpatorii Puterii se tem de spațiul acela ce a căpătat investitura sacralității. Se tem de ea ca de un cronotop malefic: perimetru acesta, străjuit, de o parte, de Universitate și Arhitectură și de Teatrul Național și Intercontinental, de cealaltă, constituind pentru ei — ca și pentru noi, de altfel — un memento al imposturii și al trădării. Nu știu cit de permeabil este Ion Iliescu la influențele de ordin mistice, așa că nu-mi pot imagina dacă rarele momente de răgaz politic îi sînt tulburate, în pofida ateismului educațional, de amintirea morților căzuți pe asfaltul a cărei spălare de sine încă nu se încehiese, a doua zi dimineață, pe cînd e aștepta momentul propice de a-și face apariția „în fața națiunii”. Am călcat în sinzele acela amestecat cu noroi, pe care perile rotative ale mașinilor salubrității nu reușeau decit să-l împrăștie mai rău, puțîn după ora 8, cînd speranța m-a întors acolo unde, în seara precedentă, văzusem, încă de departe, în timp ce mă apropiam înfrigurat, arzînd sute de luminițe: luminările țintute de oamenii de pe treptele Naționalului pentru suferitele celor abia omorîți, care mai zăceau probabil în fața sălii Dalles. Nu știu dacă Ion Iliescu crede că morții se întorc, atita vreme cit nu-și află odihna și își terorizează ucigașii: eu unul, în locul lui, m-aș teme. Sau în orice caz, n-aș fi foarte sigur de invulnerabilitatea și forța mea în această privință, în care nimeni nu a putut da un răspuns care să confere certitudinea și siguranța că poți ucidă nepedepșit. Dar conducătorii noștri, constatînd că anestezia în care ne-au confundat începe să se risipească, au alte griji, de ordin mai pragmatic. Regrupările, pornind de la cele ale simplilor cetățeni într-un spațiu devenit Agora, și sfîrșind cu unirea forțelor de opoziție parlamentare și extraparlamentare, sînt cele ce le dau însonnii. Așa încît să ne împrăștie din Agora și să ne împingă înapoi, la loc, în celele noastre individuale de beton și cărămidă. Fiecare individ, închis, izolat, menținut în celula sa, separat de cellații, de semenii săi: societatea segmentată în milioane de entități apropiate dar cu un infim spațiu între ele, ce le împiedică să fuzioneze. Așa eram și pe vremea predecesorului: retrași în frig și infometati, îngroziți și frîmțaiți în cutuțele noastre glaciale, fiecare în alveola sa. Oamenii au învățat să iasă în stradă și să discute. Să fie împreună. Măcar atit am obținut. Și aceasta, oricît de greu și oricît de mult ar dura, este începutul. Să mai spun a ce anume?

Nicolae Baltă

simon-petru oprea

Poemul

...niciodată nu știu cînd începe dacă începe sau se sfîrșeste vreodată cu adevărat...

Uneori seamănă cu sibilinica bolborosire a singurului la nașterea unei stele albastre de plumb. Alteori e chiar steaua în flăcări sugerînd calea. Sau o floare a soarelui

cu nesfîrșita-i rotire înșuburată prin pămînt în numele unei stele obscure din noaptea de la antioad. Altfel

cu un zar seamănă cu un imens zar roșu și necîștigător sub dansul căruia se surpă lumea cazinoul masa verdele plus al speranței și dîștinul insusi

pare o inimă măsluită în palma roșie a lui Möbius.

Unii privind din afară spun că seamănă cu un lotus galben arzîndu-și cele o mie de aripi. Sau cu lumina de taină prefigurată de petalele unui heraldic

trandafir. Și aura ce plutește deasupra ecoului ultimului cuvînt cu neînțeleșul neînțeleșurilor ei îl îndreptățește. Alții dinăuntru privind spun că ar fi însăși viața. Și adevărul lor

pare atît de viu încît nu mai poate fi cuprins de-o rostire străină. Cel mai mult vorbesc însă ca despre o viziune asupra universului inconfundabil incomensurabil și irepetabil al visătorului. Și tot ei se mulțumesc seară de seară doar cu o petală repede mistuindu-se în adierile somnului. Cît despre mine

o eleusină sfială mă indeamnă să tac despre toate acestea și inima sigiliu princiar să o pun ecoului acestor cuvînt:

...niciodată nu știu cînd începe dacă începe sau se sfîrșeste vreodată cu adevărat...

Calea uimirii

Pe lingă înflorirea migdalului ai trecut și nu te-ai oprit...

ochii tăi nu i-au zărit lumina trîmbița mîgurilor urechile tale n-au auzit-o și dovadă e neliniștea inimii care pare acum o uitată sentință scrisă cu roșii petale pe înrouata hermetica tablă a ierbii de verde smaragd

Lingă curgerea riului te-ai oprit și nu l-ai trecut...

chipul nu ți l-a rășfrint unda lui limpezimea adincului apelor sale nu te-a ametit și dovadă e tulburarea inimii care pare de atunci o punct: peste cascada de fluturi în zbor spre celălalt mal unde mai dăinuie liniștea Stelei de Rouă

În miezul de foc al cuvintelor ai trăit și nu te-ai mistuit...

buzele tale le-au rotunjit doar vocalele acordurile cferemere ale lreii auzul ți l-au bucurat și dovadă e uimirea inimii care pare în firzul clipei ultima arcă sub rosa plutind pe marea cea mare de spini spre insula albă a uitafel lumini a luminii...

Menajeria de sticlă

Un moment plastic de o calitate aparte ni s-a relevat recent la galeria „Galateea”, unde plasticiana **Eugenia Enescu**, aflată la a 11-a expoziție personală, ne-a oferit o concentrată selecție din creația ultimilor doi ani. Artista este un slujitor statornic al „artelor focului”, cărora li s-a dedicat de mulți ani cu rezultate dintre cele mai notabile. Compozițiile sale ceramice sînt deja familiare iubitorilor de frumos, artele decorative avînd în Eugenia Enescu una dintre personalitățile de vază ale agorei noastre artistice. De această dată, plasticiana oferă privitorilor o suită omogenă de compoziții, ce au în centrul lor formele anatomice feminine. De la acest reper fundamental pornind, artista imaginează seria sa de „variațiuni pe aceeași temă”, în fond, sculpturi miniaturale și translucide concepute fără un pretext discursiv, fără un „story” care să le justifice desfășurarea și dinamica spațială, dar cu un vădit simț al coerenței ideatice și al armoniei plastice.

Figurinele Eugeniei Enescu n-au nimic din grandilocvența intruchipărilor statuare, deși au o prestanță monumentală indiscutabilă. Numai că artista le situează într-o ambianță a calmului domestic, în care lumina fluidizează formele, le încarcă de o senzualitate parfumată de mirese meridionale. Pigmentată în masă, sticla Eugeniei Enescu capătă, așa cum este ea articulată

în spațiu, virtuți plastice neobișnuite, deși atrăgătoare. Pentru că artista recurge la combinațiile de forme, îmbinînd anatomicul cu geometricul. Este creată astfel o armonie a efectelor complementare, alte câteva artificii din metal sau alte materiale (pietricele albe, pulberi de lemn, nisipuri) contribuind la sugerarea unui univers particular și cordial.

Artista dovedește un deosebit **instinct al sintezelor formale**, ceea ce îi îngăduie performanțe spectaculoase în planul expresivității. Toată această „faună humaniformă”, pe care o etalează artista în compozițiile sale, respiră într-o atmosferă de eleganță a gesturilor și atitudinilor foarte aproape de viziunile estetice ale premodernismului în sculptură. Piese ce au ca obiect o singură formă se disting prin modelajul bine individualizat și prin senzualitatea volumelor. Artista cunoaște foarte bine secretele desenului și școala care o posedă în materie îi facilitează soluții plastice de o remarcabilă vigoare și expresivitate. Unele dintre ele ne-au evocat opere de referință din marea sculptură europeană a începutului de secol.

Expoziția de la „Galateea” ne-a oferit și o incitantă **addenda plastică** — câteva panouri pictate, domeniu în care artista se exprimă, probabil, de mai multă vreme, ca un exercițiu de atelier, dar deconspirîndu-l se adevărește a fi mai mult decît o cochetărie stilistică! Pentru că sînt demonstrate în acest fel

funcțiile desenului, importanța covârșitoare a deslușirii prin cercetare sistematică și atentă a articulațiilor esențiale care compun o viziune plastică autonomă. Este un mod de a se descoperi pe sine al artistului, de a-și preciza individualitatea stilistică, de a opera fertil în cîmpul transfigurării plastice a realității. Eugenia Enescu numește **pictură**, ceea ce ne dezvăluie astăzi în sala de expoziție, dar simplul amănunt că întrebuițează **culoarea** și desfășoară în suprafață o viziune evident sculpturală a unei anatomii (subiect exclusiv), nu este suficient pentru a califica un asemenea demers așa cum îl numește autoarea lui.

Reținem, însă, că astfel de lucrări reprezintă mai mult decît niște crochiuri

mai atent finite ale unor posibile replici în sticlă (căci, un asemenea material cer toate versiunile propuse de artistă), de vreme ce atît culorile întrebuițate, în admirabile treceri și grații tonale (aidoma luminii prin masa pigmentată a sticlei), cît și formele imaginat/elaborate sugerează fără echivoc o astfel de finalitate. Cele mai multe dintre **pictogramele** expuse se decupează din suprafață, formele au tensiuni interioare ce le anulează planeitatea, vin către noi, se încarcă de irizații luminoase și respiră libere într-un spațiu virtual. Viziunea artistului sticlar este dominantă, chiar și atunci cînd ține doar un penel în mînă.

Corneliu Antim

tele-imaginea

Independența TVR ?

Discuțiile despre „independența” TVR, a Televiziunii în general, au fost, sînt și vor fi fără de sfîrșit asemeni acelor care privesc cvadratura cercului sau sexul ingerilor. Chiar și așa ce-i aceea **independență** la Televiziune ?

Singura independență reală este aceea deja practică de ani de zile, de decenii chiar de către această instituție ce-și cultivă cu grijă tradițiile, dalinile și îndărătniciile anume, cu li-

cența de rigoare, independența față de realitate.

Astfel, pe micul ecran a apărut, uite-așa, un fost vice-președinte al PSM care își anunță demisia și nemulțumirea față de felul în care au decurs lucrările Conferinței-Congres al respectivului partid. Demisii din astea, permūtări, reorganizări au loc mai în fiecare săptămînă la cite un partid, chiar și la cel de guvernămînt însă TVR nu se înghesuie să le dea pe post la o oră de maximă audiență. De ce o fi

avut acest privilegiu respectivul om politic ? Pentru a deschide poarta TVR domnului Ilie Verdeț care, în mod civilizată și democratic, are dreptul la o replică, la o precizare. Și uite așa Ilie Verdeț se va adresa națiunii ceea ce, să recunoaștem, va fi o performanță. De la situația de a fi în afara legii la momentul în care se va adresa poporului prin intermediul TVR nu este un drum ușor, dar se vede că nici lung. Să nu fie aceasta o probă a independenței TVR ?

Ziarul **România liberă** atrage atenția asupra unor pericole reale privind îmbolnăvirea populației din România cu tuberculoză bovină. Procentele creșterii îmbolnăvirilor nici nu interesează, deoarece tuberculoză este o boală **molipsitoare** iar sursa de îmbolnăvire este incontrolabilă, deocamdată. Cu toate acestea, doamna Gabriela Neagu găsește de cuvință să comenteze în stilul caracteristic intervenția unui oficial în această problemă, comentariu care se voia o recomandare de autoritate dată autorității. Dar cînd autoritatea în cauză nu lămurește problema, ci doar o minimalizează, lăsîndu-ne pe noi, cei care, prin mila Domnului, pu-

tem să ne îmbolnăvim sau nu, să credem că totul nu e decît o problemă de statistică și politică veterinară și nu de sănătate a unui popor prea expus și prea încercat de nenorocirile veacului, comentariul doamnei Gabriela Neagu poate deveni un fapt de complicitate la independența față de realitate.

Mai trebuie adăugat la aceste două exemple un al treilea care, dacă nu ar fi legat de o tragedie națională, ar fi un subiect comic. Este vorba de programarea intervenției domnului președinte al României în care erau apreciate ca extrem de favorabile ploile din Moldova, după atîta amar de secetă, în vreme ce Moldova era lovită de inundații catastrofale, în momentul în care se știa foarte bine și clar că este vorba de zeci de morți și dispăruți din cauza amintitelor ploii. Să nu fie aceasta o dovadă clară a independenței TVR față de realitatea României ?

Eugen Uricaru

SILVAN IONESCU — 82 de ani

Din urbea distinsă a vajnicului „spirit republican”, din creuzetul bășcălios din care clocotele retorice ale conului Leonida au azvîrlit aiurea și mai ales spre București generații și generații de prinți ai patimii și risu'plînsului și-ai spiritului critic, din Ploescii începutului de veac (1909) a pornit spre inima noastră pasul bine temperat al distinsului caricaturist Silvan Ionescu, cel care, cu discreție și delicatețe, lasă mărturia desenată a unor epoci, a unui spirit, a unui veac. La împlinirea celor 82 de ani, îi urăm cu tot dragul „La mulți ani !”

„MEMORIILE” LUI ZINOVIEV (1)

Adversar al lui Gorbaciov — una din puținele personalități ale exilului și emigrației ruse care n-au înghițat gălușca transparentă a perestroikăi —, Alexandr Zinoviev se dovedește, în ale sale **Confesiuni de om în plus**, mai... transparent decât Papa (pseudo-) reformei sovietice. Intransigent, necruțător față de cădea vreo clipă în patetism, sentimental doar în măsura în care nu alunecă în melodrame cu mestecenii albi, autorul **Katas-troikăi** și al **Înălțimilor găunoase**, pentru a numi doar două titluri de referință, este un polemist lucid, ironic și extrem de savuros. (Cititorii acestei rubrici își reamintesc, desigur, veritabila simfonie anală pe care i-a dedicat-o restructurării în prima din cele două lucrări menționate, carle în marginea căreia am avut și eu bucuria de a face unele consemnări.) Teoreticianul lui **homo sovieticus** nu-și face, nici de astă dată, iluzii. Comunismul rămâne comunism, indiferent cine îl pune în practică, fie el Lenin, Stalin, Hrușciov, Brejnev, Andropov ori Mișă G. Nu se poate acredita nici „socialismul cu față umană”, nici „comunismul de avangardă”, nici cine știe ce altă variațiune pe tema acestei falimentare utopii în chip de soluție mesianică pentru veacul ultim al acestui mileniu. De aceea, scriindu-și „memoriile”, Zinoviev nu încetează să polemizeze cu comunismul, în speță cu forma sa cea mai persistentă din punct de vedere istoric (citește : „cantitativ”), comunismul sovietic.

De altfel, însuși autorul ne avertizează de la bun început că, primind oferta editorului (Olivier Orban) de a-și redacta amintirile cu iz autobiografic, a omis să consemneze tocmai detaliile, reducându-și existența la o variantă schematică a celor trăite. Lucru perfect explicabil, de altminteri, căci, într-un imperiu al superplanificării (de la producția de brinză a uncei capre din colhoz la numărul de tancuri din Manciuuria) și al birocrăției schematizante, oricse biografie nu poate semăna, logic, decât cu un formular cu rubrică proliferantă. A-ți scrie „memoriile” înseamnă, prin urmare, a-l completa pas cu pas, neabătut. Pentru exemplificare, iată cum arată schema unuia din capitolele cărții, voit asemănătoare în ansamblul ei cu un dosar de cadre (mai bine zis, cu parodia sa neiertătoare) : **bunicii, casa lor, mama tata, frații, copilăria etc.**

În labirintul acestor rubrici și rubricuțe, insul devine un personaj picareesc căzut victimă unui superburocrat cu atene extrem de lungi, gata să detecteze fiecă „omisune”.

A te scrie și a transgresa condiția celui care completează docil interminabilul formular devine un pariu nu atât literar cât biologic, a cărui lege o face instinctul de conservare. A supraviețui în chip de om asediului birocratic — ce performanță !

În cazul lui Zinoviev, acest triumf se completează cu limpedea și amara (auto)ironie a unui om pe care disperarea n-a reușit să-l facă să renunțe la

luciditate. Povestea vieții sale se confundă, practic, cu istoria apoeirică a Uniunii Sovietice și cel care o (le) narază nu face nici un efort de infrumusețare. El refuză chirurgica estetică atât în privința lui cit și în cea a țării sale. (Cum de nu o fi ajuns la concluzia că **dulce ca mierea e glonțul patriei**? Mare mister !) Pentru un observator superficial, această atitudine ar aduce cu un soi de masochism, însă eu înclin să cred că este vorba de un program estetic și moral, conturat din ce în ce mai clar odată ce bornele sale succesive sint atinse în ani : **Înălțimile găunoase** (1976), **Viitorul strălucitor** (1979), **Însemnările unui paznic de noapte, Anticamera paradisului, Fără iluzii** (toate trei în 1979), **Noi și Occidentul, Comunismul ca realitate** (ambele în 1981), **Homo sovieticus și Casa galbenă** (în 1982), **Nici libertate, nici egalitate, nici fraternitate** (1983), **Evangelhia pentru Ivan și Eroul tinereții noastre** (în 1984), **Pe drumul Golgotei** (1986), **Para bellum și Gorbaciovismul** (în 1987), **Casa mea, exilul meu** (1988), **Katastroika** (1990). Și, mai ales, **A trăi!** (**Vivre !**), volum din 1989 pe care, de asemenea, îmi propun să vi-l prezint într-un număr viitor al revistei „Lucăfarul”. Am consemnat integral bibliografia *) lui Alexandr Zinoviev (la care se adaugă și esul din 1989, **Cehovul meu**) pentru că titlurile volumelor publicate de el în limba franceză sint, cred, revelatoare în sine. Rareori am mai încercat această coșefitoare senzație de forță a unei opere contempo-

rane, atât de radicală în motivația și în realizarea sa, în fața unui discurs de o coerență ce realmente complexează prin superbia morală cu care desfiide tot și orice. (Mă întreb cum ar fi reacționat tinerii Franței dacă textele lui Zinoviev s-ar fi tipărit, prin cine știe ce hazard istoric, înainte de mai '68...).

...Că bietul om e sub vremi, asta o știm de atita amar de timp. (La asta se adaugă și propriul nostru experiment comunist de inspirație sovietică, dar, **nota bene**, de coloratură balcanică). Scriind despre vremurile sovietice, Zinoviev ispășește păcatul colectiv căruia nu i s-a putut abstrage, condiționat fiind de datul istoric. Excepțională sau nu, biografia sa denotă, cu certitudine, o forță exponențială ce nu poate și nu trebuie a fi ignorată. De ce anume, vom încerca să vedem în numărul viitor, când feliele de viață, cu sau fără detalii picante, vă vor vorbi, cred, de la sine (va urma).

Dan-Silviu Boerescu

*) Este evident vorba de bibliografia literară a lui Alexandr Zinoviev. Eminent logician, el a publicat lucrări de celtă notorietate în acest domeniu, majoritatea traduse în limbile de circulație internațională : **Probleme filosofice ale logicii multivalente, Logica enunțurilor și a teoriei deductive, Teoria deducției logice, Fundamentele teoriei logice ale cunoașterii științifice, Logica științei, Fizica logică etc.**

vieți neparalele

Mărturii despre Sartre

Înci un autor din secolul nostru n-a stărnit în jurul său atitea reacții contradictorii ca Jean Paul Sartre. A fost adorat și urit, a adunat mereu alți discipoli, pierzându-și pe rând vechii prieteni care i-au devenit adversari, cum s-a întâmplat cu Camus și Merleau-Pointy. A avut o enormă influență intelectuală (lumea spunea cindva că este al patrulea mare partid de stînga din Franța), spre a furniza către sfîrșitul vieții materie comică presei (ziarele îl înfățișau înind discursuri ațîțitoare greviștilor, cocoțat pe un butoi, la uzinele Billancourt). A cunoscut gloria, permițindu-și chiar răs-fățu cu ea, refuzînd premiul Nobel. Azi pare multora sortit să intre într-o rapidă uitare și aceștia nu pierd prilejul să scuie mormintul celui care a întemeiat faimoasa revistă **Les temps modernes** ori de cite ori pomeneșc numele filozofului, romancierului, dramaturgului și escistului, dar mai ales al intelectualului „angajat”. Despre Sartre circula numeroase formule definitorii inspirate : An-diberti l-a numit, „un paznic de noapte pe toate fronturile inteligenței”. Poziția luată de el în anii războiului algerian i-a smuls lui Mauriac exclamația : „Ce nebulie !” Fiindcă atunci cind e vorba de Sartre, nu e vorba de „ce nebulie”, ci de „ce păznic”. Cel mai bine și succint a știut să-l caracterizeze De Gaulle, cind a interzis poliției să intervină împotriva scriitorului, deși el făcea totul să o provoace, și generalul a motivat astfel hotărîrea : „Nu poate fi arestat Voltaire !”.

Pentru naivii, grăbiți să-și închipuie că, „gata, cu Sartre s-a terminat”, an-versarea, anul trecut, a unui deceniu de la moartea lui, a fost o grea lovitură. Au venit să-i pună virf pe lingă numeroasele lucrări apărute în Franța, cele două volume din **Les Temps Modernes**, numerele 531-533, veritabile „cărămizi” editoriale, numărînd împreună 1433 de pagini. Se intitulează **Temoins de Sartre** și string mărturii asupra ilustrului dis-părut din partea persoanelor care i-au fost foarte apropiate, cite mai trăiesc ca, Jean Cau, fostul lui secretar sau Jean-ette Colombel, devotata sa susținătoare în activitatea stingtă. Ori alții, veniți în

contact cu el cind colabora la **L'Express**, Françoise Giroud și Jean Daniel. Ne sint oferite pasionantele convorbiri avute de Bernard Dort cu Sartre, privitor la teatru și rămase într-o mare măsură confi-dențiale. Michele Contat istorisește avaturile filmului autobiografic, pe care Alexandre Astruc și el l-au realizat despre scriitor și filozof în 1967. Figurează printre „martorii” și Benny Levy, căruia Sartre, cind ajunsese foarte diminuat, i-a acordat o nemăsurată încredere, spre su-părarea Simonei de Beauvoir. Nu lipsesc, bineînțeles, discipolii sartrieni recunoscuți, ca Françoise Jeanson și J. P. Pon-talis, dar nici spiritele foarte critice la adresa magistrului, de tipul François George. E o adevărată mărturie, făcută în deplină libertate a conștiinței, fără nimic convențional, numai așa cum ar fi acceptat-o apărătorul autenticității și ne avertizează din capul locului intîmul și actualul director al revistei, Claude Lan-zmann. (El a realizat cutremurătorul film **Soah**). Cu concursul romancierei Claire Etcherelli și a lui Michel Kail, care su-pune și unei pătrunzătoare analize **Cri-tica sartriană a materialismului**, și ur-mărește cum l-a citit filozoful pe Descar-tes, aceste contribuții prețioase și spon-tane au fost orchestrate în jurul citorva „mărturii” de „ce păznic”. De se referă la ginditor, la judecățile pre-zente asupra ideilor sale, la interesul pe care l-a arătat el psihanalizei, la intel-lectual, la influența jucată de persoana lui printre contemporani, și la imaginea lăsată de om în memoria lor. Trimiterile sint, în majoritate, foarte inteligente alese și adesea tulburătoare, cum e fraza despre posteritate : „Se intră în moarte ca într-o moară.” Un „document” excep-tional, numărînd 241 de pagini, încheie su-marul cu scrisorile pe care Sartre i le-a trimis Wandei, o prietenă apropiată, cind a vizitat Grecia, în 1937, și Jacques-Laurent Bost a incredințat revistei pu-blicarea lor, inaintea recentului său deces.

E imposibil aici de menționat măcar toate mărturiile. Asupra unora, consti-tuite din studii docte filozofice și alcă-tuind materia primului volum, îmi si lipssește competența să mă pronunț. Alături de Francois George, Jean Pierre Faye, Jakob Rogozinski, Robert Misrachi, Jean Toussaint Descouti, André Gorz, Olivier și Myriam Revault, d'Allones, Elisabeth Roudinesco, descopăr cu plă-cere numele prietenului meu Nicolas

Tertulian, sub un text care examinează sagace ezitățile lui Sartre între Heidegger și Marx, autorul mult discutatelor **L'Etre et le Neant și Critique de la raison dialectique** încercînd, nu fără serioase dificultăți să stea pe două scaune așezate la o distanță apreciabilă. Sint multe de reținut din această primă și vastă secțiune a mărturiilor, în primul rînd, spiritul lor critic ascuțit, foarte atent la nuanțe, dar și riguros, acolo unde se impun separațiile nete.

Mai pasionante pentru profani sint, fi-rește, efectele practice pe care Sartre a înțeles să le dea gîndirii sale, cu alte cuvinte „angajarea” lui politică. Și aici a evitat orice derapaj în hagiografie. Nu i se iartă lui Sartre nici una din afirma-țiile sale teribile : „Un anticomunist e un ciine” ; „Un regim revoluționar trebuie să se descotorosească de o anume nu-măr de inși care-l amenință și nu vād alt mijloc decit moartea. Se poate ieși totdeauna din închisoare. La revoluția din 1793, revoluționarii n-au omorit, pro-babil destul” ; „În U.R.S.S. libertatea de critică e totală” ; „La începutul revolu-ției anticolonialiste, trebuie să tragi ; omorînd un european, înseamnă a da două lovituri cu o singură piatră, a su-prima în același timp un opresor și un oprimat ; rămîn un om mort și un om liber” ; „Purtat de către istorie, partidul comunist dă dovadă de o extraordinară inteligență obiectivă ; se întîmplă rar ca să se însele” ; „Castro este pentru mine un om admirabil, unul dintre puținii oa-meni pentru care nutresc un sentiment de respect. Ceea ce trebuie făcut e de a arăta prostia celor care-l atacă.”

Dar asumarea cuvintelor compromiță-toare sint reazate în contextul lor is-toric, cu precizările aduse de Sartre a-tunci cind le-a rostit. Nici un burete nu poate șterge și pozițiile foarte critice pe care n-a ezitat să le ia intelectualul an-gajat, față de politica Uniunii Sovietice și a partidelor comuniste. Sartre a de-nunțat intervenția tancurilor rusești la Budapesta ca „un act de agresiune și de război”. Tot el scrisese „Doctrina marx-istă se usucă în picioare ; lipsită de controverse interne, ea s-a degradat în-tr-un determinism stupid”. Și, „politica dusă de comunismul stalinist e incompatibilă cu exercițiul cinstit al meseriei scriitoricești”. După ce a împărțisit eșecurile **Stingii Proletare** și s-a lăsat înrolat printre „maoiști”, același Sartre s-a dus să discute cu dizidenții ruși, Pluitch, Bukovski, Maximov, Amalric și a ajuns susținătorul lor. Mereu a căutat un revoluționarism care să poată accede la o veritabilă eliberare a omului de o-presiunea socială, în titoism și consiliile muncitorești maghiare, sub steagul F.N.L.-ului algerian și castrismului. De fiecare dată a trăit o nouă jalnică dezi-luzie. E clar că n-a făcut astfel de de-mersuri din oportunism, fiindcă a ales aproape întotdeauna cauza celor mai slabi și supuși atacului generalizat. A avut însă și păcătosul orgoliu intelectual, să refuze de a recunoaște că a fost ade-seori orb. Poate că și de aceea soarta i-a rezervat pedeapsa finală oribilă să

ajungă efectiv astfel. Oricum, examinînd lucrurile îndeaproape, trebuie să accepți teza lui Michele-Antoine Burnier, expusă cu brio : „Nu poți fi sartrian, nu poți fi antisartrian.”

Mărturiile, care ni se oferă, au meri-tul să ne ajute a constata cum omul a-cesta cu atitea înzestrări a izbutit să se făurească neconținut pe sine, conform unui proiect imaginar, ilustrînd exemplar teza existențialistă asupra libertății in-dividului „aruncat în lume” : Sartre, ne-ispitit de istorie, lungă vreme, luncînd fără interes printre marile evenimente ale epocii, ascensiunea fascismului, pro-cesele staliniste, războiul din Spania, de-zastrul Franței, cum arată Jean-François Sirinelli. Scriind o piesă contra regimu-lui de la Vichy (**Les Mouches**) dar ac-ceptînd să fie jucată sub Ocupație, și avînd favorabil al comandaturii ger-mane. Încercînd să recupereze apoi apa-tia inițială, printr-un activism politic fără odihnă. Propunîndu-și din copilărie, cum a mărturisit în **Les Mots** să ajungă au-tor de cărți și devenind acca „stranie mașină textuală” (Alain Buisine). Impru-muțînd deliberat procedeele teatrului bu-levardier, ca să facă accesibile prin ele piese existențialiste, metafizice, ca **Huis Clos** sau **Les Mains Sales** (Pascal Ayoun Ingrid Galster). Omul cu fizicul dizgra-țios (Celine îl numise necruțător : „agi-tatul din borcan”) navigînd printre ad-oarașe exercitîndu-și opera de seducție asupra mai multora simultan. Sartre luînd cuvîntul la meetinguri, voiajînd, ne-interzicîndu-și nici o plăcere, primînd drepturi de autor însemnate și apucîndu-se imediat să semneze cecuri pentru cunoscuții aflați în dificultăți materiale. Il descoperim de asemenea veșnic dator fiindcă a uitat cind să achite impozitul pe venit, dispus ca urmare să scrie re-pede un scenariu cinematografic care să-i aducă suma necesară. Chiar fabrică așa ceva, dar filmul ar fi trebuit să țină cel puțin șapte ore ; nemulțumit de co-laborarea cu John Houston își retrage semnătura. Ne apare ispitit de televizi-une gata să pună la cale o intervenție energetică în actualitate dar e împiedicat să o înfăptuiască după ce schițase un proiect grandios. Negîndu-și orice rol de șef, cucerînd autoritate asupra celorlalți, fără să o caute, respingînd-o, luînd-o în ris, dintr-o aplecare histrionică irepresi-bilă. Ne apare în egală măsură, intransi-gent pină la ruptură. Scrisorile către Wanda îl înfățișează, spre surpriza noas-tră, într-o situație de autenticitate a tră-irilor exemplare. Nu vrea să se lase pra-dă cu nici un preț Heladei mitice și re-curge la o proză scilpitoare ca să dea destinatariei misivelor o descriere a Greciei reale, care-i displace prin incon-fort, ruralitate obtuză, climă insuporta-bilă și ruine, adică pietre sfărîmate și risipite peste tot.

Sartre poate rămîne liniștit, acolo sus unde, probabil, n-a lăsat condeiul din mînă. Aceste două tomuri masive, cum îl asigură Claude Lanzmann nu-i compun un pantheon.

Ov. S.Crohmălniceanu

DYLAN THOMAS

Swansea, Țara Galilor unde de ceață amestecate cu urlet de pescăruș, cu mugetul mării metalizate, cu flux și reflux, cu bărci împotmolite la mal, în mizga ce o lasă marea în urmă.

Stinci și cuiburi de păsări sălbătice, mituri străvechi coborâte din munții golași spre apele golfului în jurul căruia se strânge un oraș și nu unul oarecare ci un oraș de poet, poate cel mai mare pe care l-a dat Țara Galilor poeziei universale Dylan Thomas.

Pe una din străzile ce coboară abrupt spre mare s-a născut în 1914 poetul. De la ferestre se vede întinderea obsesivă de ape.

Se mai vede și un felinar stingher și Casa bărcii ce se leagă înconjurată din toate părțile de mare. Un simbol și o realitate. În mijlocul mării o casă pe pitoane și în ea o barcă care se lansează rapid la apă în caz de naufragiu pentru a se câștiga timp și viață.

Timp, viață, moarte, atât teme obsesive ale marii poezii. Dylan Thomas nu face excepție. Inscrându-se în cea mai bună tradiție postromantică el e diametral opus lui Yeates sau Eliot, dar îi are alături de un John Donne, William Bleake sau Hopkins prin sacrul și celebrarea creației divine.

18 POEME (1935), DOUĂZECI ȘI CINCI DE POEME (1936), HARTA IURII (poezii și proză poetică, 1939), PORTRETUL ARTISTULUI CA TINĂR CII-NE (nuvele 1940), LA UMBRA PĂDURII DE LAPTE (piesă radiofonică), o existență itinerantă, a ținut numeroase recitaluri de poezie în Europa dar mai ales în America și o moarte prematură la numai 39 de ani. Și în urma lui și înaintea lui Poezia.

Almanahul timpului

Almanahul timpului spinzură în creier ;
Anotimpurile-s numărate după soarele de aici,
Anii iernii se mișcă în peștera omului ;
Diagrama lor se măsoară odată cu scrierea
Paginii suferințelor sale cu creionul roșu al uterului.

Calendarul vârstei spinzură în inimă
Gîndul iubitei rupe foaia trăită
Măsura timpului prelungită în coapsa ei
De către tinerețe și de vîrstă, moartea și gîndul
îmbătrînind laolaltă zi și noapte.

Cuvîntul timp înscris în capitolele oaselor
Sămînța timpului adăpostul în pîntece și-l sapă :
Grăunțele vieții trebuie să clocotească sub soare,
Silabele să fie rostite și iar rostite :
Cine va stăpîni omul, timpul ?

Întinși pe nisipul țării

Noi întinși pe plajă, cu ochii ațintiți pe galbenul
Mormint al mării, ridem de cei ce batjocoresc
De cei ce urmează riurile roșii și golesc
Alcovul de cuvinte din urma greierilor
Fiindcă în acest palid mormint al nisipului și al mării
Un dor de culoare se tinguie în vîntul
Ce și el e mormint și vesel e aidoma gropii și mării.
Adormit pe cite o mină
Tăcerie lunare, valul silențios
Linge canalele incremenite, stăpinul valului secat
Răstîgnit între pustie și involburarea mării
El ne-ar vindeca de toate relele apei
Cu un calm monocolor ;
Muzica dumnezeiască de peste nisipuri
Seamănă cu semințele ce se grăbesc
S-ascundă munții de aur și creațiile
Acestui mormint vesel al mării.
Goliciunea noastră suprem legămînt
Cu ochii ațintiți pe galben
Dorindu-ne ca vîntul să îndepărteze
Straturile malului și să inece stîncă roșie ;
Dar dorințele noastre nu mai cresc
Și nici nu putem opri înaintarea stîncii ?
Stăm întinși cu ochii ațintiți pe galben
Pînă ce vremea de aur
Se sparge, o, singele sufletului meu, plesnește ca o inimă sau un deal.

Și moartea nu va fi stăpînă

Și moartea nu va fi stăpînă
Morții despuțați se vor uni
Cu omul din furtună și cu luna apusă
Cînd oasele lor se vor fi curățit și se vor fi trecut
Vor avea în loc de miini și de picioare stele ;
Deși nebuni vor fi întregi la minte
Deși scufundați în adîncurile mării se vor ridica din nou

moda, altfel

Jocuri vinovate (III)

Qui va à la chasse perd sa
place (Doamne, ajută-ne !)

Considerăm că vînătoarea a apărut odată cu omul, pentru că din primele clipe ale existenței sale el a trebuit să lupte cu dușmani teribili. Basoreliefurile egiptene și obiectele găsite în morminte ne oferă date despre vînătoarea de la malurile Nilului (zeu între ape), mai ales gazele, capre și boi sălbatici. Vînătorii din vechime erau mai mult pînditori decît veneur, foloseau lațul, săgeata, miinile și nu altă armă. Pentru păsările foloseau un obiect asemănător bumerangului australian, o poezie inegalată încă a minții omenești.

Pentru asirienii vînătoarea a fost o modă socială, o modă a înaltei societăți, pe care au immortalizat-o în sculpturi în piatră — VÎNĂTORII REGALE — de fiare sălbatice, mai ales leul atacat de arcul de război sau de pumnal. Sculpturile nu redau numai actul vînătorii, ci transmit simbolul bărbăției, al curajului și al onestității în orice înfruntare. Pe vremuri era la modă a fi cinstiți !

Și de la simbol la bărbăție, vînătoarea ca sport-modă sau ca modă-sport, trecută prin istoria popoarelor lumii, a tot crescut, ca „mustul care fierbe“, și-a depășit limitele de necesitate, fie ea reală, sportivă, mondenă, a devenit mijloc de tulburare a mediului înconjurător, a determinat, printre altele, apariția ecologiștilor și a celor conștienți că lumea trebuie lăsată să trăiască după legile ei secrete și de nedepășit. Și a apărut permisul de vînătoare. Și, deci, și prin urmare, și de aceea o nouă împărțire a lumii. Ca curiozitate au apărut braconierii și oficialii destinului. Și cumplit se supără cei de pe locul doi, sportivii, pe cei de pe locul întâi — înfometaii, la început, și în cele din urmă — hoții !

Nu toți împărații au fost hoți, unii

Deși iubiții se vor pierde iubirea va rămîne
Și moartea nu va fi stăpînă.

Și moartea nu va fi stăpînă.
Sub întortocheatele cărări ale mării
Unde zac de mult ei nu vor pieri în risipirea chinului
Rupți pe roată cînd sinusurile plesnesc
Una cu spițele ei, totuși nu se frîng ;
Credința din palmele lor despica-se-va în două
Necazurile unicornului vor fi și ale lor ;
Țăia-se-vor miini și picioare dar ei vor rămîne întregi
Și moartea nu va fi stăpînă.

Și moartea nu va fi stăpînă
Pescărușii nu le vor mai cînta la ureche
Iar valurile nu se vor mai sparge cu zgomot la mal
Acolo unde o floare a răsărit o alta nu-i va lua locul
Cu capul în bătaia ploii ;
Deși sint nebuni și mai morți decît unghiile lor
Capete, personaje bat tamtamul printre margarete
Izbucesc în soare pînă cînd soarele apune
Și moartea nu va fi stăpînă.

Poem în octombrie

Al trezecilea an spre ceruri
Mi se trezește în auz din portul și pădurea învecinată
Și țărîm cu bitlani și midii
În sutane de preoți
Salută dimineața
Cu ape ce se roagă și chemări ale pescărușilor și ale stăncuțelor
Cu izbiturile bărcilor cu pinze la zidul plin de năvoade
Eu insumi călător
În acea clipă
În orașul adormit îmi ascult pașii

Ziua mea de naștere a început cu păsările
De apă cu copacii înaripați ce-mi zburau numele
Pe deasupra fermelor și a căilor albi
Și m-am ridicat
În toamna ploioasă
Și am pornit-o la drum sub ploaia tuturor zilelor mele
Mareea înaltă și bitlanul s-au scufundat cînd drumul meu
A trecut dincolo de hotare
Și porțile
Orașului s-au închis pe cînd orașul se deștepta.

Prezentare și traducere de
Liliana Ursu

Urmare din pag. a 16-a

TERAPIE DE GRUP

— Nu vreau să desconsider suferința, spuse Laura, înfrîmîndu-și un zîmbet, dar tabloul zugrăvit de tine este destul de amuzant.

Lance încuviință.
— Se prea poate. Totuși, s-a întîmplat de prea puțin timp pentru ca eu să găsesc ceva de rîs în asta. Oricum, tot ceea ce-mi doresc este ca ea, Cathy, să se întoarcă.

— Ai mai avut întîlniri cu alte femei de cînd Cathy te-a părăsit ? întrebă Arnold.

— Nu tocmai întîlniri, spuse Lance.
— Te-ai culcat cu vreuna ? punctă Jackie.

— Hm, începu Lance, prima oară am

fost violat de administratorul imobilului în care locuiește o prietenă de-a mea, polițistă.

— Administratorul era femeie sau bărbat ? întrebă Laura.

— Femeie, sigur, femeie.
— Dar cum a reușit o femeie să te violeze ?

— În primul rînd, femeia asta întîmplător cîntărește cam 120 kg și, apoi, în acel moment eram legat de patul polițistei.

— Știi ceva, puștiulcă ? îi aruncă Jackie. Cred că poveștile tale or să-mi placă mai mult decît episoadele din serialul meu favorit de la televiziune...

de ideea de vînătoare ca de un magnet. Țoapele cred că lipsa lor de cultură, caracter, bun simț, poate fi trecută cu vederea dacă se duc „la vînătoare“. Am trei „prieteni“ ajunși astăzi „la putere“. I-am sunat de nenumărate ori, din curiozitate sau din curiozitate (anul de zile au fost prietenii și oaspeții mei) și de fiecare dată mi s-a spus (lăsîndu-mi numele de fiecare dată) că sint LA VÎNĂTOARE. Doamne, ajută ca zicala franceză cu care mi-am început povestea, să fie adevărată și să se termine odată cu această „măgărie națională“ în care cei ce trebuie să reprezinte un popor, să-l asculte doleanțele și să muncească pentru el, sint permanent plecați la vînătoare (de orice fel, chiar și una mitică — o mică și „inofensivă“ privatizare de tip securitist (trebuie să folosim ațtea generații de vînători de tip nou !).

Corina Cristea

Se simțea ca un elev nou venit în această clasă. Un sentiment pe care nu-l încercase niciodată cu atita acuitate în adolescență. În mica sală de conferințe se aflau patru persoane, așezate în jurul unei mese scunde, circulare, lăcuită în alb, cărora li s-au alăturat el și Helen Olden.

— Acesta e Lance, îl prezintă Helen. El a beneficiat de terapie privată cu mine în urmă cu mai mulți ani. Căsătoria sa tocmai s-a prăbușit, așa că el s-a reintors la această metodă curativă. I-am sugerat să intre în grupul nostru.

În fapt, Lance era el însuși destul de surprins că venise aici până la urmă. Discutase mult acest subiect împreună cu Helen în timpul ultimei lor ședințe particulare. Helen considera grupul ca fiind locul cel mai sigur pentru experimentarea unor sentimente periculoase, cum ar fi teama și frica, precum și — cel mai periculos dintre toate — dragostea.

Ea îi explicase că aceste relații de grup constituie un model pentru toate celelalte relații interumane, că între tine și cei din exterior se vor stabili aceleași relații ca între tine și cei din interiorul grupului. Iar cei din grup, spre deosebire de prietenii tăi obișnuiți, nu vor ezita niciodată să-ți indice momentul în care ești pe cale să comiți o porcărie. „Prietenii”, de regulă, sînt tentați să încheie acest țîrg cu tine: „Îți tolerezi porcăriile, dacă și tu le tolerezi pe ale mele!” Celor din grup acest lucru le este interzis.

Lui Lance asta i s-a părut destul de interesant, dar nu și-a imaginat nici o clipă că asta îl va ajuta s-o aducă pe Cathy înapoi. A fost de acord să se alăture grupului, în parte pentru a-i face pe plac lui Helen și în parte fiindcă el considera acest lucru o experiență de pe urma căreia va putea profita în scris ulterior.

Membrii grupului stăteau pe scaunele lor directoriale din lemn tapițat cu pînză și așteptau nerăbdători să-l cunoască pe noul venit și să afle ce procedeu din arsenalul grupului trebuie utilizat pentru a-i risipi acestuia stînjeneala firească a începutului.

— Lance, continuă Helen, este scriitor și vă va povesti multe alte lucruri despre sine puțin mai târziu. Acum însă, aș dori ca fiecare dintre voi să se prezinte — numai prenumele, evident —, să-și enunțe problema și să precizeze ce dorește să obțină de pe urma ședințelor de grup. O.K., cine începe? Vrei tu, Jackie?

Jackie, un om scund și solid, cu părul subțire și o față care amintea de măștile vindute în magazinele de jucării — ochelari cu ramă groasă, nas lătareț, mustață stufoasă și sprincene așijderea —, ridică primul mîna.

— O.K., doamnă profesoară, îi dau eu drumul. Numele meu e Jackie, am 53 de ani și lucrez la domeniul toaletelor.

— Ești instalator?, întrebă Lance, inocent.

Toți izbucniră în ris. Era una din glumele predilecte ale grupului. Lance se simți prost, stînjeneala sa se amplifică — un sentiment pe care-l cunoștea din copilărie, cînd primea la purtare hainele rămase mici ale verișorului său mai mare.

— Eu sînt comicul grupului, reluă Jackie, dar lucrez, în principal, în domeniul toaletelor. Dea Domnul să nu fiu nevoit să-mi desfășor activitatea într-o cameră mai decentă, fiindcă aș suferi, probabil, un atac de cord. Asta-i altă problemă, infarcturile. Am suferit deja trei preinfarcturi și cred că următorul îmi va pune cruce. (Toată lu-

DAN GREENBURG

TERAPIE DE GRUP

CE-ȘI DORESC FEMEILE ?

După marele succes de casă obținut cu romanul DRAGOSTEA UCIDE, tinărul prozator american Dan Greenburg revine în prim-plan cu CE-ȘI DORESC FEMEILE ?, o flețiune „pe care nici măcar Freud nu și-ar fi putut-o imagina... un posibil răspuns la întrebarea secolului”. Miza cărții nu este, însă, decît aparent erotomania de tip „soap opera”, văzută dintr-o perspectivă misogină necruțătoare. Protagonistul este un (!) prozator în căutarea propriei identități eroto-profesionale (literatura ca act sexual, ca formă a plăcerii și nu doar ca izvor al satisfacțiilor de substituție), un erou picaresec restructurat citadin, într-un continuu scandal cu grotescul, penibilul, stupiditatea cotidiană.

Inadaptabilitatea sa cronicizată traduce, în fapt, refuzul continuu al mezialianței cu locurile comune ale societății contemporane, prilejuind totodată o explozie (auto)ironică de proporții; conform acestei grille, vă propunem un capitol din CE-ȘI DORESC FEMEILE ?, intitulat ad-hoc de către autorul acestei versiuni TERAPIE DE GRUP, fragment satirizînd savuros moda consultațiilor psihanalitice.

mea mormăi dezaprobator.) Eu sînt ipohondrul grupului, de altfel.

Arnold, o figură timidă, îmbrăcat într-un costum clasic cu vestă și avînd ochelari cu lentile rotunde și rame de sîrmă, se întoarce către Lance.

— Singurul lucru pe care nu-l tolerez aici este pretenția cuiva de a se prezenta în chip de victimă.

— Aha? ripostă Jackie. Ia te uită cine vorbește, Arnold, cea mai mare victimă de pe Coasta de Est!

— În regulă, interveni Helen, amină asta pentru mai târziu, Jackie. Arnold, nu vrei să continui tu?

— Numele meu este Arnold. Am 33 ani, sînt contabil, am o nevastă minunată și două fetițe, tocmai am început să scriu un prim roman și obișnuiesc să manipulez oamenii, pretinzînd că sînt un tip slab.

— Mulțumesc, Arnold, spuse Helen. Laura?

Laura o femeie atractivă, deși palidă, avînd 28—29 ani, cu păr lung, drept, îi zimbi nervos lui Lance. Asta era relaxant, să observi că și ei erau destul de nervoși.

— Numele meu e Laura, spuse ea. Am 30 ani și... Ei bine, de fapt, am numai 29 ani dar arăt ca de 30; practic, voi împlini 30 peste două luni, așa că... Mă rog, să vedem. Și eu am început să scriu un roman, dar, ca meserie, sînt vînzătoare la magazinul Avon Lady. Asta înseamnă că vînd produse de uz casnic femeilor de la periferia metropolitană... Nu sînt căsătorită... De curînd, am descoperit că sînt o... Vocea Laurei pieri.

— Da, Laura? interveni Helen. Continuă!

Laura roși. Lance simți că se îndrăgostește de ea. Membrii grupului, după cum Helen precizase din capul locului, nu aveau să se întîlnească în particular. Nu era chiar de neconceput

că s-ar putea aștepta pînă cînd unul din ei s-ar însănătoși mental și ar părăsi grupul, ceea ce ar facilita o posibilă legătură amoroasă. Nu era de neconceput, se pare, dar nici de dorit.

— De curînd, reluă Laura, am descoperit că sînt lesbiană. Adică, recent, în timp ce prezentam niște produse ale firmei unei cliente, o gospodină din cartierul Great Neck, m-am lăsat sedusă și...

— Te-ai lăsat sedusă, Laura? întrebă Helen. Am crezut că am căzut de acord că...

— Bine, bine, am fost sedusă, dar eu am fost cea care a lansat provocarea. Oricum, asta-i concluzia la care a ajuns grupul?

— Ai dedus că ești lesbiană numai datorită faptului că ai permis unei gospodine să te seducă? se miră Lance. Ideea în sine îl enerva.

Laura roși și mai tare.

— De fapt, n-a fost numai o gospodină!

— Cîte anume? întrebă Lance, cu un glas care se dorea cel al unui medic care-și interoghează pacientul.

— Practic, e vorba de șapte asemenea întîmplări diferite, spuse Laura.

— Înțeleg, zise Lance, dar, îmi pare rău, nu cred că a fi sedusă chiar și de șapte gospodine te transformă automat într-o lesbiană.

— Mulțumesc, spuse Laura. Știi, Lance, am bănuț că o să-mi placă din chiar clipa în care ai intrat pe ușă.

— Și eu îți mulțumesc, îi răspunse Lance.

— Am știut că ești foarte drăguț și sensibil. În plus, simți și o puternică atracție fizică pentru tine.

— Mulțumesc, spuse din nou Lance. — Trebuie însă să te previn că obișnuiesc să încerc să cîștig dragostea oamenilor făcîndu-le complimente, preciză Laura.

— În regulă, interveni Helen. Roger, continuă tu!

Roger, un tip arătos de aproape 30 ani, cu mușchi bine conturați sub cămașă, îi zimbi lui Lance convențional.

— Numele meu e Roger, am 28 ani, absolvent cum laude al Universității din Illinois, unde am făcut parte și din echipa de fotbal. Azi, sînt agent de asigurări și... Ei, scriu și eu un roman însă nu merge prea bine... Acum doi ani, am suferit un accident absurd în gospodărie, care m-a lăsat invalid într-un anume sens... Practic, cînd merg, trebuie să mă folosesc de un baston și nu pot face dragoste cu soția mea decît cu... Sînt impotent, dar asta-i o problemă de ordin medical și nu se poate face nimic în acest sens.

— Rahat, zise Arnold. Patru doctori ți-au explicat deja că nu există nici un motiv pentru care să nu poți obține o erecție.

— O.K., spuse Roger cu glas scăzut, poate că am exagerat.

Lance se simțea oarecum trișat. Helen era renumită pentru clientela ei selectă, formată din celebrități, și totuși nici unul din cei de față nu părea a fi cît de cît cunoscut. Desigur, le aflase numai prenumele, însă, chiar dacă și-ar fi dat și numele de familie, tot n-ar fi aflat altceva decît „comici” celebri, agenți de asigurări celebri sau vînzătoare celebre de la Avon Lady.

— Lance, anunță Helen, e rîndul tău.

— În regulă, începu Lance, avînd senzația că ia parte la o emisiune televizată în direct. Cum v-a spus Helen, sînt scriitor și am împlinit de curînd 40 ani. Soția m-a părăsit acum șase săptămîni și asta m-a afectat foarte mult. Ce altceva să vă mai spun? Ia să vedem, da, mi s-a publicat o carte pe 15 septembrie...

— De ce te-a părăsit soția, Lance? întrebă Arnold.

— Păi, spuse Lance, bănuiesc: că eu nu-i puteam satisface anumite dorințe, ceva de genul ăsta. De curînd, ea s-a implicat într-o mișcare de emancipare a femeilor...

— Ne ascunzi ceva, Lance? întrebă Helen.

— Dacă vă ascund ceva? A, da. Cu vreo trei săptămîni înainte de cea de a patruzecăta mea aniversare, cum să vă spun, am ajuns la concluzia că ea, Cathy, era incurcată cu prietenul meu cel mai bun, Les. Așa că eu...

— Ce te-a făcut să crezi asta? întrebă Jackie. Venea acasă cu urme de Vitalis pe guler?

Membrii grupului chicotiră.

— Ce senzație ai avut atunci? întrebă Laura.

— M-am simțit oribil, spuse Lance. Dar am hotărît să egalez scorul. Așa că am invitat-o pe cea mai bună prietenă a ei, Margaret, la masă și i-am propus să avem o relație erotică.

— Te-ai culcat cu prietena soției tale și ea a aflat?

— Cam așa ceva. Văzu că Helen ridică din sprincene, așa că se decise să furnizeze și alte amănunte. O.K., de fapt, a fost mult mai rău. Vedeți, am crezut că m-a invitat la ea acasă să facem dragoste, dar nu știam că acolo mă așteptau soția mea și toți prietenii mei, care organizaseră o mare petrecere în cinstea mea. Așa că mi-am dat jos hainele și, cînd am deschis ușa dormitorului, luminile s-au aprins brusc și toată lumea a urlat „Surpriză”!

Prezentare și traducere de Dan-Silviu Boercscu

Continuare în pag. a 15-a

față și profil

Utopii săptămînale

Milioane de oameni stau la televizor. Răsună o mitralieră. O voce rostește cîteva titluri încheind cu cel mai important: editorialul. A doua zi, lumea se bulucește să cumpere gazeta. Copiii rămîn nemîncăți, vitele neadăpate, păpușoiul pe cîmp. Omului nici

că-i pasă — citește editorialul. Un nou scenariu este pus în operă. Are ramificații multiple. În viața noastră de săptămîna viitoare se mai prevestește un complot politic în spatele ușilor închise. În el sînt amestecați K.G.B.-ul, C.I.A., Saddam, Papa de la Roma, Gh. Dumitrescu, o cucuvea de prin Grădina Botanică, Fidel Castro și Mircea Micu.

Editorialul are două părți: analiza și sinteza. Analiza se compune din observații în general juste despre măgăriile politice la zi și lipsa apei potabile. Sinteza este un S.F. de la care a căzut S-ul. Dar lumea rămîne fascinată. Cînd bucățile vor fi strînse într-un volum de proză, critica își va spune cuvîntul.

Dar autorul? Este el un om ca toți oamenii? Nici vorbă! El este o aglomerare de adjective la comparativul

flatant: mai mic decît Horia Gârbea, mai gras decît Păunescu, mai inteligent decît Dumitru Popescu, mai sigur de sine decît Petre Roman, mai tăios decît Vadim, putînd deveni mai lingvistic decît Eugen Florescu. Mai patetic decît George Marinescu, mai viril decît Al. Piru, mai prozator decît Mihai Tatuliță, mai critic literar decît C. Sorescu, mai teatrolog decît V. Silvestru (nu pot uita anul de grație 1989 cînd m-a întrebă dacă n-am o piesă despre colectivizare în vederea aniversării a 40 de ani de la istorica Plenară din 3—5 martie 1949). Da, autorul este mai celebru decît Al. Arșinel, mai cronicar sportiv decît Ionel Stoica, mai iubit de cititoare decît Grid Modorcea.

Pe cînd cenzura cumplită a comunismului nu-l lăsa să scrie editoriale, personajul nostru scria proză. Bună pro-

ză, altfel. Pentru că din maldărul de calități pe care i le-a dat Al-de-Sus să se descurce-n viață și să ajungă mai prosper decît propriu-i fost patron, nu-și folosea decît inteligența. De altfel, deși e cu totul discutabil că are în vedere posteritatea, ea îl va reține ca autor de ficțiuni, ceea ce și este.

Milioane de oameni stau holbați la televizor. Se aude o mitralieră și titlul editorialului de săptămîna asta. A doua zi toți (ba nu toți, parcă tot mai puțin, nu credeți) uită că nici un din profețiile autorului nu s-a împlinit. Se repetă să cumpere drogul utopiei săptămînale. Probabil editorialistul-prozator-criticul rîde în sinea lui ca un șmecher ce este. Bravos națiune!

Horia Gârbea